

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΙΤΑΛΙΑΙ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΩΝ

ΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΩΝ Κ. Τ. Λ.

ΥΠΟ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΑΡΕΤΑΙΟΥ

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς εἰς Βονωνίαν
ἀποστολῆς αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημαϊκῆς
Συγκλήτου κατὰ Ἰούνιον 1888

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ
1888

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF TORONTO
1285 SPADINA AVENUE
TORONTO, ONTARIO
M5S 1A5
CANADA

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΙΤΑΛΙΑΙ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΩΝ

ΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΩΝ Κ.Τ.Λ.

ΥΠΟ

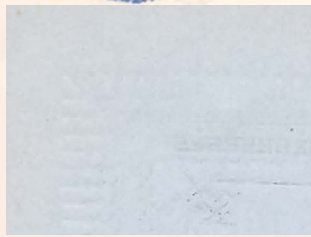
ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΑΡΕΤΑΙΟΥ

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς εἰς Βονωνίαν
ἀποστολῆς αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημαϊκῆς Συγκλήτου
κατὰ Ἰούνιον 1888

ΑΘΗΝΗΣΙΝ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ
1888

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова

1881

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΙΤΑΛΙΑΙ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΩΝ

ΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΩΝ Κ.Τ.Λ.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΥΤΑΝΙΝ
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Κύριε Πρύτασι,

Ἡ Σ. ἀκαδημαϊκὴ Σύγκλητος τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου ἐν τῇ συνεδριάσει αὐτῆς τῆς 19 Μαρτίου τοῦ παρόντος ἐνιαυτοῦ, ἐξελέξατο τὸν κ. Α. Κρασσᾶν καὶ ἐμέ, καθ' ἃ ἀνεκοινώσατε ἡμῖν διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1001/339 καὶ ἀπὸ 6 Ἀπριλίου ἐγγράφου σας, ὅπως ἐκπροσωπήσωμεν τὸ ἡμέτερον Πανεπιστήμιον κατὰ τὰς ἐορτὰς τῆς ὀκτακοσιετηρίδος τοῦ ἐν Βονωνία, ἀπέθετο δὲ ἡμῖν σύναμα τὴν ἐντολήν, ὅπως ἐπισκεφθῶμεν πέντε ἢ ἕξ τῶν σπουδαιότερων Πανεπιστημίων τῆς Ἰταλίας καί, σπουδάσαντες τὰ ἐν αὐτοῖς ἑκάτερος σχετικῶς πρὸς τὸν ἴδιον ἐπιστημονικὸν κλάδον, πρὸς δὲ ἀμφότεροι τὰ καθόλου καὶ τὰ κατὰ τὴν διοίκησιν, ὑποβάλλωμεν ἐν καιρῷ τῇ Πρυτανείᾳ τὸ περιγεγόμενον τῶν ἡμετέρων παρατηρήσεων καὶ ἐντυπώσεων.

Καὶ περὶ μὲν τῶν ἐν Βονωνία ἐορτῶν κρίνομεν περιττὸν ἵνα μνημονεύσωμέν τι, ἅτε τῆς παρ' ἡμῖν δημοσιογραφίας

ιστορησάσης τὰ κατ' αὐτὰς λίαν λεπτομερῶς καὶ ἀκριβῶς. περὶ δὲ τῶν ἀφορώντων εἰς τὰ Πανεπιστήμια ἐκρίναμεν σκόπιμον, πρὸς εὐχερεστέραν ἐπίτευξιν τοῦ ἡμετέρου σκοποῦ, νὰ διαιρέσωμεν τὴν ἐργασίαν εἰς δύο μέρη, τὸ νομολογικὸν καὶ τὸ ἐφηρμοσμένον. Καὶ τοῦ μὲν πρώτου τὴν ἔρειναν καὶ σπουδὴν, ὡς καὶ τὰ τῆς νομικῆς καὶ τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν, ἀνεδέχθη ὁ κ. Κρασσᾶς, ὅστις θέλει ὑποβάλλει ὑμῖν τὰ ἑαυτοῦ πορίσματα, τὴν δὲ τοῦ δευτέρου ἀνέλαβον ἐγώ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπεσκέψθην τὰ κυριώτερα τῶν Πανεπιστημίων καὶ ἐπιστημονικῶν ἰδρυμάτων, ἦτοι, πλὴν τοῦ τῆς Βονωνίας, τὰ τοῦ Τουρίνου, Πίσσης, Φλωρεντίας, Ῥώμης, Νεαπόλεως, Πανόρμου, Μεσσίνης καὶ Κατάνης, συγχρόνως δὲ καὶ τὰς πλείστας τῶν ἐπιστημονικῶν συλλογῶν καὶ ἐργαστηρίων τῆς τε ἰατρικῆς καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, πολλὰ νοσοκομεῖα, ἰδίᾳ τὰ πρὸς κλινικὴν διδασκαλίαν χρήσιμα, φρενοκομεῖα, κτηνιατρικὰς σχολὰς καὶ τὸ ἐν Πανόρμῳ ἐμβολιαστήριον τῶν λυσοδύκτων.

Ὅ,τι ἐνταῦθα μνημονεύω εἶναι προῖον οὐχὶ μελέτης νόμων, κανονισμῶν, κλπ. ἀλλὰ προῖον τῆς ἰδίας ἀντιλήψεως καὶ ἐρεύνης καὶ συζητήσεως μετὰ τῶν ἀρμοδίων προσώπων, καθηγητῶν, διευθυντῶν, ἐπιμελητῶν, βοηθῶν, κλπ.

Τὴν ἀφήγησίν μου διαιρῶ εἰς δύο μέρη, γενικὸν καὶ εἰδικόν· καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ περιγράψω ἐν γένει τὰς περὶ τῶν Πανεπιστημίων καὶ τῶν παραρτημάτων αὐτῶν ἐντυπώσεις μου, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τὰ καθ' ἕκαστα τῶν Πανεπιστημίων καὶ τῶν παραρτημάτων αὐτῶν, ἅτινα ἐπεσκέψθην, συγκρίνων αὐτὰ πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὰ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ πρὸς τὰ ἡμέτερα.

ΠΡΩΤΟΝ ΜΕΡΟΣ

Περὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Πανεπιστημίων καὶ περὶ τῶν παραρτημάτων αὐτῶν καθόλου.

Ἡ Ἰταλία, οἰκουμένη ὑπὸ 29,700,000 περίπου κατοίκων, ἔχει ἀναλόγως ὑπέρμετρον ἀριθμὸν Πανεπιστημίων, ἀναλόγως δὲ πολὺ ὑπέρτερον ἢ ἡ Γερμανία, ἐν ἧ οἱ αὐτοὶ λόγοι τῆς συντηρήσεως ὑπερμέτρου ἀριθμοῦ Πανεπιστημίων ὑφίστανται, δικαιώματα δηλαδὴ πηγάζοντα ἐκ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν τὰ ἔθνη ταῦτα συνέκειντο ἐκ μεγάλου ἀριθμοῦ μικρῶν κρατῶν.

Ἐν ἀπάσῃ τῇ Ἰταλίᾳ ὑπάρχουσιν εἴκοσι καὶ ἑν Πανεπιστήμια, ὧν τὰ μὲν 18 συντηρεῖ τὸ κράτος, τὰ δὲ ἕτερα τρία αἱ ἐπιτόπιοι ἀρχαί. Εἰσὶ δὲ ταῦτα, ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ τῶν φοιτητῶν αὐτῶν κατὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1886-1887 τὰ ἐξῆς·

Τὸ ἐν Νεαπόλει ἔχον φοιτητὰς	4,083
Τὸ ἐν Τουρίνω	2,102
Τὸ ἐν Βονονίᾳ	1,338
Τὸ ἐν Ῥώμῃ	1,254
Τὸ ἐν Πανόρμῳ	1,089
Τὸ ἐν Παδοῦᾳ	1,065
Τὸ ἐν Παθίᾳ	1,010
Τὸ ἐν Γενοῦῃ	801
Τὸ ἐν Πίσῃ	604
Τὸ ἐν Κατάνῃ	413
Τὸ ἐν Μοδένῃ	278
Τὸ ἐν Πάρμα	212
Πρὸς μεταφορὰν	14,249

	Ἐκ μεταφοῶς.	14,249
Τὸ ἐν Μεσδίνῃ		210
Τὸ ἐν Σιένη		170
Τὸ ἐν Καγλιαρίῳ		144
Τὸ ἐν Σασσάριδι		124
Τὸ ἐν Περουγίῃ		108
Τὸ ἐν Μακεράτα		99
Τὸ ἐν Οὐρβίνῳ		89
Τὸ ἐν Καμερίνῳ		75
Τὸ ἐν Φερόάρα		42

Ἐν ἅπασι τοῖς Πανεπιστημίοις φοιτῆται 15,307

Ἐάν τις ἀποβλέψῃ εἰς τὴν πληθὺν τῶν φοιτητῶν ἐκάστου Πανεπιστημίου, βλέπει ὅτι αὕτη εἶναι λίαν διάφορος πρὸς τινὰ ἐξ αὐτῶν. Οὕτω λ. χ. ἡ Φερόάρα ἔχει τὸ ἑκατοστημόριον τῶν φοιτητῶν τοῦ ἐν Νεαπόλει Πανεπιστημίου· τὸ Καμερίνον τὸ πεντηκοστημόριον, καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἐπίσης ἡ γειτνίασις μεζόνων Πανεπιστημίων ἀπορροφᾷ τὸν πληθυσμὸν τῶν μικροτέρων. Οὕτω δέ, ἐν ᾧ ἡ Βοωνία ἔχει 1338 φοιτητάς, ἡ ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχουσα Μοδένη ἔχει μόλις τὸ πεμπτημόριον, ἡ δὲ ὀλίγον περαιτέρω κειμένη Φερόάρα μόλις τὸ τριακοστημόριον τῶν τῆς Βοωνίας. Ἐν Σικελίᾳ, ἧς ὁ πληθυσμὸς δὲν ὑπερβαίνει τὰ τρία ἑκατομμύρια, ὑπάρχουσι τρία Πανεπιστήμια, τὸ τοῦ Πανόρμου, τῆς Κατάνης καὶ Μεσσίνης, ἐν ᾧ ἴσως ἐν μόνον, τὸ τοῦ Πανόρμου ἠθελὲν εἶσθαι ἐπαρκέστατον. Ἐν Σαρδοῖ ὑπάρχουσι δύο Πανεπιστήμια, ἐν Καλάριδι (Καγλιαρίῳ) καὶ Σασσάριδι ἔχοντα 265 φοιτητάς, ἀριθμὸν ἀνεπαρκῆ καὶ πρὸς ἐν μόνον Πανεπιστήμιον.

Ἡ Γερμανία, οἰκουμένη ὑπὸ 47 περίπου ἑκατομμυρίων, ἔχει 20 μόνον Πανεπιστήμια,¹ ἥτοι

	μετὰ φοιτητῶν	ἀκροατῶν	τὸ ὅλον
Τὸ ἐν Βερολίνῳ	5478	1590	7068
Τὸ ἐν Βρεσλαύτῃ	1314	42	1356
Τὸ ἐν Βόννη	1119	34	1153
Τὸ ἐν Ἐρλάγγῃ	879	—	879
Πρὸς μεταφορὰν	8790	1666	10456

(1) Κατὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1887—1888.

	μετὰ φοιτητῶν	ἀκροατῶν	τὸ ὅλον
Ἐκ μεταφορᾶς	8790	1666	10454
Τὸ ἐν Φρειδούργῃ	884	77	961
Τὸ ἐν Γκίσσειν	513	22	535
Τὸ ἐν Γοτίγγῃ	1021	17	1038
Τὸ ἐν Γρεϊφσβάλδῃ	1049	19	1068
Τὸ ἐν Ἄλλῃ	1501	47	1548
Τὸ ἐν Ἐϊδελδέργῃ	832	144	976
Τὸ ἐν Ἰέννῃ	581	34	615
Τὸ ἐν Κιέλῳ	463	21	484
Τὸ ἐν Καινισδέργῃ	807	26	833
Τὸ ἐν Δειψία	3288	73	3361
Τὸ ἐν Μαγδούργῃ	863	61	924
Τὸ ἐν Μονάχῳ	3414	34	3448
Τὸ ἐν Ροστὸκ	340	—	340
Τὸ ἐν Στρασδούργῳ	886	119	1005
Τὸ ἐν Τυβίγγῃ	1254	15	1269
Τὸ ἐν Βιρτσδούργῳ	1520	24	1544
	<u>27998</u>	<u>2397</u>	<u>30395</u>

Ἐὰν συγκρίνωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν Πανεπιστημίων πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῶν κατοίκων εὐρίσκομεν, ὅτι ἐν μὲν τῇ Ἰταλίᾳ ἀναλογοῦσι 1,414,286 κάτοικοι πρὸς ἕκαστον Πανεπιστήμιον, ἐν δὲ τῇ Γερμανίᾳ 2,100000. Ἐὰν δὲ συγκρίνωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν φοιτητῶν πρὸς τοὺς κατοίκους, εὐρίσκομεν, ὅτι ἐν μὲν τῇ Ἰταλίᾳ ἀναλογεῖ εἰς φοιτητῆς ἐπὶ 1940 κατοίκων, ἐν δὲ τῇ Γερμανίᾳ εἰς κυρίως φοιτητῆς ἐπὶ 1678 κατοίκων. Ἐὰν δὲ ποιήσωμεν τὴν σύγκρισιν ταύτην καὶ πρὸς τὸ ἡμέτερον Πανεπιστήμιον, ἀριθμοῦν κατὰ μέσον ὄρον 2050 ἡμεδαποὺς καὶ 650 ἐκ τῆς ὑποδούλου Ἑλλάδος φοιτητᾶς, βλέπομεν ὅτι εἰς φοιτητῆς ἡμεδαπὸς ἀναλογεῖ πρὸς 985 κατοίκους· δυσαναλογία μεγίστη πρὸς τὰ δύο προηγούμενα κράτη. Ἐὰν τις ἀναλογίσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμετέρων φοιτητῶν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πληθυσμοῦ πρὸς τὰ δύο προηγούμενα κράτη, εὐρίσκει, ὅτι κατὰ μὲν τὴν ἰταλικὴν ἀναλογίαν ἔδει τὸ ἡμέτερον Πανεπιστήμιον νὰ ἔχῃ 1030 φοιτητᾶς, κατὰ δὲ τὴν γερμανικὴν 1200.

Ἡ κατάργησις τοῦ ἡμίσεος ἀριθμοῦ τῶν ἰταλικῶν Πανεπιστημίων ἐδύνατο νὰ ἀποβῇ οὐ μόνον ἀβλαβής, ἀλλὰ

καὶ ἐπωφελῆς πρὸς τὴν ἐπιστήμην, φαίνεται ὁμως, ὅτι λόγοι τοπικοὶ καὶ δικαιώματα ἀρχαῖα καθιστῶσι τοῦτο ἀκατόρθωτον, τοῦλάχιστον ἐπὶ τοῦ παρόντος.

Πολλὰ τῶν Πανεπιστημίων τῆς Ἰταλίας εἰσὶν ἀρχαιότατα, ἀρχαιότατον δὲ πάντων τῶν ὑπαρχόντων ἐστὶ τὸ τῆς Βονωνίας, ἰδρυθὲν ἐν ἔτει 1111.

Ἐν δὲ τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἰταλίᾳ ἰδρύθησαν :

Τὸ τῶν Παρισίων	τῷ	1200
Τὸ τῆς Βαλεντίας (ἐν Ἰσπανίᾳ)	»	1209
Τὸ τῆς Τουλούζης	»	1223
Τὸ τῆς Νεαπόλεως	»	1224
Τὸ τῆς Παδούης	»	1228
Τὸ τῆς Σαλαμάγκας (ἐν Ἰσπανίᾳ)	»	1234
Τὸ τῆς Ῥώμης	»	1245
Τὸ τῆς Ὁξφόρτης	»	1249
Τὸ τῆς Κανταβριγίας	»	1254
Τὸ τῆς Κοϊμβρῆς (ἐν Πορτογαλίᾳ)	»	1270
Τὸ τοῦ Μομπελλιᾶ	»	1284

Ἦσσαν δὲ ἀρχαῖα :

Τὸ τῆς Πίσσης	»	1343
Τὸ τῆς Πράγας	»	1360
Τὸ τῆς Παβίας	»	
Τὸ τῆς Βιέννης	»	1365
Τὸ τῆς Εἰδελδέργης	»	1386
Τὸ τοῦ Τουρίνου	»	1405
Τὸ τῆς Κανταβριγίας (ἐν Ἀμερικῇ)	»	1636
Τὸ τοῦ Βερολίνου	»	1810
Καὶ τὸ νεώτατον πάντων τὸ ἡμέτερον	»	1836

Ἐν ἅπασι τοῖς Πανεπιστημίοις, τοῦλάχιστον ὅσα ἡμεῖς ἐπεσκέψθημεν, ὑπάρχουσι παντοῖαι ἐπιστημονικαὶ συλλογαί, οἷον ὀρυκτολογικαί, γεωλογικαί, ὀργάνων φυσικῆς, χημεῖα τῆς γενικῆς χημείας, τῆς φαρμακευτικῆς χημείας, ἐργαστήρια τῆς φαρμακευτικῆς, τῆς ὑγιεινῆς, τῆς γενικῆς παθολογίας, παθολογικῆς ἀνατομίας, ἱστολογίας, φυσιολογίας, ἀνατομῆς, φυσικῆς, ὀρυκτολογίας κλπ., πρὸς χρῆ-

σιν οὐχὶ μόνον τῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν τῶν καθηγη-
τῶν, ἀλλὰ τῶν πλείστων καὶ πρὸς ἀσκήσιν τῶν φοιτητῶν,
ὡς ἐπιτοπολὺ ὑποχρεωτικὴν.

Ἐν ἐκάστῳ Πανεπιστημίῳ ὑπάρχουσι προσέτι καὶ διά-
φορα μουσεῖα, οἷον ζωολογικόν, τῆς συγκριτικῆς ἀνατο-
μίας, ἥτις εἰρήσθω ἐν παρόδῳ εἶναι μάθημα ὑποχρεωτικόν
καὶ ἐν Ἰταλίᾳ, ὡς καὶ ἐν Γερμανίᾳ, ἀνατομικὸν μουσεῖον
μετὰ ἀνθρωπολογικῆς συλλογῆς ὡς ἐπιτοπολὺ, μουσεῖον
τῆς παθολογικῆς ἀνατομίας. Ἐν οὐδενὶ Πανεπιστημίῳ ἐλ-
λείπει καὶ βιβλιοθήκη, ἥτις συνήθως εἶναι οὐχὶ ἀποκλει-
στικῶς πανεπιστημιακὴ, ἀλλὰ τῆς πόλεως, ἐν ἧ τὸ Πανε-
πιστήμιον εὔρηται. Σημειωτέον προσέτι, ὅτι ἕκαστον ἐπι-
στημονικὸν ἐργαστήριον ἢ μουσεῖον ἔχει καὶ ἰδίαν βιβλιο-
θήκην τοῦ εἰδικοῦ κλάδου, εἰς ὃν ἀνήκει.

Τῶν μουσείων, συλλογῶν καὶ ἐργαστηρίων τὰ μὲν εὔ-
ρηνται ἐν αὐτῇ τῇ οἰκοδομῇ τοῦ Πανεπιστημίου, τὰ δὲ ἐν
ἰδίῳ οἰκοδομήμασιν ἐπὶ τούτῳ ἀνεγειρομένοις ὑπὸ τοῦ
κράτους ἀδραῖς δαπάναις. Ἰδίως ἢ ἴδρυσιν τῶν ἐργαστη-
ρίων ἐν Ἰταλίᾳ δὲν εἶναι παλαιά, γίνονται δὲ κατ' ἀπο-
μίμῃσιν τῶν γερμανικῶν κατὰ τε τὴν οἰκοδομὴν, τὴν δια-
σκευὴν καὶ τὸν ὀργανισμὸν εἰς τρόπον, ὥστε νὰ δύνηται
νὰ ἐργάζωνται ἐν αὐτοῖς οὐ μόνον οἱ καθηγηταὶ καὶ τὸ
βοηθητικὸν προσωπικόν, ἀλλὰ καὶ οἱ φοιτηταί.

Μέρος ἀπαραίτητον διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἰατρικῆς
ἀποτελοῦσι καὶ τὰ νοσοκομεῖα. Ταῦτα, πολυάριθμα καὶ με-
γάλα, ἐπαρκῆ δὲ πάντοτε πρὸς τὰς ἐπιτοπίους ἀνάγκας, ἢ
εἶναι ἀπλῶς μόνον θεραπευτήρια ἢ συγχρόνως καὶ διδα-
κτήρια. Καὶ ὡς ἐπιτοπολὺ μὲν εἰσὶ γενικὰ νοσοκομεῖα, δε-
χόμενα παντὸς εἶδους ἀρρώστους, τινὰ ὅμως καὶ εἰδικὰ δι'
ὄρισμένα εἶδη νοσημάτων, οἷον συφιλιδικά καὶ δερμικά,
μαιευτικά καὶ γυναικολογικά, ἄλλα δὲ νοσηλεύουσι μόνον
παῖδας ἢ παντοίας νόσους πάσχοντας, ἢ εἰδικὰ μόνον νο-
σήματα, οἷον βραχίτιδα. Ἐνια τῶν νοσοκομείων δέχονται
μόνον ἄνδρας, ἄλλα δὲ μόνον γυναῖκας. Ἐν τισὶ τῶν νο-
σοκομείων τούτων γίνεται καὶ κλινικὴ διδασκαλία εἰδικῶν

νοσημάτων, εἴτε ὑπὸ καθηγητῶν, εἴτε ὑπὸ τῶν ἐν αὐτοῖς
ιατρῶν, ὡς κατωτέρω θέλομεν εἶπει.

Τὰ κατ' ἐξοχὴν πρὸς διδασκαλίαν χρήσιμα νοσοκομεῖα,
ἅτινα ἐν Ἰταλίᾳ καλοῦσι πολυκλινικάς, σύγκεινται συνή-
θως ἐκ πέντε διδακτικῶν τμημάτων, τῆς παθολογικῆς, τῆς
χειρουργικῆς, τῆς μαιευτικῆς καὶ γυναικολογικῆς, τῆς
ὀφθαλμοϊατρικῆς καὶ τῆς δερματοσυσφιλιδικῆς κλινικῆς·
ὥστε ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ νοσοκομείῳ ἔχουσιν οἱ φοιτη-
ταὶ ἀπάσας τὰς κλινικάς. Ἐνίοτε ὅμως μία ἢ πλείοτεραι
τῶν κλινικῶν τούτων ὑπάρχουσιν ἐν ἑτέροις νοσοκομείοις,
κυρίως εἰδικοῖς. Αἱ πολυκλινικαὶ κατὰ τὸ διάστημα τῶν
διακοπῶν τῶν μαθημάτων συνήθως διαλύονται, μετακομι-
ζομένων τῶν ἀρρώστων εἰς ἕτερα νοσοκομεῖα. Ἐκάστη κλι-
νικὴ ἔχει συνήθως 20-30 κλίνας, πλὴν τῆς χειρουργικῆς,
ἣτις ἔχει πλείονας· οἱ ἀρρώστοι ὅμως αὐτῶν ἀνανεοῦνται
συχνάκις, ἐκλεγομένων πάντοτε νέων καὶ πρὸς διδασκαλίαν
καταλλήλων ἀρρώστων ἐκ τῶν λοιπῶν αἰθουσῶν τοῦ αὐτοῦ
νοσοκομείου ἢ ἑτέρου.

Ἐκαστος καθηγητῆς τῆς κλινικῆς ἔχει, ἀναλόγως τῶν
ἐργασιῶν του, ἓνα ἢ δύο πρώτους βοηθοὺς (Coadiutore), δύο
ὡς τρεῖς βοηθοὺς (Assistente) καὶ τινὰς ὑποβοηθοὺς ἢ μα-
θητευομένους (Allievi). Ἐκαστον νοσοκομεῖον, πλὴν τῶν
ἐχόντων κλινικάς, ὡς εἴρηται, διαιρεῖται εἰς τμήματα, πε-
ριλαμβάνοντα 20-30 κλίνας δι' εἰδικὰ νοσήματα, ἢ δὲ ἰα-
τρικὴ ὑπηρεσία ἐκάστου τῶν τμημάτων τούτων εἶναι ἀνα-
τεθειμένη εἰς ἓνα εἰδικὸν πρωτίατρον (Primario) μετὰ δύο
βοηθῶν, ἐνὸς πρώτου καὶ ἐνὸς δευτέρου (Assistente) καὶ
ἐνὸς ἢ πλείονων ὑποβοηθῶν, οἵτινες καὶ διανυκτερεύουσιν
ἐν τῷ νοσοκομείῳ, τοῦ λοιποῦ ἰατρικοῦ προσωπικοῦ μὴ
ὑποχρεωμένου εἰς τοῦτο.

Ἡ διεύθυνσις ἐκάστου νοσοκομείου εἶναι ἀνατεθειμένη
εἰς ἓνα διευθυντήν, ὅστις κατὰ γενικὸν κανόνα εἶναι ἰατρὸς
μὴ ἐξασκῶν πλέον τὸ ἐπάγγελμα, μηδ' ἔχων ἰατρικὴν τινα
ὑπηρεσίαν ἐν τῷ νοσοκομείῳ, ἀφωσιωμένος ὅμως εἰς τὸ

πολύπλοκον καὶ κοπιῶδες ἔργον τῆς διευθύνσεως μετὰ πολλοῦ ζήλου.

Ἡ κατασκευὴ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ νοσοκομείων κατὰ γενικὸν κανόνα εἶναι ιδιόρρυθμος· αἱ αἴθουσαι δηλαδὴ τῶν ἀσθε-
νῶν εἶναι στοαὶ θολωταὶ λίαν μακρὰι 50 καὶ 60 μέτρων,
ἀναλόγως δὲ στεναὶ 8-10 μέτρων. Αἱ στοαὶ αὗται σπανίως
εἰσὶ μεμονωμέναι, συννηθέστατα δὲ συμπίπτουσι πρὸς ἐτέ-
ρας ἐν σχήματι σταυροῦ, Π ἢ Τ, καὶ ἔχουσι καθ' ἑκατέραν
τῶν μακρῶν πλευρῶν ἀνὰ μίαν ἢ σπανιώτερον ἀνὰ δύο
σειρὰς κλινῶν ἐγκαρσίως κειμένων, ὥστε ἐκάστη αἴθουσα
δύναται νὰ περιλάβῃ 50-100 ἀσθενεῖς.

Ὁ φωτισμὸς καὶ ἀερισμὸς τῶν στοῶν τούτων εἶναι λίαν
ἐλαττωματικὸς· ὥστε περὶ ἀσήπτου καταστάσεως τοῦ νο-
σοκομείου οὐδὲ λόγος δύναται νὰ γείνη, καίτοι ἡ ἀντιση-
πτικὴ θεραπεία τῶν χειρουργικῶν νόσων ἐφαρμόζεται παν-
ταχοῦ μετ' ἀκριβείας, ἰδίᾳ διὰ τοῦ διττοχλωροῦχου ὑδραρ-
γύρου.

Τὰ νοσοκομεῖα ταῦτά εἰσιν ἀρχαιότατα. Ὑπάρχουσιν
ἕως καὶ τινὰ νοσοκομεῖα, δυστυχῶς ἕως εὐάριθμα, ὧν
κρεῖττονα δυσκόλως ἤθελέ τις ἐπιθυμήσει. Ταῦτά εἰσιν ὅλως
νεότευκτα καὶ καθ' ὅλους τοὺς κανόνας τῆς ὑγιεινῆς διηρ-
ρhythμισμένα, ἀνήκοντα εἰς τὸ σύστημα τῶν κεχωρισμένων
καὶ ἀπομεμονωμένων αἰθουσῶν (Pavillons). Ὅσα τούτων
ἐπεσκεψθῆμεν, ὡς καὶ πολλὰ τῶν ἀρχαιοτέρων, θέλομεν
περιγράψαι λεπτομερῶς ἐν τῷ εἰδικῷ μέρει, ὡς καίτινα τῶν
Πανεπιστημίων καὶ πολλὰ τῶν ἐργαστηρίων καὶ μουσείων.
Ἐν γένει δὲ μνημονεύομεν ἐνταῦθα, ὅτι πλεῖστα τῶν οἰκο-
δομημάτων τούτων εἰσιν ἀρχαῖαι μοναί, μετασχηματισθεῖ-
σαι κατὰ τὴν ἀνάγκην εἰς πανεπιστήμια, νοσοκομεῖα, ἐρ-
γαστήρια κλπ.

Περὶ διοικήσεως τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Πανεπιστημίων.

Ἡ διοίκησις τοῦ Πανεπιστημίου εἶναι ἀνατεθειμένη τῷ Πρυτάνει καὶ τῇ Συγκλήτῳ (Consiglio academico), ὅπερ ἀποτελεῖται ὑπὸ τοῦ ἀντιπρυτάνεως, τῶν κοσμητόρων τῶν σχολῶν (Preside) τῶν προκοσμητόρων καὶ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ φαρμακευτικοῦ σχολείου.

Τὸ γραφεῖον τοῦ Πανεπιστημίου ἀποτελεῖται ἐξ ἐνὸς διευθυντοῦ, ἐνὸς οἰκονόμου, ἐνὸς γραμματέως καὶ ἐκ

τριῶν μέχρις ἐξ ὑπογραμματέων, ὧν ἕκαστος ὑπηρετεῖ παρὰ μιᾷ ἢ πλείοσι σχολαῖς ἀναλόγως τῆς πληθύσεως τῶν ἐργασιῶν. Ὡσαύτως ἐν τοῖς μικροτέροις τῶν Πανεπιστημίων τὰ καθήκοντα τοῦ οἰκονόμου εἰσὶν ἀνατεθειμένα τῷ γραμματεῖ.

Αἱ ἀρχαὶ τοῦ Πανεπιστημίου ἀνανεοῦνται κατ' ἔτος δι' ἐκλογῆς, τῶν μὲν κοσμητόρων ὑπὸ τῶν σχολῶν, τοῦ δὲ Πρυτάνεως ὑπὸ τοῦ συνόλου τῶν καθηγητῶν, οἵτινες ἐκλέγουσι τρεῖς ὑποψηφίους. Ἐκ τούτων ἡ Κυβέρνησις ἐπικυροῖ ὃν ἂν βούληται, συνήθως ὅμως ἐπικυροῖ τὸν ἔχοντα τὰς πλείους τῶν ψήφων, ὅστις εἶναι καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου προτιμώμενος, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν.

Συνήθειαν λίαν καλὴν καὶ ὠφέλιμον ἔχουσι πολλάκις ἐν Ἰταλίᾳ, τοῦ ἐκλέγειν τουτέστι τὸν αὐτὸν Πρύτανιν ἐπανειλημμένως καὶ ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν ἐνίοτε, ὡσάκις τοῦτο κριθῆ καλὸν ὑπὸ τῆς πλειονότητος τῶν καθηγητῶν. Οὕτως ὁ μὲν ἐν Πίσῃ Πρύτανις ἐπρυτάνευε τὸ δεύτερον κατὰ τὸ παρὸν σχολικὸν ἔτος, ὁ δὲ ἐν Πανόρμῳ τὸ τρίτον, ἐξελέγη δὲ διὰ μεγάλης πλειονοψηφίας καὶ διὰ τὸ ἐπιόν. Ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Κατάνης ἐπρυτάνευσαν τέσσαρες ἐν ὄλῳ καθηγηταὶ ἀπὸ τοῦ 1860 μέχρι τοῦδε, ἐν δὲ τῷ τῆς Μεσσήνης ἀπὸ τοῦ 1838 μέχρι τοῦ 1888 ἐπρυτάνευσαν τέσσαρες καθηγηταί. Ἐκ τούτων δῆλον, ὅτι ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὴν ἐκ-

λογὴν τοῦ Πρυτάνεως ἀποβλέπουσιν ἰδίᾳ εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ὑπηρεσίας καὶ οὐχὶ εἰς ἀτομικὰς φιλοτιμίας, ὡς παρ' ἡμῖν, ἔνθα ἐπικρατεῖ ἡ συνήθεια νὰ ἐκλέγωνται κατὰ σειρὰν σχεδὸν οἱ καθηγηταὶ ὡς Πρυτάνεις, ἀδιάφορον ἂν ᾖσι πολλάκις καὶ κατάλληλοι νὰ διεξάγωσιν, ὡς δεῖ, τὰς παμπληθεῖς καὶ πολλάκις λίαν περιπλόκους ὑποθέσεις τοῦ Πανεπιστημίου καὶ νὰ διευθύνωσι τὴν κολοσσιαίαν αὐτοῦ περιουσίαν.

Ἐτερον ἐλάττωμα, αὐξάνον τὴν δυσχέρειαν τῆς διοικήσεως παρ' ἡμῖν, εἶναι ἡ μὴ μονιμότης τῶν ὑπαλλήλων τοῦ γραφείου τῆς Πρυτανείας. Δυστυχῶς ἀπὸ τινος ἢ θέσις τοῦ γραμματέως κατέστη πολιτικὴ, θηρεύουσι δὲ ταύτην τινες, οὐχὶ ὅπως τηρήσωσιν αὐτὴν διαρκῶς, ἀλλ' ὡς βαθμίδα πρὸς τὴν καθηγῆσιαν. Ὑπὸ τοιοῦτους ὅρους εὐχερῶς ἐννοεῖ ἕκαστος, ὅτι ὑπηρεσία κανονικὴ δὲν δύναται νὰ τελεσθῆ, καὶ ὁ ἰκανώτατος δὲ τῶν Πρυτάνεων ἀδυνατεῖ νὰ πράξῃ τι· διότι μόλις ἀρχίζει νὰ γινώσκῃ καλῶς τὰς ὑποθέσεις τοῦ Πανεπιστημίου, ἀνάγκη νὰ κενώσῃ τὴν θέσιν του εἰς τὸν διάδοχόν του. Τὸ ἐλάττωμα τοῦτο ἤθελεν εἶσθαι ἀσυγκρίτως ἀνεπαισθητότερον, ἂν τοῦλάχιστον ὁ γραμματεὺς ἦτο μόνιμος καὶ ἠσχολεῖτο νὰ γείνη κάτοχος ἀκριβῆς πασῶν τῶν ὑποθέσεων τοῦ Πανεπιστημίου, ἐδύνατο δὲ οὕτω νὰ φωτίξῃ τὸν Πρύτανιν περὶ πάσης ὑποθέσεως. Εὐχόμεθα ἀπὸ καρδίας τὴν μονιμότητα τῶν ὑπαλλήλων τοῦ γραφείου· διότι ἄλλως φοβοῦμαι, ὅτι συχνότατα θέλομεν προσκρούσει κατὰ σκοπέλων πρὸς βλάβην τῶν συμφερόντων τῷ Πανεπιστημίῳ. Ἐν Ἰταλίᾳ ἡ διοίκησις εἶναι πολλῶν εὐχερεστέρα· διότι, πλὴν μικρῶν καὶ ἀσήμων τινῶν ὑποτροφιῶν, τὰ ἰταλικά Πανεπιστήμια οὐδεμίαν κέκτνται περιουσίαν, κινήτην ἢ ἀκίνητον, ἐπομένως οὐδ' ἡ διοίκησις αὐτῶν εἶναι πεφορτισμένη τοιαύτην διαχείρισιν.

Περὶ καθηγητῶν καὶ ὑφηγητῶν.

Ὅπως ἀναδειχθῆ τις καθηγητῆς ἔδρας τινὸς τακτικῆς, ἀνάγκη νὰ ὑποστῇ διαγωνισμόν. Πρὸς τοῦτο ὑποβάλλει τὴν αἴτησιν αὐτοῦ μετὰ τῶν προσόντων, ἐφ' ὧν στηρίζει ταύτην. Κύριον δὲ προσὸν εἶναι μία ἢ πλείονες πραγματεῖαι πρωτότυποι, ἀφορῶσαι εἰς τὸν κλάδον, οὔτινος ἐπιθυμεῖ νὰ καταλάβῃ τὴν ἔδραν. Αἱ διάφοροι αἰτήσεις λαμβάνονται ὑπόψει ὑπὸ ἐπιτροπῆς ὄρισμένης, ἣτις κρίνει αὐτάς, εἶτα δὲ καλεῖ τοὺς αἰτοῦντας εἰς δημόσιον διαγωνισμόν προφορικῶς. Μετὰ τοῦτο, ἀφ' οὗ κρίνει περὶ αὐτοῦ, προτείνει τὸν ἐπιτυχόντα πρὸς διορισμόν. Καθὰ δὲ ἐπληροφόρηθην, συνδιαλεχθεὶς πρὸς διαφόρους, διὰ τοῦ τρόπου τούτου τὸ γέρας δὲν ἀποδίδεται πάντοτε τῷ ἰκανωτέρῳ· διότι καὶ κυβερνητικὴ εὐνοία καὶ συστάσεις καὶ συμπάθειαι ἐπιπρεάζουσι πολλάκις τὴν ἐτυμηγορίαν τῶν κριτῶν.

Οἱ ὑφηγηταὶ λαμβάνουσι τὴν ἀδειαν τοῦ διδάσκειν διὰ τινος διαγωνισμοῦ, ὅστις ὅμως κυρίως δὲν εἶναι διαγωνισμός, ἀλλ' εἶδος τι δοκιμασίας, οἷα ἢ παρ' ἡμῶν. Ἡ κτήσις δὲ τοῦ τίτλου τούτου οὐδεμίαν παρέχει δυσκολίαν.

Καθηγητῶν τάξεις ὑπάρχουσι διάφοροι, καὶ δὴ πρῶτον τακτικοὶ (*Professori ordinari*), οἵτινες ἀποτελοῦσι κυρίως τὴν σχολὴν· δεῦτερον ἔκτακτοι (*Professori straordinari*), οἵτινές εἰσιν οἷονεὶ καθηγηταὶ ὑπὸ δοκιμασίαν καὶ δύνανται προτάσει τῆς σχολῆς, ἂν αὕτη κρίνῃ τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν ἀδόκιμον, νὰ μετατεθῶσιν ἢ καὶ νὰ παυθῶσιν, ἐν ᾧ οἱ τακτικοὶ καθηγηταὶ εἰσι μόνιμοι καὶ ἀμετάθετοι· τρίτον καθηγηταὶ πεφορτισμένοι (*Professori incaricati*). Τοῦτοις ἀνατίθεται ἡ διδασκαλία μαθήματος χηρευούσης ἔδρας μέχρι συμπληρώσεως αὐτῆς, ἢ μαθήματος τινος, διὰ τὸ ὅποιον ἡ Κυβέρνησις δὲν θέλει νὰ σχηματίσῃ ἔδραν ἰδίαν, ἢ κλάδου τινὸς μὴ ἀνήκοντος εἰς τὰ ὑποχρεωτικὰ τῆς ἐπιστήμης μαθήματα, βοηθητικοῦ δὲ πρὸς τὴν σπουδὴν τῆς ἐπι-

στήμης, οἷον ὠτιατρικὴν, λαρυγγοσκοπίαν, ἐμβρυολογίαν, καὶ λοιπά.

Ἐχουσι προσέτι καὶ δύο τιμητικοὺς καθηγητικοὺς τίτλους, ἧτοι καθηγητὰς ἐπιτίμους (Professori emeriti). Ὁ τίτλος οὗτος ἀπονέμεται εἰς ἀρχαίους καὶ διαπρεπεῖς καθηγητὰς μετὰ τὴν ἀποχώρησιν αὐτῶν ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας, τηρεῖ δὲ ἀπάσας τὰς καθηγητικὰς τιμὰς καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι. Ὁ ἕτερος τίτλος εἶναι ὁ τοῦ καθηγητοῦ τιμῆς ἕνεκα (Professori onorari), ἀπονέμεται δὲ εἰς διαπρεπεῖς ἐπιστήμονας καὶ οὐδὲν καθηγητικὸν δικαίωμα συνεπάγεται.

Τὴν τελευταίαν τάξιν ἀποτελοῦσιν οἱ ὑφηγηταί, οἵτινες φέρουσι τὸν τίτλον τοῦ καθηγητοῦ κατὰ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ συνήθειαν τοῦ καλεῖν Professore πάντα διδάσκοντά τι. Οἱ ὑφηγηταί καλοῦνται διαφόρως ἐν τοῖς διαφόροις Πανεπιστημίοις, οἷον Professori privati, Professori pareggiati, liberi docendi, insegnanti liberi con effeti legali, insegnanti privati con effeti legali. Ἡ ὑφηγεσία οὐδὲν ἀπολύτως προσὸν κτᾶται πρὸς καθηγεσίαν.

Ἄμοιβαι καθηγητῶν.

Ὁ μισθὸς τοῦ τακτικοῦ καθηγητοῦ εἶναι 5,000 φράγκα ἐτησίως ἐν ἀρχῇ, αὐξάνει δὲ κατὰ πενταετίαν ἀνὰ φράγκα 500 μέχρι τοῦ ἀνωτάτου ὅρου τῆς μισθοδοσίας, ἥτις εἶναι 8,000· λαμβάνει δὲ ταῦτα ὁ καθηγητὴς μόλις μετὰ τριακονταετῆ ὑπηρεσίαν. Ἐὰν ὁ καθηγητὴς τυγχάνῃ διευθύνων καὶ ἐργαστήριόν τι ἢ μουσεῖον, ἀνῆκον εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματός του, λαμβάνει ἔτι ὡς ἐπιμίσθιον καὶ 700-1000 φράγκα κατ' ἔτος. Ἐὰν δὲ ἀνατεθῇ αὐτῷ καὶ διδασκαλία ἐτέρου τινὸς μαθήματος ὡς incaricato, ὅπερ οὐ

σπάνιον, λαμβάνει καὶ ἕτερα 1200 φράγκα κατ' ἔτος ὡς ἀντιμισθίαν. Τοιαύτην δὲ λαμβάνει ἐτησίως καὶ πᾶς καθηγητῆς πεφορτισμένος (incaricato).

Οἱ ἐξετάζοντες καθηγηταὶ λαμβάνουσι προσέτι καὶ ἐξέταστρα ἀνὰ 3 $\frac{1}{2}$ φράγκα παρ' ἐκάστου τῶν ἐξεταζομένων ὥστε ἀναλόγως τῆς πληθύος τούτων εἶναι καὶ ἡ ἀμοιβὴ μεγαλητέρα ἢ μικροτέρα, ἐν μικροῖς δὲ Πανεπιστημίοις καὶ ὅλως ἀσήμαντος. Ὁ κοσμητὼρ ἐκάστης σχολῆς λαμβάνει ἐκ τοῦ δημοσίου Ταμείου διὰ τὰς ἐξετάσεις ὀλοκλήρου τοῦ ἔτους φρ. 1000.

Οἱ ἔκτακτοι καθηγηταὶ λαμβάνουσιν ἐτησίως 3,500 φρ.

Οἱ πρῶτοι βοηθοὶ τῶν κλινικῶν (coadiutori) λαμβάνουσιν ἐτησίως 700-1000 ἄνευ οὐδεμιᾶς ἄλλης ἀπολαβῆς. Τὴν αὐτὴν ἀντιμισθίαν λαμβάνουσι καὶ οἱ πρωτίατροι (Primari) τῶν νοσοκομείων. Βοηθοὶ δὲ πρώτης τάξεως λαμβάνουσι 600 φράγκα ἐτησίως, δευτέρας 400 καὶ τρίτης 300· πάντες δὲ δέον νὰ ἀπεπεράτωσαν τὰς ἑαυτῶν ἐξετάσεις. Οὐδὲ τροφὴν, οὐδὲ οἴκησιν, οὐδὲ φωτισμὸν καὶ θέρμανσιν ἔχουσιν οἱ βοηθοὶ οὗτοι, ὡς παρ' ἡμῖν· διότι αἱ θέσεις αὗται δὲν χρησιμεύουσιν ὡς βιοποριστικὸν μέσον, ἀλλ' ὡς μέσον περαιτέρω παιδείσεως ἐπιστημονικῆς καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην εἰσὶ θέσεις, ἅς ἐπιδιώκουσι μετὰ μεγάλης προθυμίας. Μόνον οἱ τρίτης τάξεως βοηθοί, οἵτινες ὑποχρεοῦνται νὰ διανυκτερεύωσιν ἐν τοῖς νοσοκομείοις, ἔχουσι κατάλυμα.

Οἱ νοσοκόμοι λαμβάνουσιν ἐτησίως 780 φρ. ἄνευ τροφῆς.

Οἱ ἐπιμεληταὶ ἐργαστηρίων, οἷον χημείας, παθολογικῆς ἀνατομίας, περιγραφικῆς ἀνατομίας, γενικῆς παθολογίας, κλπ, ἔχουσι μισθὸν ἀναλόγως τῆς σπουδαιότητος τῆς ἐργασίας, ἥτοι 1200, 1800 καὶ 2400 φρ. κατ' ἀνώτατον ὄρον οἱ δὲ βοηθοὶ 600-800.

Οἱ ὑφηγηταὶ οὐδεμίαν μισθοδοσίαν λαμβάνουσι, παρέχονται ὅμως αὐτοῖς μέσα τινα καὶ ἀπολαβαί, δι' ὧν συνδέονται στενότερον πρὸς τὸ Πανεπιστήμιον ἢ οἱ ἡμέτεροι ὑφηγηταί. Οἱ ὑφηγηταὶ δηλαδὴ δικαιοῦνται ν' ἀμειψθῶσι

κατὰ τὸ τέλος τοῦ σχολικοῦ ἔτους ἀνὰ φρ. 12 $\frac{1}{2}$ παρ' ἐκάστου φοιτητοῦ, ὅστις ἠκροάσατο τοῦ μαθήματος αὐτῶν. Καὶ μέχρι μὲν ἐνταῦθα τοῦτο ἔχει ἄριστα, εἴθε δὲ καὶ παρ' ἡμῖν νὰ εἰσῆγето ὁ θεσμὸς οὗτος· ὁ τρόπος ὅμως τῆς εἰσπράξεως τῶν διδασκτρων τούτων δοκεῖ μοι ἀπρεπής· διότι ἕκαστος ὑφηγητῆς ὑποχρεοῦται νὰ λάβῃ παρ' ἐκάστου τῶν ἀκροασαμένων αὐτοῦ ἔγγραφον ἀποδείξιν, ὅτι ἠκροάσατο αὐτοῦ, ἐπὶ τῇ προσαγωγῇ δὲ τῆς ἀποδείξεως ταύτης νὰ λάβῃ παρὰ τοῦ Ταμείου τὰ 12 $\frac{1}{2}$ φράγκα. Ἐννοεῖται εὐκόλως, ὅτι ὁ τελευταῖος οὗτος ὅρος ταπεινοῖ κατὰ τινὰ τρόπον τὸν ὑφηγητὴν ἀπέναντι τοῦ φοιτητοῦ, ὃν ἀναγκάζεται νὰ κολακεύῃ ὅπως ἀκροᾶται τοῦ μαθήματός του ἢ ἐνίστε καὶ ὅπως λάβῃ τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀκροάσεως, καὶ ἂν οὐδόλως ἢ ἐλλυπέστατα ἠκροάσατο αὐτοῦ. Κατάλληλος τροποποίησις τοῦ ὅρου τούτου ἤθελεν ἔχει κρείττονα ἀποτελέσματα, ἐὰν λ.χ. κατωρθοῦτο ἵνα εὐδόκιμος διδασκαλία ἐλκύῃ πλείους φοιτητάς.

Οἱ ὑφηγηταὶ ἔχουσι καὶ ἐκ τῶν ἐξετάσεων ἀμοιβὴν τινὰ, ὡς περαιτέρω θέλομεν ἶδει.

Περὶ διδασκαλίας.

Οἱ καθηγηταὶ διδάσκουσιν ἀνὰ 3-6 ὥρας καθ' ἑβδομάδα. Τοσαύτας περίπου ὥρας διδάσκουσι καὶ οἱ πεφορτισμένοι καθηγηταὶ καὶ οἱ ὑφηγηταί.

Οἱ καθηγηταί, οἱ διευθύνοντες καὶ ἐργαστήρια, κατανα-
λίσκουσιν ἐν αὐτοῖς πολλὰς ὥρας τῆς ἡμέρας, 4 ὥς 10 πρὸ
μεσημβρίας καὶ μετὰ μεσημβρίαν, ἀσχολούμενοι περὶ ἐργα-
σίας πρωτοτύπους κατὰ τὸ πλεῖστον, πειράματα, ἐρεῦνας
παντοίας· ὥστε προσθέτουσιν αἰετὸν ἕνα λίθον, μέγαν ἢ
μικρὸν, εἰς τὴν προοδεύουσαν ἐπιστημονικὴν οἰκοδομήν.
Ἐν Ἰταλίᾳ εὗρον πανταχοῦ σχεδὸν πολλοὺς τῆς ἐπιστή-
μης τοὺς μύστας καὶ ἀόκνους αὐτῆς ἐργάτας, ἀφωσιωμέ-
νους σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἑαυ-
τῶν καθήκοντος, παραβλέποντας δὲ καὶ τὸ ὑλικὸν συμφέ-
ρον πολλάκις. Ἐκ τῶν τῆς ἰατρικῆς καθηγητῶν λ. χ. οἱ
τῆς ἀνατομίας, φυσιολογίας, παθολογικῆς ἀνατομίας, ἱστο-
λογίας, γενικῆς παθολογίας, ὑγιεινῆς, φαρμακολογίας κλ.
οἵτινες ἔχουσιν ἴδια ἐργαστήρια, τακτικὴν πελατείαν δὲν
ἔχουσι, μόνις δὲ δίδοται τισὶ τούτων καιρὸς, ὅπως συμμε-
τάσχωσι συμβουλίῳ. Οἱ ἀόκνως δὲ καὶ παραγωγικῶς ἐρ-
γαζόμενοι καὶ νέαν φάσιν εἰς τὴν ἰατρικὴν καὶ τὰς φυσικὰς
ἐπιστήμας ἐν Ἰταλίᾳ ἀπὸ τινῶν ἐτῶν δόντες καθηγηταί
εἰσι κυρίως οἱ νεώτεροι, οἵτινες εἰσι σχεδὸν πάντες καὶ
γερμανομαθεῖς. Καὶ αἱ ἄλλαι, ἴδια ὅμως ἡ γερμανικὴ φι-
λολογία εἶναι λίαν οἰκεία παρὰ τοῖς Ἰταλοῖς. Ἐντεῦθεν δύ-
ναται τις εὐχερῶς νὰ ἐννοήσῃ ὁποίας προόδους ποιοῦσιν
ἐν Ἰταλίᾳ αἱ ἐπιστῆμαι διὰ τῶν ἀόκνων ἐργατῶν αὐτῶν
καὶ τῆς γερμανικῆς σχεδὸν μορφώσεως.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν καθηγητῶν ἐν τοῖς διαφόροις Πανεπι-
στημίῳ εἶναι διάφορος, ὡς καὶ ὁ τῶν ὑφηγητῶν. Τὰ μεί-
ζονα πληθυσμὸν φοιτητῶν ἔχοντά εἰσι καὶ τὰ τελειότερα,
ἅτε ἔχοντα καὶ ἀριθμὸν καθηγητῶν μείζονα. Ἀλλὰ καὶ
τούτων πολλὰ εἰσιν ἐλλιπῆ εἰσέτι κατὰ τινα μαθήματα,
οἷον, τὴν ἰατρικὴν χημείαν, τὴν ἰατρικὴν φυσικὴν, τὴν ἰα-
τρικὴν βοτανικὴν. Μνημονεύομεν ἐνταῦθα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν
καθηγητῶν Πανεπιστημίων τινῶν, ὡς καὶ ἐκάστης σχολῆς,
ὅπως σχηματίσῃ τις ἀκριβῆ ἰδέαν.

Πανεπιστήμιον Νεαπόλεως.

	τακτικοί	έκτακτοι	πεφορ- τισμένοι	ύφηγηται	τὸ ὅλον
Σχολή φιλοσοφ. καὶ τῶν γραμμάτων	42	3	3	15	33
» Νομική	12	1	11	58	82
» Φυσικῶν ἐπιστημῶν	9	1	1	16	27
» Μαθηματικῶν ἐπιστημῶν	11	2	2	15	30
» Ἱατρική	16	2	16	88	122
Τὸ ὅλον	60	9	33	192	294

Πανεπιστήμιον Πανόρμου.

Σχολή φιλοσοφ. καὶ τῶν γραμμάτων	8	5	4	1	18
» Νομική	7	2	8	9	26
» Φυσικομαθηματικῶν	14	5	13	10	42
» Ἱατρική	10	3	6	40	29
Τὸ ὅλον	39	15	31	30	115

Πανεπιστήμιον Κατάνης.

Σχολή φιλοσοφ. καὶ τῶν γραμμάτων	2	2	3	1	8
» Νομική	7	2	7	11	27
» Φυσικομαθηματικῶν	8	1	5	1	15
» Ἱατρική	8	3	4	13	28
Τὸ ὅλον	25	8	19	26	78

Πανεπιστήμιον Μεσσήνης.

Σχολή φιλοσοφ. καὶ τῶν γραμμάτων	2	2	8	2	14
» Νομική	6	4	7	10	27
» Φυσικομαθηματικῶν	7	4	5	7	23
» Ἱατρική	6	6	1	5	18
Τὸ ὅλον	21	16	21	24	82

Σημειωτέον, ὅτι τινὲς τῶν καθηγητῶν, τακτικῶν καὶ ἐκ-
τάκτων, ὡς καὶ τῶν ὑφηγητῶν, εἰσὶ συγχρόνως καὶ πεφορ-
τισμένοι καθηγηταὶ (incaricati). Ὑφηγηταὶ τινες, τυγχάνον.

τες σύναμα καὶ πρωτίατροι ἐν τοῖς νοσοκομείοις καὶ χρησιμοποιοῦντες πρὸς διδασκαλίαν τὰς ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν αὐτῶν κλίνας, καθίστανται λίαν ὠφέλιμοι καὶ ἀναδείκνυνται ἐπιστημονικῶς, καὶ περ μὴ κατέχοντες ἔδραν τινὰ τακτικὴν, ἢ καὶ ἀποτυχόντες ἐν διαγωνισμῶ· τινὲς διοριζόμενοι ὡς πεφορτισμένοι, ἔχουσι καὶ τὴν ἀντιμισθίαν τῶν 1200 φρ. ἐτησίως, ἄλλοι ὅμως ἐκ τῶν διδάκτρων εἰσπράττουσι μεῖζον ποσὸν καὶ προτιμῶσι νὰ μένωσιν ἀπλοῖ ὑψηγηταί.

Ἐν τοῖς ἰταλικῶις Πανεπιστημίοις ὑπάρχουσι συνήθως πέντε σχολαί, ἦτοι·

Α'. Ἡ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν γραμμάτων, διηρημένη εἰς τμήματα, φιλοσοφικὸν καὶ γραμματικόν. Πρὸς κτῆσιν διδακτορικοῦ πτυχίου ἀπαιτεῖται τετραετὴς σπουδὴ δι' ἑκάτερον τῶν τμημάτων.

Β'. Ἡ τῆς Νομικῆς· ἐν αὐτῇ ἀπαιτεῖται τετραετὴς σπουδὴ. Ἡ σχολὴ αὕτη ἐκδίδει καὶ διπλώματα συμβολαιογράφων καὶ (Procuratori) μετὰ διετῆ σπουδῆν, ἥτις εὐκατῶν ἐὰν εἰσῆγετο καὶ παρ' ἡμῖν.

Γ'. Ἡ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Αὕτη διαιρεῖται εἰς τρία τμήματα, τὸ τῆς φυσικῆς ἱστορίας ἰδίᾳ, ἐν ἧ ἀπαιτεῖται διετὴς σπουδὴ πρὸς κτῆσιν πτυχίου προλύτου (licenza) καὶ τετραετὴς πρὸς κτῆσιν διδακτορικοῦ πτυχίου· τὸ τῆς χημείας, ἐν ἧ ἀπαιτεῖται τετραετὴς σπουδὴ πρὸς κτῆσιν διδακτορικοῦ πτυχίου· τὸ τῆς φυσικῆς, ἐν ἧ ἀπαιτεῖται διετὴς σπουδὴ πρὸς κτῆσιν πτυχίου προλύτου, καὶ τετραετὴς πρὸς κτῆσιν διδακτορικοῦ.

Δ'. Ἡ τῶν μαθηματικῶν. Ἐν αὐτῇ ἀπαιτεῖται τετραετὴς σπουδὴ πρὸς κτῆσιν διδακτορικοῦ πτυχίου. Ἐν τισι μικροτέροις Πανεπιστημίοις αἱ δύο τελευταῖαι σχολαί εἰσι συγκεχωνευμέναι εἰς μίαν.

Ε'. Ἡ τῆς ἰατρικῆς. Ἐν αὐτῇ ἀπαιτεῖται ἑξαετὴς σπουδὴ πρὸς κτῆσιν διδακτορικοῦ πτυχίου, ὅπερ ἐπέχει καὶ τόπον ἀδείας πρακτικῆς ἀσκήσεως τῆς ἰατρικῆς.

Ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ περιλαμβάνεται καὶ τὸ μαιευτικὸν σχολεῖον διὰ τὰς μαίας. Ἀπαιτεῖται διετὴς σπουδὴ.

Πλὴν τῶν τεσσάρων ἢ πέντε σχολῶν ἐν ἅπασι τοῖς Πανεπιστημίοις ὑπάρχει καὶ φαρμακευτικὸν σχολεῖον, ὅπερ ἐκδίδει πτυχία ἀπλῶν φαρμακοποιῶν καὶ φαρμακοποιῶν χημικῶν.

Καὶ οἱ μὲν πρῶτοι ἀπαιτεῖται νὰ σπουδάσωσιν ἐπὶ τέσσαρα ἔτη, οἱ δὲ δεύτεροι ἐπὶ πέντε. Καὶ οὗτοι καὶ ἐκεῖνοι ὑποχρεοῦνται ὀλόκληρον τὸ τελευταῖον ἔτος (οὐχὶ σχολικόν) ν' ἀσκηθῶσι διαρκῶς ἐν τινι φαρμακείῳ πολιτικοῦ ἢ στρατιωτικοῦ νοσοκομείου, ἢ ἐν τινι τῶν ἐπὶ τούτῳ ὀρισμένων ἰδιωτικῶν φαρμακείων. Ἐν τισι τῶν μεγαλητέρων Πανεπιστημίων ὑπάρχει καὶ σχολεῖον ἐφαρμογῆς (*Scuola di applicatione*), ἐξ οὗ μετὰ διετῆ ἢ τριετῆ σπουδῆν ἐξέρχονται μηχανικοὶ καὶ ἀρχιτέκτονες.

Θεολογικὴ Σχολὴ ἐν οὐδενὶ τῶν ἰταλικῶν Πανεπιστημίων ὑπάρχει.

Ἐν τοῖς προγράμμασι τῶν Πανεπιστημίων ἀναφέρονται τὰ διδασκόμενα μαθήματα κατὰ τὰ ἔτη τῆς σπουδῆς, οἷον, τὰ μαθήματα τοῦ πρώτου, τοῦ δευτέρου, τοῦ τρίτου ἔτους κλπ. Ὡσαύτως διαίρουσιν εἰς ὑποχρεωτικά, βοηθητικά ἢ συμπληρωματικά καὶ μὴ ὑποχρεωτικά (*corsi obligatori, corsi liberi, corsi complementari, corsi privati*).

Τὰ μαθήματα καὶ ἡ τάξις τῆς διαιρέσεώς εἰσι, πλὴν μικρῶν παραλλαγῶν, τὰ αὐτά.

Οὕτως ἐν παραδείγματι μνημονεύομεν ἐνταῦθα τὸ πρόγραμμα τῆς ἰατρικῆς Σχολῆς τῆς Ῥώμης, ἔχον ὡς ἐξῆς·

Ἔτος πρῶτον.

Χημεία ἀνόργανος.

Φυσικὴ πειραματικὴ.

Ἀνατομία περιγραφικὴ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀνατομία συγκριτικὴ.

Ζωολογία.

Βοτανικὴ.

Ἀνατομικαὶ ἀσκήσεις.

"Έτος δεύτερον.

- Χημεία ὀργανική.
- Ἀνατομία περιγραφική τοῦ ἀνθρώπου.
- Ἱστολογία καὶ φυσιολογία γενική.
- Μικροσκοπικὴ ἀνατομία.

Συμπληρωτικὰ τοῦ Β'. ἔτους.

- Ἀσκήσεις χημικαί.
- Ἀσκήσεις τῆς φυσικῆς.
- Ἐμβρυολογία συγκριτική.
- Χρῆσις τοῦ μικροσκοπίου.
- Ἀσκήσεις τῆς μικροσκοπικῆς ἀνατομίας.

"Έτος τρίτον.

- Φαρμακευτικὴ ὕλη καὶ πειραματικὴ φαρμακολογία.
- Πειραματικὴ φυσιολογία.
- Παθολογικὴ ἀνατομία.
- Χημεία καὶ φυσικὴ ἰατρική.
- Γενικὴ παθολογία.

"Έτος τέταρτον.

- Εἰδικὴ παθολογία.
- Πειραματικὴ φυσιολογία.
- Ἱατρικὴ κλινική.
- Χειρουργικὴ κλινική.
- Χειρουργικὴ παθολογία.
- Τοπογραφικὴ ἀνατομία.

Συμπληρωτικὰ τοῦ δ' ἔτους.

- Ἀσκήσεις τοπογραφικῆς ἀνατομίας.
- Ἱατρικὴ κλινικὴ προπαιδευτικὴ.
- Ἱστολογία, παθολογικὴ καὶ βακτηριολογία.

Ἔτος πέμπτον.

Ἱατρικὴ κλινικὴ.
Ἱατροδικαστικὴ.
Ὀφθαλμολογικὴ κλινικὴ.
Χειρουργικὴ κλινικὴ.
Παθολογικὴ ἀνατομία μετ' ἐπιδείξεων.
Χειρουργικὴ ἀνατομία καὶ χειριστικὴ.
Ἵγιεινὴ πειραματικὴ.

Ἔτος ἕκτον.

Κλινικὴ δερματοσφιλιδικὴ.
Κλινικὴ ἱατρικὴ.
Κλινικὴ χειρουργικὴ.
Παθολογικὴ ἀνατομία μετ' ἐπιδείξεων.
Κλινικὴ μαιευτικὴ.
Κλινικὴ ψυχιατρικὴ.

Συμπληρωματικὰ τοῦ ε' καὶ στ' ἔτους.

Ὠτιατρία, λαρυγγολογία,
Νευροπαθολογία, ἠλεκτροθεραπεία.
Ἀσκήσεις εἰς τὴν νευροπαθολογίαν.
Ἀσκήσεις εἰς τὴν ἠλεκτροθεραπείαν.

Μαθήματα μὴ ὑποχρεωτικὰ (Corsi Iberti).

Τοπογραφικὴ ἀνατομία, παρασιτολογία, χημικὴ ἔρευνα τῶν φυσιολογικῶν καὶ παθολογικῶν οὖρων, περιγραφικὴ ἀνατομία, μαιευτικὴ, μυκτολογία, εἰδικὴ νοσολογία καὶ προπαιδευτικὴ κλινικὴ, τραυματολογία θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ, ὕδρολογία ἱατρικὴ, πειραματικὴ φυσιολογία, ἱατροδικαστικὴ πειραματικὴ, εἰδικὴ νοσολογία, τραυματολογία

καὶ ὀρθοπαίδεια, ὀφθαλμολογία καὶ ὀφθαλμολογικὴ κλινικὴ, χειρουργικὴ κλινικὴ προπαιδευτικὴ, γυναικολογία.

Περὶ τὸν νὰ ἐπαναλάβωμεν, ὅτι τὰ μὴ ὑποχρεωτικὰ ταῦτα μαθήματα διδάσκουσιν οἱ ὑφηγηταί, ὧν καὶ πολλοὶ εἰσι συγχρόνως καὶ πρωτίατροι· διότι ἔχουσι τὴν εὐκολίαν τῆς διδασκαλίας κλινικῶν μαθημάτων, πολλάκις δὲ τὰ ἀκροατήρια αὐτῶν εἰσι πολυπληθῆ.

Τὸ σχολικὸν ἔτος ἐν Ἰταλίᾳ εἶναι ἐνιαῖον, δὲν διαιρεῖται δηλ. εἰς δύο ἐξάμηνα, ἄρχεται δὲ τῇ 1ῃ Νοεμβρίου καὶ λήγει τῇ 15 Αὐγούστου. Ἡ διδασκαλία ὅμως τῶν μαθημάτων διαρκεῖ κυρίως ἀπὸ τῶν μέσων Νοεμβρίου καὶ λήγει τῇ 30 Ἰουνίου. Τὸ λοιπὸν δὲ χρονικὸν διάστημα, ἤτοι δύο ἢ τρεῖς ἐβδομάδας κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ ἕξ ἐβδομάδας κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους δαπανᾶται εἰς ἐξετάσεις. Κατ' αὐτὸ δὲ τὸ χρονικὸν διάστημα διδασκαλία δὲν γίνεται. Ἐνίοτε αἱ θεριναὶ ἐξετάσεις ἄρχονται καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἰουνίου. Οὕτω λ.χ. ἀφίχθημεν εἰς Βονωνίαν τῇ 6 Ἰουνίου καὶ αἱ ἐνιαύσιοι ἐξετάσεις εἶχον ἤδη ἀρχίσει, τὰ δὲ μαθήματα εἶχον παύσει. Ὡσαύτως ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἔτους ἡ τακτικὴ διδασκαλία ἄρχεται πολλάκις κατὰ τὸν Δεκέμβριον· ὥστε κυρίως εἰπεῖν ὡς διδακτικοὶ μῆνες εἰσιν ἕξ· Δεκέμβριος, Ἰανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος, Ἀπρίλιος καὶ Μάϊος. Ἐὰν ἐκ τούτων ἀφαιρέσωμεν τὰς Κυριακάς, ἑορτὰς τοῦ νέου ἔτους, τῆς ἀποκρέω, τοῦ πάσχα, κλπ., αἰτινες ἀνέρχονται εἰς ἐξήκοντα περίπου, μόλις ὑπολείπονται ὡς ἡμέραι διδασκαλίας 120 καθ' ὅλον τὸ ἔτος, ἐὰν ὑποθέσῃ τις, ὅτι πάντες οἱ καθηγηταὶ διδάσκουσιν ἐπιμελῶς καὶ ἀνελλιπῶς. Οὕτω δὲ διὰ τὰς ἀκροάσεις τῶν φοιτητῶν αἱ 120 ἡμέραι εἰσὶ βεβαίως ἀνεπαρκεῖς, οἱ καθηγηταὶ ὅμως πλὴν τοῦ χρόνου τούτου δαπανῶσι καὶ διὰ τὰς ἐτησίους ἐξετάσεις, ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ τῶν φοιτητῶν, 2-4 ἐβδομάδας κατὰ τὴν ἀρχὴν, καὶ 3-6 κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους, ἤτοι δύο μῆνας καὶ ἡμισυν, οὓς ἐδύναντο, κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦλάχιστον νὰ δαπανῶσιν εἰς διδασκαλίαν, ἐὰν τὸ σύστημα τῶν ἐξετάσεων ἦν ἄλλοιον.

Κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ μέσον τοῦ ἔτους ἕκαστος φοιτητῆς καταθέτει δι' ἐγγραφῆς ἀνὰ 35 φρ., ἤτοι ἐτησίως 70 φρ. Ἐγγραφόμενος δὲ πρὸς ἐξέτασιν καταθέτει 16 $\frac{1}{2}$ δι' ἐξέταστρα, κατὰ τὴν τελευταίαν δ' ἐξέτασιν καὶ 12 $\frac{1}{2}$ φρ. διὰ τὸ δίπλωμα. Τὰ 70 φρ., ἅτινα ἕκαστος φοιτητῆς καταθέτει ἐτησίως εἰς δύο δόσεις, εἰσέρχονται εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ κράτους, ὅπερ ἐξ αὐτῶν πληροῦν εἰς ἕκαστον ὑψηγνητὴν, ὡς ἀνωτέρω ἐρῶρηθη, ἀνὰ 12 $\frac{1}{2}$ φρ. δι' ἕκαστον φοιτητὴν ἀκροασάμενον αὐτοῦ.

Περὶ ἐξετάσεων.

Ἐλθωμεν νῦν καὶ εἰς τὸ τελευταῖον ζήτημα, τὸ τῶν ἐξετάσεων. Ἐν Ἰταλίᾳ δὲν ἰσχύει οὔτε τὸ γερμανικόν, οὔτε τὸ νῦν ἰσχύον ἐν Γαλλίᾳ σύστημα τῶν ἐξετάσεων, ἀλλὰ τὸ πρόφην γαλλικόν, δηλαδὴ ὡς τὸ ἐν τοῖς σχολείοις καὶ γυμνασίοις. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους γίνονται ἐξετάσεις εἰς τὰ μαθήματα, ἅτινα ἐδιδάχθησαν κατὰ τὸ παρελθόν, ὅσοι δὲ δὲν τύχωσιν ἐπαρκῶς παρεσκευασμένοι παρουσιάζονται κατὰ τὸν Ὀκτώβριον μῆνα εἰς ἐξέτασιν. Οἱ ἀπορρίπτοντες εἰς τὰς ἐξετάσεις ἢ παραπέμπονται εἰς νέαν ἐξέτασιν κατὰ τὸν Ὀκτώβριον ἢ ἀπορρίπτονται ἐπὶ ἓν ἔτος, ὑποχρεούμενοι ν' ἀκροασθῶσιν ἐκ νέου τοῦ μαθήματος, εἰς ὃ ἀπέτυχον. Αἱ ἐξετάσεις αὗται δὲν γίνονται ὑπὸ τῆς σχολῆς καὶ ὁμοῦ ἐφ' ὅλων τῶν μαθημάτων τοῦ παρελθόντος ἔτους, ἀλλ' ἕκαστον μάθημα ἐξετάζεται ἰδίᾳ καὶ ὑπὸ τριμελοῦς ἐπιτροπῆς μόνον· ὥστε τὰς ἡμέρας τῶν ἐξετάσεων βλέπει τις ἐν τοῖς διαφόροις ἀκροατηρίοις τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῶν νοσοκομείων τρεῖς ἐξεταστὰς καθημένους παρὰ μίαν τράπεζαν, ἓνα ἐξεταζόμενον ἀπέναντι αὐτῶν καὶ πολλοὺς ἢ ὀλίγους ἀκροατὰς ἐν τῇ αἰθούσῃ ἢ ἐν τοῖς

διαδρόμοις μεταβαίνοντας ἀπὸ αἰθούσης εἰς αἴθουσαν. Τέλος κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὑπάρχει κινήσεις φοιτητῶν ἐξεταζομένων καὶ μὴ, ὅλως ἑκτακτος.

Ἡ τριμελὴς ἐπιτροπὴ ἐκάστου μαθήματος σύγκειται κατὰ τὸν νόμον ἐκ τοῦ τὸ ἐξεταστέον μάθημα διδάσκοντος καθηγητοῦ, ἐξ ἑτέρου καθηγητοῦ τὸ αὐτὸ ἢ λίαν συγγενὲς μάθημα διδάσκοντος καὶ ἐξ ἑνὸς ιδιώτου ἰατροῦ, ὑπὸ τῆς σχολῆς ὀριζομένου. Αἱ σχολαὶ ἀντὶ ιδιωτῶν ἰατρῶν ἐκλέγουσι συνθηθέστατα ὑφηγητάς, διδάσκοντας τὸ αὐτὸ ἢ συγγενὲς μάθημα. Οὕτω δὲ οἱ ὑφηγηταὶ ἔρχονται πρὸς τε τοὺς καθηγητάς καὶ τοὺς φοιτητάς εἰς στενοτέραν ἐπικοινωνίαν. Σημειωτέον ὅμως ἀφ' ἑτέρου, ὅτι οἱ ὑφηγηταὶ οὗτοί εἰσιν ἐξ ἐκείνων, οἳ τινες πολυετῶς καὶ ἀόκνως διδάσκουσι, καὶ περ ἐκ τῆς ὑφηγεσίας οὐδὲν προσὸν πρὸς καθηγεσίαν κτώμενοι. Οἱ ἐξετασταὶ ὑφηγηταὶ ἀπολαμβάνουσι καὶ οὗτοι τὸ τρίτον τῶν ἐξετάστων, καίτοι ὀλίγων.

Μετὰ τὴν τελευταίαν εὐδόκιμον ἐξέτασιν ὁ ὑποψήφιος ὑποβάλλει τῇ Σχολῇ τὴν ἐναίσιμον αὐτοῦ διατριβήν, ἣν ὀφείλει νὰ ὑποστηρίξῃ ἐνώπιον αὐτῆς. Μετὰ τοῦτο γίνεται δεκτὸς εἰς τοὺς ἑαυτῆς διδάκτορας.

Τὰ τῆς ἐναίσιμου διατριβῆς καὶ ἡ ὑποστήριξις αὐτῆς ἐνώπιον τῆς σχολῆς σκοπὸν ἔχει βεβαίως τὴν ἀναψηλάφησιν τῶν γνώσεων τοῦ φοιτητοῦ εἰς πάντα τοὺς κλάδους τῆς ἐπιστήμης. Ἐν τῇ ἐφαρμογῇ ὅμως καταντᾷ συνήθως ἀπλῆς διατυπώσεως ἐκπλήρωσις.

Καὶ ἀληθεύει μὲν, ὅτι ἐν Ἰταλίᾳ αἱ ἐτήσιοι ἐξετάσεις εἰσὶ κατὰ γενικὸν κανόνα αὐστηραὶ ἢ καὶ αὐστηρόταται ἐνίοτε (ἐν τῇ ἀνατομικῇ ἐξετάσει λ. χ. ὁ φοιτητῆς ὀφείλει ν' ἀνατάμη παρασκευάσμά τι, εἶτα νὰ περιγράψῃ τοῦτο καὶ ἕτερον ἐν ἀνάγκῃ περιγραφικῶς τε καὶ τοπογραφικῶς· οὕτως ἐν τῇ παθολογικῇ ἀνατομίᾳ, τῇ φυσιολογίᾳ, κλπ.), οὐδόλως ὅμως ἀμφιβάλλω, ὅτι ὁ ἐξεταζόμενος κατὰ τὸ γ'. δ'. καὶ ε'. ἔτος ἔχει ἤδη λησμονήσει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τὰ μαθήματα, εἰς ἃ ἐξητάσθη τὰ προηγούμενα ἔτη καὶ ἃ δὲν εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἐπαναλάβῃ κατὰ τὸ τέλος τῆς

όλης σπουδῆς, ὥστε νὰ ἔχη ἐν τῷ νῷ, γενόμενος διδάκτωρ, μίαν σύνοψιν τῶν γνώσεων, αἵτινες ἀπαρτίζουν τὸ σύνολον τῆς ἐπιστήμης, εἰς ἣν ἀναγορεύεται διδάκτωρ, ὡς συμβαίνει κατὰ τὸ γερμανικὸν σύστημα τῶν ἐξετάσεων, ὅπερ καὶ παρ' ἡμῶν ἰσχύει.

Πλεῖστοι τῶν Ἰταλῶν καθηγητῶν, πρὸς οὓς συνδιελέχθη περὶ τοῦ συστήματος τῶν ἐξετάσεων, μοὶ ἐξεφράσθησαν κατ' αὐτοῦ, πεποίθασι δέ, ὅτι τὸ σύστημα τοῦτο δὲν δύναται ν' ἀποβῆ λυσιτελὲς πρὸς μὀρφῶσιν γνησίων ἐπιστημόνων καὶ ἐλπίζουν, ὅτι ἡ Κυβέρνησις δὲν θέλει βραδύνει νὰ κατίδῃ τὸ ἄτοπον καὶ ἐπενέγκῃ διόρθωσιν. Πανεπιστήμιά τινα μάλιστα σκοποῦσι νὰ ὑποβάλωσι τῇ Κυβερνήσει τὰς δεούσας περὶ τούτου παραστάσεις, ὡς καὶ περὶ ἐπιβολῆς διδασκῶν, ἅτινα πάντες κρίνουσι λυσιτελέστατα, ἀντὶ τοῦ ἐξ 70 φράγκων ἐτησίου παραβόλου. Πάντες δυσανασχετοῦσιν ἀναγκάζομενοι ἐπὶ 4-6 ἐβδομάδας τῆς θερμότερας τοῦ ἔτους ὥρας νὰ καταναλίσκωσι τρεῖς καὶ πλέον ὥρας καθ' ἑκάστην εἰς τὸ ἄχαρι καὶ μονότονον τῆς ἐξετάσεως ἔργον. Πλὴν τούτου ὁ τρόπος οὗτος τῶν ἐξετάσεων δαπανᾷ πολὺν χρόνον, ὅστις ἐπωφελέστερον ἐδύνατο νὰ καταναλωθῆ εἰς διδασκαλίαν.

Καὶ οἱ φοιτηταὶ δὲ δυσκόλως κατορθοῦσι κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἔτους νὰ ᾧσιν ἐπαρκῶς παρεσκευασμένοι, ὅπως ὑποστῶσιν ἐξέτασιν εἰς μαθήματα, ᾧν ἠκροάσαντο ἐντὸς τοῦ ἔτους· διὸ καὶ αἱ ἀπορρίψεις εἰσὶ συχναί.

Κατὰ τὸ γερμανικὸν σύστημα τοῦναντίον, ἀφ' οὔ ὁ φοιτητῆς ἐπὶ 8 ὅλας ἐξαμηνίας (ἐκάστη τῶν ὁποίων ἀντιστοιχεῖ πρὸς ἓν σχολικὸν ἔτος ἀλλαχοῦ) διακούσῃ τῶν τε γενικῶν καὶ εἰδικῶν τῆς ἐπιστήμης μαθημάτων καὶ ὑποστῆ, ἐν οἰαδῆποτε ἐποχῇ οὗτος ἐπιθυμεῖ, τὴν δοκιμασίαν τῶν γενικῶν μαθημάτων (philosophicum), προσέρχεται εἰς γενικὴν διδακτορικὴν ἐξέτασιν (Rigorosum), καθ' ἣν ἐξετάζεται ἐφ' ὄλων τῶν μαθημάτων, τῶν τὴν ἐπιστήμην αὐτοῦ ἀπαρτιζόντων, δίδει ἐπομένως ἔλεγχον τῶν γνώσεων αὐτοῦ ἐφ' ὅλης τῆς ἐπιστήμης, ἥς ὀρέγεται ἵνα κτήσῃται τὸ διδακτορικόν

πτυχίον. Ἐν τῇ ἰατρικῇ πρότερον μετὰ τὴν διδακτορικὴν δοκιμασίαν εἶπετο ἡ πρακτικὴ, σήμερον ὅμως προηγεῖται ἡ πρακτικὴ δοκιμασία πρὸς κτήσιν ἀδείας πρακτικῆς ἀσκήσεως τῆς ἰατρικῆς· ἔπεται δὲ ἡ διδακτορικὴ δι' ὄντινα βούληται ἵνα κτήσεται καὶ τὸν τίτλον τοῦ διδάκτορος..

Τὸ σύστημα τοῦτο, ὡς καὶ ἅπας σχεδὸν ὁ ἰσχύων ὀργανισμὸς τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου, μετηνέχθη καὶ παρ' ἡμῖν ἀπ' ἀρχῆς, ἀλλὰ δυστυχῶς διὰ διαφόρους λόγους δὲν ἐπέτυχεν, ὡς ἐν Γερμανίᾳ. Ἐκεῖ λ.χ. ἡ τετραετὴς σπουδὴ ἰσοδυναμεῖ πρὸς ὀκταετῆ παρ' ἡμῖν· διότι κατὰ πᾶν ἐξάμηνον ἕκαστος καθηγητὴς ἀποπερατοῖ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος του· ὥστε ὁ φοιτητὴς πληροῖν δίδακτρα διὰ τρία μόνον μαθήματα καθ' ἑξαμηνίαν, ἐν ὀκτῶ δὲ ἐξαμηνίαις δύναται ν' ἀκροασθῇ 24 μαθημάτων τέλεον. Ἀκροώμενος δὲ 2-3 μαθημάτων καθ' ἑκάστην, ἔχει καὶ ἱκανὸν καιρὸν, ὅπως, σὺν τῇ ἀκροάσει μελετῶν, ἐκμανθάνει αὐτὰ συγχρόνως. Οὕτω μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν βραχεῖα μελέτη καὶ ἐπανάληψις ἀρκεῖ ὅπως καταστήσῃ αὐτὸν ἄξιον πρὸς δοκιμασίαν. Εἰσὶ δὲ καὶ καθηγηταὶ καὶ φοιτηταὶ πολλῶ ἐπιμελέστεροι εἰς τὸ ἑαυτῶν καθῆκον, καθότι ὁ θεσμὸς τῶν διδάκτρων εἶναι ἀλληλεγγύη μεταξὺ φοιτητοῦ καὶ καθηγητοῦ, ὡς ἐν τῇ ἐμῇ λογοδοσίᾳ ὡς Πρύτανις διὰ μακρῶν ἀνέπτυξα.

Ἐν ᾧ οὖν ἐν Γερμανίᾳ οὕτως ἔχουσι τὰ πράγματα, παρ' ἡμῖν οἱ αὐτοὶ θεσμοὶ διάφορον διὰ διαφόρους λόγους ἐπίνεγκον ἀποτελεσμα. Οὕτω λ.χ. ἡ παρ' ἡμῖν τετραετὴς σπουδὴ ἰσοδυναμεῖ πρὸς διετῆ γερμανικὴν μόνον· διότι ἔνεκεν ἐλλείψεως συγγραμμάτων καὶ δι' ἄλλους ἔτι λόγους ὁ καθηγητὴς παρ' ἡμῖν ἀναγκάζεται νὰ διδάσκῃ βραδέως, ὅπως οἱ φοιτηταὶ προφθάνωσι νὰ κρατῶσι τὰς ἀναγκαίας σημειώσεις, καίτοι καὶ ἐν Γερμανίᾳ ὡσαύτως κρατοῦσι σημειώσεις οἱ φοιτηταί· θὰ ἦτο δὲ εὐάρεστον ἂν παρ' ἡμῖν κατωρθοῦτο ἡ ἀποπεράτωσις ἑκάστου μαθήματος, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ἐντὸς τοῦ σχολικοῦ ἔτους. Τὸ βραχὺ λοιπὸν τετραετὲς διάστημα εἶναι ἀνεπαρκέστατον, ὅπως οἱ φοιτηταὶ ἀκροασθῶσιν ἐν ἀνέσει τῶν μαθημάτων, ἅτινα

ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἑαυτῶν ἐπιστήμην, ἔτι δὲ ἀνεπαρκέστερον καθίσταται, διότι οἱ πλείστοι τῶν καθηγητῶν τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου δὲν ἀποπερατοῦσι τὸ ἑαυτῶν μάθημα ἐντὸς ἔτους, πολλοὶ δὲ αὐτῶν οὔτε ἐντὸς δύο ἐτῶν. Ἐκ τοῦ ἀκανονίστου λοιπὸν τῆς διδασκαλίας ἀφ' ἑνός, καὶ ἐκ τῆς βραχύτητος τοῦ χρόνου ἀφ' ἑτέρου, οἱ φοιτηταὶ εἰσὶν ἠναγκασμένοι ν' ἀκροῶνται συγχρόνως πολλῶν καὶ ποικίλων μαθημάτων ἄνευ τάξεώς τινος καὶ ἀλληλουχίας κανονικῆς, ἐσκοτισμένοι δὲ καὶ κεκμηκότες νοερῶς ἀδυνατοῦσι νὰ μελετῶσι τῇ ἐσπέρᾳ τὰ διδασκόμενα μαθήματα· ὥστε ἅπας σχεδὸν ὁ χρόνος τῆς σπουδῆς καταναλίσκεται εἰς ἀκροάσεις καὶ πάλιν ἀκροάσεις, οὐδόλως δὲ ἢ ἐλάχιστος χρόνος ὑπολείπεται πρὸς μελέτην. Μετὰ τὸ τέλος τῆς τετραετίας ὁ φοιτητὴς ἐπιδίδεται ἀνευδότης εἰς μελέτας τῶν μαθημάτων, ὧν πρὸ πολλοῦ χρόνου ἠκροάσατο, καὶ ὧν ἡ κατάληψις καθίσταται πλέον δυσχερῆς, διότι ἡ ἀνάπτυξις αὐτῶν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ δὲν εἶναι αὐτῷ πρόσφατος, αἱ δὲ ἐπιδείξεις τῶν πειραματικῶν μαθημάτων καὶ τῶν πρακτικῶν ἐλπισμονήθησαν πλέον. Οὕτω δὲ μετὰ μεγάλης δυσχερείας καὶ μετὰ πολλοῦ κόπου καὶ ἐπιμελείας κατορθοῖ νὰ συγκρατήσῃ τὰς θεμελιώδεις τῆς ἐπιστήμης γνώσεις καὶ ὑποστῇ εὐδοκίμως τὴν διδακτορικὴν δοκιμασίαν. Ἐκαστος κρινέτω, ἂν, ἀμελῶς προσφερόμενος φοιτητὴς, δύναται νὰ καταστῇ δόκιμος ἐπιστήμων.

Οὗτοί εἰσιν οἱ κυριώτεροι λόγοι, δι' οὓς εἰς καὶ ὁ αὐτὸς πανεπιστημιακὸς ὀργανισμὸς τοσοῦτον εὐδοκιμεῖ ἐν Γερμανίᾳ καὶ τοσοῦτον ἀποτυγχάνει ἐν Ἑλλάδι. Καὶ αἱ Κυβερνήσεις καὶ αἱ Σχολαὶ πᾶσαι τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου ἀνέκαθεν ἀνεγνώρισαν τὸ παρ' ἡμῖν δυσεφάρμοστον τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν γερμανικῶν Πανεπιστημίων, πολλοὶ δὲ Ὑπουργοὶ τῆς Παιδείας λίαν ἀξιεπαίνως ἠσχολήθησαν, τῇ συνδρομῇ καὶ τῶν σχολῶν καὶ εἰδικῶν ἐπιτροπῶν ἐκ πεπειραμένων καθηγητῶν, περὶ καταρτισμοῦ νέου ὀργανισμοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, κακῇ ὁμως μοίρᾳ οὐδεὶς τούτων κατωρθώθη νὰ ἔλθῃ κἂν εἰς συζήτησιν ἐν τῇ Βουλῇ.

Καὶ ἐπ' ἐσχάτων αἱ διάφοροι σχολαί, προκληθεῖσαι καὶ αὔθις, συνεσκέφθησαν περὶ τοῦ τρόπου τῶν ἐξετάσεων, ἀπεφάνθησαν δὲ πᾶσαι ἀνεξαιρέτως κατὰ τῆς μεираκιώδους ἐτησίας ἐξετάσεως, ἔκριναν δὲ τὰς νῦν ἐν ἰσχύϊ οὐχὶ τελεσφόρους, δι' οὓς λόγους ἔφθημεν εἰπόντες, καὶ ἀπεφάνθησαν ὁμοθύμως περὶ τυμηματικῆς ἐξετάσεως, καὶ ἰδία τῆς ἱατρικῆς καὶ τῆς νομικῆς σχολῆς. Ἡ ἐξέτασις λοιπὸν τῶν μαθημάτων μιᾶς ἐπιστήμης, διηρημένων εἰς ομάδας, δύο ἢ τρεῖς ἢ καὶ πλείους, ἀπαρτιζούσας καθ' ἑαυτὰς σύνολόν τι ἐπιστημονικῶν γνώσεων, γενομένη ἐν ὠρισμέναις ἐποχαῖς τῆς σπουδῆς μετὰ συνοπτικῆς ἀναψηλαφήσεως τῆς ὅλης ἐπιστήμης κατὰ τὴν τελευταίαν ἐξέτασιν, εἶναι ὁ μόνος κατὰ τὴν ἀλλήλους τρόπος, καθ' ὃν δύνανται νὰ μορφωθῶσιν ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πανεπιστημίῳ ἐμβριθεῖς ἐπιστήμονες τοσοῦτον μᾶλλον, καθ' ὅσον ἡ τυμηματικὴ αὕτη ἐξέτασις ἐξ ἀνάγκης προὔποτίθῃσιν, ὅτι τὰ μαθήματα, ἐφ' ὧν γίνεταί ἡ ἐξέτασις, ἐδιδάχθησαν ἐν ὠρισμένῳ χρονικῷ διαστήματι πρὸ τοῦ χρόνου τῆς ἐξετάσεως.

Προκειμένου ἴσως προσεχῶς νὰ ὑποβληθῇ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως νέος ὀργανισμὸς τοῦ Πανεπιστημίου, κρίνομεν καθῆκον νὰ δηλώσωμεν τὴν ἐκ μακροτάτης πείρας καὶ μελέτης σχηματισθεῖσαν πεποίθησιν ἡμῶν, ὅτι οὐδεὶς ὀργανισμὸς τοῦ Πανεπιστημίου θέλει εὐδοκιμήσει, ἂν μὴ κυρίως καὶ πρωτίστως ἐπιβάλλῃ δίδακτρα ἄμεσα, ὑπὸ τῶν φοιτητῶν τοῖς καθηγηταῖς ἀποτιόμενα· ἂν μὴ αὐξήσῃ τὸν χρόνον τῆς σπουδῆς, ἰδίως τῆς ἱατρικῆς, εἰς ἕξαετὴ τούλάχιστον· ἂν μὴ τροποποιήσῃ τὰς ἐξετάσεις κατὰ τὸ ὑπόδειγμα, ὅπερ ἡ ἱατρικὴ Σχολὴ ὑπέβαλε τῷ παρελθόντι ἔτει εἰς τὴν Κυβέρνησιν· ἂν μὴ κανονίσῃ τὴν διάρκειαν τῆς διδασκαλίας ἐκάστου μαθήματος κατὰ τὸ ἐφικτόν· ἂν μὴ συντελέσῃ πρὸς κανονικὴν λειτουργίαν τῶν διαφόρων ἐργαστηρίων τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς ἱατρικῆς καὶ ἄσκῃσιν τῶν φοιτητῶν ἐν αὐτοῖς, δαπανώσης καὶ τῆς Κυβερνήσεως πρὸς συντήρησιν καὶ βελτίωσιν αὐτῶν· ἂν μὴ, διὰ τὴν ἱατρικὴν σχολὴν, φροντίσῃ περὶ νοσοκομείου ἐπαρκοῦς

διὰ τὴν κλινικὴν διδασκαλίαν, δαπανῶσα καὶ αὐτὴ οὐχὶ εὐκαταφρόνητον ποσὸν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ὡς πράττουσι πάσαι ἐν γένει αἱ Κυβερνήσεις· τέλος, ἂν μὴ προβλέψῃ νὰ ἐξευρεθῇ τρόπος, ὅπως οἱ φοιτηταὶ καταστῶσιν ὅσον δεῖ ἐπιμελεῖς καὶ μὴ ἐγκαταλίπωσι τὰς Ἀθήνας οἱ πλεῖστοι εἴτε καθ' ὅλον τὸ ἔτος, εἴτε κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας, προσέρχωνται δ' ἐγκαίρως κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ σχολικοῦ ἔτους.

Ἐὰν εἰς τῶν ὄρων τούτων ἐλλείψῃ, ὁ ὀργανισμὸς ἀποβήσεται χωλός· ἐὰν δὲ μάλιστα ἐλλείψῃ ὁ τῶν διδάκτρων, ἀποβήσεται χωλότατος.

ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΜΕΡΟΣ

Περὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Πανεπιστημίων καὶ τῶν παραρτημάτων αὐτῶν κατὰ μέρος.

Ἐν τῷ εἰδικῷ τούτῳ μέρει θέλομεν περιγράψει κατὰ τὸ δυνατόν λεπτομερῶς τὰ Πανεπιστήμια καὶ τὰ διάφορα αὐτῶν παραρτήματα, ὅσα ἐν Ἰταλίᾳ ἐπεσκέψθημεν.

I

BONONIA

Ἀφίχθημεν εἰς Βονωνίαν τῇ 11 1/2 ὥρᾳ π.μ. τῆς 25 Μαΐου (6 Ἰουνίου). Τὴν δειλὴν ἐπεσκέψθημεν τὸν Πρύτανιν τοῦ Πανεπιστημίου κ. Καπελλίνην, καθηγητὴν τῆς Γεωλογίας, ὅστις ἔδωκεν ἡμῖν προθυμότατα διαφόρους πληροφορίας καὶ συστάσεις πρὸς διαφόρους καθηγητὰς τῶν πρακτικῶν μαθημάτων. Τῇ ἐπιούσῃ προσήλθομεν πρὸς τὸν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ γραμματέα, παρ' οὗ ἐλάβομεν διαφόρους πληροφορίας περὶ τοῦ Πανεπιστημίου ἐν γένει.

Τῇ αὐτῇ πρωΐᾳ ἐπορεύθημεν εἰς τὸ ἀρχαῖον Πανεπιστήμιον τῆς Βονωνίας, νῦν δὲ ἀρχιγυμνάσιον καλούμενον, οἰκὸδόμημα μεγαλοπρεπέστατον καὶ χρησιμεῦον νῦν ὡς βιβλιοθήκη τῆς πόλεως. Ἡ βιβλιοθήκη αὕτη περιέχει 220,000 τόμων, τεταγμένων ἐντὸς ἐρμαρίων ὑελοσκεπῶν, εἰς σειρὰν μεγάλων αἰθουσῶν εὐθυγράμμως κειμένων καὶ κατεχουσῶν μῆκος 202 μέτρων. Αἱ ἐν τοῖς μεσοτοιχοῖς θύραι

κείνται ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας· ὥστε ἐν οἰαδίποτε τῶν θυρῶν ἂν ἴσσταταί τις, διορθῇ ἅπαν τὸ ἀπέραντον μῆκος τοῦ οἰκοδομήματος ἔνθεν καὶ ἔνθεν. Ἄπασαι αἱ αἰθουσαὶ εἰσι κεκοσμημένοι διὰ τῶν εἰκόνων καθηγητῶν καὶ παμπληθῶν σημάτων μετὰ τῶν ὀνομάτων ἀριστευσάντων φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ἐκ διαφόρων χωρῶν καταγομένων. Ἐν τῷ οἰκοδομήματι τούτῳ ὑπάρχει καὶ ἡ αἰθουσα, ἐν ἣ ἐδιδάχθη τὸ πρῶτον ἡ ἀνατομία. Οἱ τοῖχοι τῆς αἰθούσης ταύτης εἰσὶν ἐπενδεδυμένοι καὶ κεκοσμημένοι διὰ ξύλου ἐκ κέδρων τοῦ Λιβάνου.

Μετὰ μεσημβρίαν ἐπεσκέφθην ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ αὐτοῦ τὸν καθηγητὴν τῆς γενικῆς παθολογίας κ. Tizzoni, ὅστις μετὰ μεγίστης προθυμίας καὶ φιλοφροσύνης ἐπέδειξέ μοι τὸ ἐργαστήριον αὐτοῦ, ἀναπτύξας πάσας τὰς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐργασίας. Τὸ ἐργαστήριον τοῦτο, οὐχὶ ἐκ τῶν πολυτελεστέρων, ἀνηγέρθη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τῇ αἰτίσει τοῦ καθηγητοῦ τῷ παρελθόντι ἔτει, σύγκειται δὲ ἐκ δύο στεγῶν, μᾶς ἰσογαίου καὶ ἑτέρας ἀνωγαίου. Ἡ εὐρυχωρία δὲν εἶναι μεγάλη, πλὴν λίαν ἐπαρκῆς ταῖς παρούσαις ἀνάγκαις. Ἐν τῷ ἰσογαίῳ ὑπάρχουσιν ἐκτεταμένη αὐλὴ καὶ διάφορα δωμάτια, ἐν οἷς διατηροῦνται τὰ πρὸς πειραματισμὸν ζῶα, καὶ κατοικοῦσιν οἱ ὑπηρέται. Ἐν δὲ τῷ ἀνωγαίῳ ὑπάρχει ἰκανὸς ἀριθμὸς δωματίων πρὸς ἐργασίαν καὶ μεγάλη αἰθουσα πρὸς διδασκαλίαν.

Τὸ ἐργαστήριον διαιρεῖται εἰς τέσσαρα τμήματα α') τὸ Μορφολογικὸν ἢ τῆς παθολογικῆς ἱστολογίας· β') τὸ Βακτηριδιολογικόν· γ') τὸ Φυσικόν, καὶ δ') τὸ Χημικόν. Τῶν ἐργασιῶν προίσταται ὁ ἴδιος καθηγητὴς Tizzoni, ἐργαζόμενος ἐπὶ πολλὰς ὥρας καθ' ἑκάστην καὶ ἔχων δύο βοηθοὺς. Ἐπὶ ἰκανὸν χρόνον διέμεινα ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ, ὅπου ὁ κ. Τιτσόνης μοι ἐπέδειξε μέγαν ἀριθμὸν παρασκευασμάτων, προϊόντων τῆς ἰδίας ἐργασίας· εἶδον δὲ κυρίως παρ' αὐτῷ πλεῖστα παρασκευάσματα ἀλλοιώσεων τοῦ νωτιαίου μυελοῦ καὶ τοῦ ἐγκεφάλου κατὰ συνέπειαν ἐξαιρέσεως τῶν ἐπινεφριδίων ἐκ κονίκλων. Τὴν ἐξαιρέσιν τῶν

έπινεφριδίων εΐχεν ένεργήσει έπί 63 κονίκλων, ών οί μέν 62 άπεβίωσαν άπό τής έκατοστής μέχρι τής χιλιοστής ήμέρας άπό τής έγχειρήσεως. Πάντες άπεβίωσαν μετά σπασμών, όμοίων τοΐς κατά την έπιληψίαν παρατηρουμένοις, εις δέ μόνον έπιζή έτι, πρό τεσσάρων έτών χειρισθείς· έχει δέ πάντη ύγιως.

Αί σπουδαιότεραι άλλοιώσεις ειςίν άτροφία και καταστροφή τών όπισθίων κεράτων του νωτιαίου μυελου, πολλαχου δέ αυτου και του έγκεφαλου εστιαι μαλακύνσεως τής μυελώδους ούσίας. Έν τισι περιπτώσεσι παρατήρησεν έναρξιν άναγεννήσεως του έξαιρεθέντος έπινεφριδίου.

Μοι έπέδειξε προσέτι ο κ. Tizzoni νεφρους κυνών κυστεωδώς άνευρυνθέντας κατά τους κάλικας μετ' άτροφίας τής νεφρικής ούσίας, κατά συνέπειαν περιδέσεως του ούρητηρος, με έβεβαίωσε δέ, ότι ο νεφρος επανέρχεται εκ τής τοιαύτης άτροφίας, εάν τις άποκόψη τον ούρητηρα άνωθεν τής άποφράξεως και μεταμοσχεύση εις την ούροδόχον κύστιν, ώστε τά ούρα να εκχέωνται αυθις εις αυτήν.

Μοι έπέδειξε δύο κονίκλους, εις ους εΐχεν έγχύσει τά μικρόδια τής μολυσματικής πνευμονίας, οΐτινες διήγον νοσηρως. Τουτών ο εις ήτο νεκρός τή έπιούση, ότε εκ νέου έπεσκέφθην τó έργαστήριον.

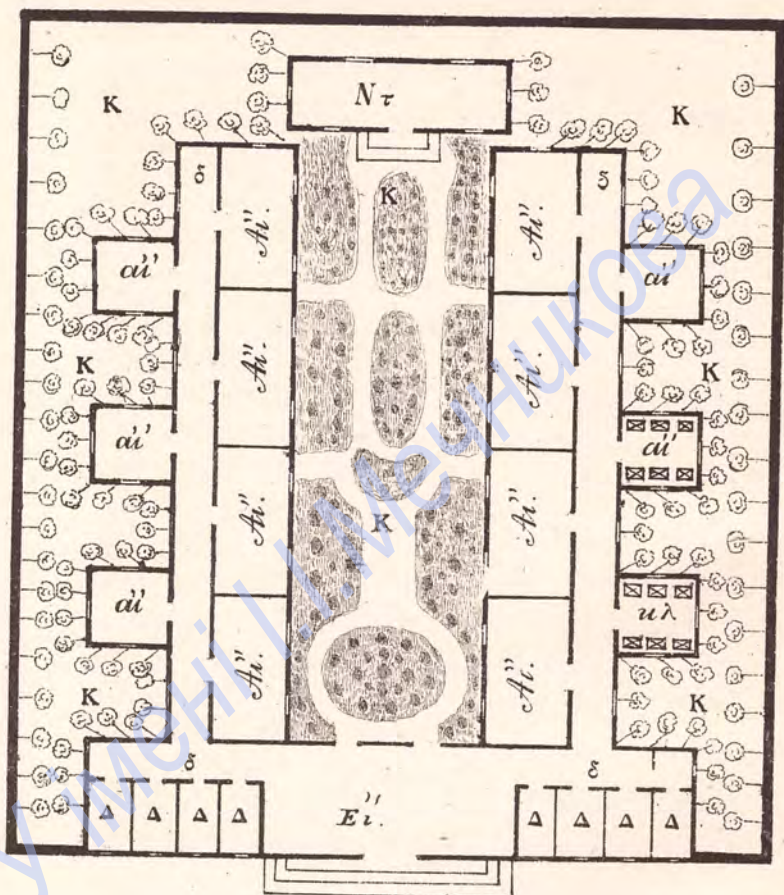
Μοι έπέδειξε προσέτι ένα κύνα έντελώς ύγιαίνοντα, παρ' ου πρό πολλου χρόνου εΐχεν έξαιρέσει όλόκληρον την ούροδόχον κύστιν· ειτα δέ άπεχώρισε τεμάχιον έντέρου κυλινδρικών εκ του πεπτικού σωλίνος, συνεχόμενον μόνον διά του μισεντερίου προς τον λοιπόν οργανισμόν. Και τó μèn έτερον πέρας τούτου προσέόραψεν εις ήν θέσιν απέκοψε την κύστιν, τó δέ έτερον απέφραξε διά ραφών· τους δέ ούρητηρας, ους εΐχεν άποχώρισει τής κύστεως, σχηματίσας δύο όπας κατά την νεόπλαστον κύστιν, μετεμόσχευσε και ήνωσε διά ραφών.

Μοι έπέδειξεν έπί τέλους ο κ. Tizzoni πολλών νόσων τά μικρόδια, άτινα εκαλλιέργει και διετήρει έπί άγαρ-άγαρ ή πικτής· οϊον, τον πυογόνον στρεπτόκοκκον, τας σπειρίλας

Въспомогательная таблица для вычисления
числа дней в году по юлианскому календарю
и разности между юлианским и григорианским календарем
по юлианскому календарю

The image shows a large, faint grid or table, likely a calendar or astronomical table. It consists of multiple columns and rows, with some cells containing small, illegible characters or numbers. The grid is centered on the page and is partially obscured by a large, diagonal watermark.

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова

Εἰκὼν 1.

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΝ ΤΩΝ ΚΛΙΝΙΚΩΝ ΕΝ ΒΟΝΩΝΙΑ.

Εἰ. Εἴσοδος. Δ. Δ. Δωμάτια ὑποδοχῆς, ἐπισκέψεως, ἀποθηκῶν.
 δ. δ. Διάδρομοι. Αἰ. Αἴθουσαι συνεχεῖς. αἰ. αἰ. Αἴθουσαι μεμω-
 νωμένα. Κ. Κ. Κῆπος. Ντ. Νεκροτομεῖον

(spiriles), τὰ μικρόβια τῆς μολυσματικῆς πνευμονίας, τῆς διφθερίτιδος, τὰ δίκην ὑποστιγμῆς δονάκια τῆς χολέρας (virgules), τὰ τοῦ ἀχῶρος, κτλ. κτλ.

Παρὰ τὸ ἐργαστήριον τοῦτο κεῖται καὶ τὸ τῆς φυσιολογίας καὶ φαρμακολογίας, ἅτινα διευθύνει ὁ καθηγητῆς τῆς φυσιολογίας καὶ προσωρινῶς πεφορτισμένος καὶ τὴν φαρμακολογίαν κύριος ALBERTONI. Δις ἐπορεύθη πρὸς ἐπίσκεψιν καὶ τοῦ ἐργαστηρίου τούτου, δυστυχῶς ὅμως ἔνεκα τῶν ἐξετάσεων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην καὶ τῶν παρεμπιπτούσων ἐορτῶν αἱ ἐν τοῖς φροντιστηρίοις ἐργασίαι εἶχον διακοπῆν. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον δὲν ἐδυνήθη νὰ ἐπισκεφθῶ καὶ ἑτέρας ἐπιστημονικὰς συλλογὰς καὶ ἐργαστήρια.

Χημεῖα ὑπάρχουσι δύο ἐν περιορισμένοις χώροις τοῦ Πανεπιστημίου, τὸ τῆς γενικῆς χημείας, ὅπερ πρὸ μακροῦ χρόνου ἀργεῖ ἔνεκα χρονίας νόσου τοῦ καθηγητοῦ, καὶ τὸ τῆς φαρμακευτικῆς χημείας, οὐδενὸς λόγου ἄξιον. Ὡς ἐπληροφορήθημεν ὅμως εὐρίσκεται ἐν σχεδίῳ ἢ οἰκοδομῇ νέου καταλλήλου χημείου.

Τῇ ἐπιούσῃ, 27 Μαΐου, προσῆλθον εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῶν κλινικῶν, ἐκ τῶν ὠραιότερων ἐξ ὅσων εἶδον ἐν Ἰταλίᾳ. Τοῦ νοσοκομείου τούτου σκιαγραφίαν περίπου παρίστησιν ἢ παρατιθεμένη εἰκὼν (1), ἣν ἐχάραξα κατὰ τὴν ἀντίληψίν μου. Τὸ καθόλου οἰκοδόμημα εἶναι ἀρχαῖον, ἀλλὰ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἀνεκαινίσθη καὶ ἐτροποποιήθη ῥιζηδόν, ὥστε παρίσταται οἰκοδόμημα ὅλως καινουργές.

Τὸ νοσοκομεῖον τοῦτο κεῖται ἀμέσως πρὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως ἐπὶ λίαν ἐκτεταμένου γηπέδου· σύγκειται δὲ ἐξ ἐνὸς ἰσογαίου καὶ ἐνὸς ἀνωγαίου. Τὸ πρῶτον εἶναι σχεδὸν κενόν· ἔχει δὲ δωμάτια τινα πρὸς κατοικίαν τοῦ προσωπικοῦ τῆς ὑπηρεσίας καὶ ἕτερα πρὸς ἀποχώρισιν τῶν μολυσματικὰς νόσους πασχόντων.

Τὸ ἀνώγαιον περιλαμβάνει τὸ κυρίως νοσοκομεῖον, ὅπερ εἶναι διπλοῦ συστήματος, ἥτοι τῶν συνεχομένων καὶ κεχωρισμένων αἰθουσῶν (pavillons). Αἱ κυριώτεραι αἰθουσαὶ εἰσι χωρητικότητος 12 ἀβρώστων, ὑπάρχουν ὅμως καὶ πλείονα

μικρὰ δωμάτια δι' 1-4 ἀρρώστους. Ἡ χωρητικότης τοῦ ὄλου νοσοκομείου ὑπολογίζεται εἰς πλείονα τῶν 200 κλινῶν, ἐκάστῳ δὲ ἀρρώστῳ ἀναλογεῖ χῶρος ἀνώτερος τῶν 60 κυβικῶν μέτρων.

Τὸ σχῆμα τοῦ ὄλου κτιρίου εἶναι, ὡς δεικνύει ἡ παρατεθειμένη εἰκὼν, τὸ τοῦ Π, οὗ ἡ κεφαλὴς ἀποτελεῖ τὴν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρόσοψιν, καὶ ἔχει ἱκανὸν ἀριθμὸν δωματίων διὰ τὸν διευθυντήν, δι' ὑποδοχὴν ἀρρώστων, διὰ γραφεῖα, ἀποθήκας ἱματισμοῦ, κλπ. Αἱ παράλληλοι πλευραὶ περιέχουσι τὰς αἰθούσας τῶν ἀσθενῶν, ἑκατέρα δὲ τούτων πρὸς τὴν ἔσω πλευρὰν ἔχει σειρὰν αἰθουσῶν συνεχομένων, πρὸς δὲ τὴν ἔξω πλευρὰν σειρὰν αἰθουσῶν κεχωρισμένων, ἀναμέσον δὲ δύο τοιούτων κεχωρισμένων αἰθουσῶν ὑπάρχει χῶρος κενὸς μέγας, ὥστε ἐκάστη αἴθουσα ἀποτελεῖ οἶονεὶ μεμονωμένον χῶρον, συγκοινωνοῦντα πρὸς τὸ λοιπὸν οἰκοδόμημα διὰ μιᾶς μόνης θύρας. Ἀνὰ μέσον συνεχομένων καὶ κεχωρισμένων αἰθουσῶν ὑπάρχει καθ' ὄλον τὸ μῆκος τοῦ οἰκοδομήματος διάδρομος πλατύς ὑπὲρ τὰ τρία μέτρα, εἰς ὃν ἐκβάλλουσιν αἱ θύραι πασῶν τῶν αἰθουσῶν. Ὁ ἀερισμὸς εἶναι λίαν καλὸς ἔνεκα τῶν ὑπερμεγέθων παραθύρων, ἀρχομένων ἀπὸ τοῦ ἐδάφους.

Τὸ δάπεδον ὀλοκλήρου τοῦ νοσοκομείου δὲν εἶναι ἐκ σανιδώματος, ἀλλ' ἐκ μωσαϊκοῦ (ψηφωτοῦ), λειότατον τὴν ἐπιφάνειαν καὶ ἐστιλβωμένον· ὥστε ἡ ἀπόλυτος αὐτῶν καθαριότης διὰ πλύσεως εἶναι εὐκολωτάτη. Εἰρήσθω δ' ἐν παρόδῳ, ὅτι οὐδαμοῦ τῆς Ἰταλίας, εἴτε ἐν δημοσίοις καταστήμασιν, εἴτε ἐν ἰδιωτικαῖς οἰκίαις μεταχειρίζονται σανιδώματα, ἀλλὰ τὸ ἀνώτερον μίγμα ἢ συχνότερον μικροῦς τετραγώνους ὀπτοπλίνθους, ἀπλοῦς ἢ ἐστιλβωμένους (τὰ κοινῶς παρ' ἡμῖν πλακάκια καλοῦμενα), καλύπτουσι δὲ τὸν χειμῶνα τὸ δάπεδον τοῦτο διὰ ψιάθου καὶ ταπίτων.

Ἐκπληξίς καὶ θαυμασμὸς μὲ κατέλαβεν ἐκ τῆς ἀμυγῆτου τάξεως καὶ καθαριότητος τοῦ καταστήματος, τῶν στρωμνῶν καὶ ἐνδυμάτων τῶν ἀρρώστων καὶ παντὸς τοῦ προσωπικοῦ τῆς ὑπηρεσίας, συγχρόνως δὲ καὶ θλίψις τῆς ψυ-

χῆς μου, ἀναλογιζόμενον τὴν κατάστασιν τοῦ ἡμετέρου νοσοκομείου, οὗ αἱ δαπάναι τῆς συντηρήσεως, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, εἰσὶν ἀνώτεροι ἢ ἐν τῷ τῆς Βονωνίας νοσοκομείῳ. Ὡς πρόχειρον παράδειγμα μνημονεύω μόνον, ὅτι οἱ βοηθοὶ τῶν καθηγητῶν ἔχουσι μισθὸν μόνον 65 φρ. κατὰ μῆνα ἄνευ τροφῆς οὔτε κἄν πρὸς τοὺς διημερεύοντας βοηθοὺς, ἄνευ φωτισμοῦ, ἄνευ θερμάνσεως, ἄνευ κατοικίας, ὡς ἔχουσιν οἱ ἡμέτεροι βοηθοί. Οἱ νοσοκόμοι, τύπος καθαριότητος καὶ ἀκριβοῦς ἐκτελέσεως τοῦ καθήκοντος, λαμβάνουσι καὶ οὗτοι μόνον 60 φρ. κατὰ μῆνα ἄνευ οὐδεμιᾶς ἄλλης χορηγίας. Ὁ διευθυντὴς λαμβάνει μόνον 200-250 φράγ. κατὰ μῆνα, φροντίζει δὲ περὶ πάντων, ὡς ὁ καλὸς οἰκογενειάρχης τὰ τοῦ ἰδίου οἴκου.

Τὸ ὅλον νοσοκομεῖον διαιρεῖται εἰς 5 τμήματα, ὧν τὸ μεῖζον, περιλαμβάνον 60 κλίνας, ἀνήκει εἰς τὴν χειρουργικὴν κλινικὴν, τὸ δεύτερον εἰς τὴν παθολογικὴν, τὸ τρίτον εἰς τὴν συφιλιδικὴν καὶ δερματικὴν (*clinica sifilodermatica*), τὸ τέταρτον εἰς τὴν ὀφθαλμολογικὴν, καὶ τὸ πέμπτον εἰς τὴν μαιευτικὴν καὶ γυναικολογικὴν κλινικὴν.

Ἐν τῷ μαιευτηρίῳ γίνονται δεκταὶ αἱ γυναῖκες μόνον τὴν ὥραν τοῦ τοκετοῦ, ἐξέρχονται δὲ ἅμα παρελθούσης τῆς λοχείας. Ἐξαιρετικῶς μόνον, καὶ ὁσάκις ὁ καθηγητὴς κρίνῃ ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἐγκυμονοῦσαν ἢ χρήσιμον διὰ τὴν διδασκαλίαν, δέχεται καὶ ἐγκύους μίαν καὶ δύο ἐβδομάδας πρὸ τοῦ τοκετοῦ. Κατ' ἔτος τίκτουσιν ἐν τῷ μαιευτηρίῳ περὶ τὰς 200 γυναῖκες. Ἔχει δὲ τὸ μαιευτικὸν τμήμα καὶ δωμάτια τινα πρὸς τελείαν ἀποχώρισιν ἀπὸ τῶν λοιπῶν λεχωίδων, ἐὰν συμβῇ ἐπιλόχιον νόσημα.

Τὸ νεκροτομεῖον ὑπάρχει ἐν τῇ ἐσχατιᾷ τοῦ περιβόλου ἐντελῶς μεμονωμένον.

II

ΤΟΥΡΙΝΟΝ

Τῇ 9|21 Ἰουνίου ἀφίχθημεν εἰς Τουρίνον, τῇ δὲ ἐπιούσῃ πρῶτα ἐπεσεκέφθημεν μετὰ τοῦ κ. Κρασσᾶ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τὸν Πρύτανιν αὐτοῦ κ. Γεώργιον Ἀνσέλμιν, εὐγενέστατα ἡμῖν προσενεχθέντα.

Τὸ Πανεπιστήμιον τοῦτο ἀριθμεῖ βίον πέντε περίπου ἑκατονταετηρίδων, ἔχει δὲ ἀριθμὸν φοιτητῶν μετὰ τὸ τῆς Νεαπόλεως τὸν μείζονα, ἥτοι 2100, ἐξ ὧν 683 εἰσιν ἐγγεγραμμένοι ἐν τῇ νομικῇ Σχολῇ, 686 ἐν τῇ ἰατρικῇ, 280 ἐν ταῖς μαθηματικαῖς καὶ ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμαις, 132 ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ τοῖς γράμμασι, κλπ.

Δυστυχῶς καὶ ἐνταῦθα τὰ μαθήματα εἶχον λήξει, πάντες δὲ οἱ καθηγηταὶ ἦσαν ἡσυχολημένοι περὶ τὰς ἐξετάσεις ἀπὸ πρῶτας σχεδὸν μέχρις ἐσπέρας. Ἐν τῷ οἰκοδομήματι τοῦ Πανεπιστημίου, κειμένου ἐπὶ μιᾶς τῶν κυριωτέρων ὁδῶν τοῦ Τουρίνου (Via Po) ὑπάρχει μόνον τὸ ταμεῖον καὶ ἐργαστήριον τῆς φυσικῆς μετὰ ἀκροατηρίου ἀμφιθεατρικοῦ. Τὸ ταμεῖον τῆς φυσικῆς δὲν μοι ἐφάνη οὔτε πλουσιώτερον, οὔτε ταξινομημένον κάλλιον τοῦ ἡμετέρου. Πλὴν τοῦ καθηγητοῦ τρεῖς εἰσιν οἱ ἐν αὐτῷ συντελοῦντες, εἰς πρῶτος βοηθὸς ἢ ἐπιμελητὴς μετὰ μισθοῦ 2400 φρ. κατ' ἔτος, παρασκευαζόμενος ὡς διάδοχος τοῦ καθηγητοῦ, εἰς δεύτερος βοηθός, λαμβάνων 1500 φρ. ἐτησίως, καὶ εἰς μηχανικὸς λαμβάνων 1300 φρ. ὡσαύτως κατ' ἔτος. Οὗτος παρασκευάζει τὰ τῆς διδασκαλίας καὶ ἐπισκευάζει τὰ μικρὰς βλάβας ὑφιστάμενα ὄργανα.

Ἄκριβῶς ἀπέναντι τοῦ Πανεπιστημίου ὑπάρχει μέγα καὶ ἀρχαῖον μοναστήριον (S. Francesco da Paola), ἐν ᾧ ὑπάρχουσι τὰ πλεῖστα τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργαστηρίων, ἥτοι τὸ τῆς γενικῆς χημείας, τὸ τῆς φαρμακευτικῆς χημείας, τὸ τῆς φυσιολογίας, τῆς γενικῆς παθολογίας, τῆς φαρμακολο-

γίας, τῆς ὑγιεινῆς, τῆς ἰατροδικαστικῆς. Αἱ συλλογαὶ καὶ τὰ ἐργαστήρια διὰ τὴν ζωολογίαν, συγκριτικὴν ἀνατομίαν, ὀρυκτολογίαν, κλπ. κεῖνται ἐν ἐτέρῳ ἰδρύματι (Museo Palazzo Carignano).

Ἐκ τούτων ἐδυνήθην νὰ ἐπισκεφθῶ ἀκριβῶς τὸ χημεῖον ἐν τῷ ἰσογαίῳ, ἔχον ἰκανὴν μὲν ἔκτασιν, ἀλλ' ἀκαταλλῆ- λως διηρημένον. Τὸ χημεῖον τοῦτο οὔτε ἀρκούντως πλού- σιον μοὶ ἐφάνη, οὔτε ἢ ἐν αὐτῷ τάξις καὶ καθαριότης ἀμεμπτος. Ὁ πρῶτος βοηθὸς ἢ ἐπιμελητὴς λαμβάνει ἐτί- σιον μισθὸν 1700 φρ., ὁ δεύτερος 1200, ὑπάρχουσι δὲ καὶ δύο ὑπηρέται. Οἱ φοιτηταὶ τῆς ἰατρικῆς συνήθως δὲν ἀσ- κοῦνται· εὐάριθμοι δὲ μόνον, 3-4, μέλλοντες νὰ ἐπιδοθῶ- σιν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν χημείαν, ἀσκοῦνται διαρκῶς. Αἱ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως χορηγούμεναι δαπάναι πρὸς συντή- ρησιν τοῦ χημείου καὶ πρὸς διδασκαλίαν δὲν ὑπερβαίνουν τι- τὰς 8,000 φρ. ἐτησίως. Διὰ τούτων πλουτίζεται τὸ χημεῖον, ἀντικαθιστῶνται τὰ ἐφθαρμένα, συντηρεῖται βιβλιοθήκη, κτλ. κτλ.

Ἐπεσκέφθην ὡσαύτως τὸ ἐργαστήριον τῆς φυσιολογίας, κατέχον μέγαν χώρον ἐν τῷ προμνησθέντι μοναστηρίῳ, διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Angelo Mosso, ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων φυσιολόγων τῆς Ἰταλίας. Καὶ ἐν αὐτῷ ὑπάρχει ἀφθονία ὀργάνων καὶ παρασκευασμάτων καὶ ζώων, ὡς καὶ μικρὸν χημεῖον, βιβλιοθήκη, κτλ.

Ἀγαθῇ τύχῃ εὗρον ἐνταῦθα τὸν ἴδιον καθηγητὴν, ὅστις, εὐγενῶς προσφερόμενος, μοὶ ἐπέδειξε καὶ μοὶ ἐξήγησε τὰ πάντα. Ἐν τινὶ δωματίῳ διατηρεῖ ἰχθῦς διαφόρους, ἀσχο- λούμενος περὶ τὴν ἔρευναν τῆς ἐνεργείας τοῦ αἵματός τι- νων ἐξ αὐτῶν, ἰδίως ἐνὸς ἐγγέλυος (τὸ ὄνομα τούτου μὲ διέφυγε), οὗ ὁ ὀρρὸς τοῦ αἵματος εἶναι τόσῳ δηλητηριώ- δης, ὅσῳ καὶ ὁ ἰδὸς τῆς ἐχίδνης. Ἐν δέκατον κυβικοῦ χι- λιοστομέτρου τοῦ ὀρροῦ τοῦ αἵματος τοῦ ῥηθέντος ἐγγέ- λυος φονεύει σχεδὸν αὐθωρεὶ μέγαν κύνα. Ἀσχολεῖται προσέτι ἐπὶ τοῦ παρόντος ὁ κ. Mosso καὶ περὶ τὴν ἔρευναν τῶν ἀλλοιώσεων, ἃς ὑφίστανται οἱ μῦς διὰ τῆς κοπώσεως.

Πρὸς τοῦτο δὲ διατηρεῖ μέγαν ἀριθμῶν περιστερῶν (ἐκ Βελγίου), ἃς ἐξασκεῖ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον· διατηρεῖ δὲ ἐκάστης ἴδιον δελτίον βιογραφικὸν καὶ ὁδοιπορικόν. Ἐκ τῶν σπουδαιότερων μηχανημάτων μνημονεύω μόνον μεγάλου ζυγοῦ πρὸς στάθμισιν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ ὄρισμὸν τῆς ἐλαττώσεως τοῦ βάρους διὰ τῆς ἀδύλου διαπνοῆς· λάρνακος ὑαλίνης, εἰς ἣν εἰσάγεται ὁ ἄνθρωπος πρὸς σπουδὴν τῆς ἀδύλου διαπνοῆς· ἅπαντος τοῦ πολυπλόκου μηχανισμοῦ μετὰ τῆς ἀτμομηχανῆς πρὸς σπουδὴν τῆς ἀναπνοῆς κατὰ τὸν Petencofer, κτλ. κλπ. Πρὸς διατήρησιν τοῦ ἐργαστηρίου τούτου λαμβάνει κατ' ἔτος ὁ καθηγητῆς οὗτος παρὰ τῆς Κυβερνήσεως 10,000 φρ. ἔχει δὲ καὶ δύο βοηθοὺς, ἓνα μηχανικὸν καὶ δύο ὑπηρέτας.

Ἡ διδασκαλία τῶν κλινικῶν μαθημάτων γίνεται ἐν διαφόροις νοσοκομείοις, κυρίως δ' ἐν τῷ Ospedale S. Giovanni, ἔνθα διδάσκεται ἡ προπαιδευτικὴ κλινικὴ, ἡ παθολογικὴ κλινικὴ, ἡ χειρουργικὴ κλινικὴ, ἡ χειριστικὴ κλινικὴ, πλὴν δὲ τούτων ἡ εἰδικὴ νοσολογία, ἡ χειρουργικὴ παθολογία, ἡ χειριστικὴ, ἡ παθολογικὴ ἀνατομία. Ἐν τῷ αὐτῷ νοσοκομείῳ, ὡς μὴ ὄφελεν, ὑπάρχει καὶ τὸ ἀνατομεῖον, ἔνθα διδάσκεται ἡ περιγραφικὴ καὶ τοπογραφικὴ ἀνατομία, γίνονται δὲ καὶ αἱ ἀνατομικαὶ καὶ παθολογικοανατομικαὶ ἀσκήσεις.

Τὸ νοσοκομεῖον τοῦ ἀγίου Ἰωάννου εἶναι μέγα, περιέχον περὶ τὰς 600 κλίνας, ἀνήκει ὅμως τοῖς ἀρχαίοις καὶ οὐχὶ ἀμέμπτοις τῶν νοσοκομείων· κεῖται ἐν κεντρικωτάτῃ θέσει τῆς πόλεως ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως δύο μεγάλων ὁδῶν, καὶ ἔχει κατέναντι τὸ ἐπίσης μέγα στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον. Ἡ κυριωτέρα ὁδός, ἐφ' ἧς ἀμφοτέρω τὰ νοσοκομεῖα ταῦτα κεῖνται, εἶναι ἡ τοῦ Καβούρ (Via Cavour).

Αἱ λοιπαὶ κλινικαὶ διδάσκονται ἐν εἰδικοῖς νοσοκομείοις, ἐν διαφόροις μέρεσι τῆς πόλεως κειμένοις· τὸ μαιευτήριον ἐν τῇ Via Ospedale, ἡ συφιλιδικὴ κλινικὴ ἐν τῇ Via dei Mille, ἡ ὀφθαλμολογικὴ κλινικὴ ἐν τῇ Via Javara, ἡ δερματολο-

γκή κλινική ἐν τῇ Ospedale S. Luigi, ἡ ψυχιατρικὴ κλινικὴ ἐν τῷ Manicomio (Via Giulio).

Διὰ τὸ ἄτοπον τῆς συνυπάρξεως τοῦ νοσοκομείου μετὰ τοῦ ἀνατομείου καὶ τοῦ παθολογικοῦ ἀνατομείου καὶ διὰ τὸ στενὸν τοῦ χώρου τῶν λοιπῶν ἐργαστηρίων ἀνεγείρει νῦν ἡ Κυβέρνησις τέσσαρα ὑπερμεγέθη καταστήματα πρὸ τῆς πόλεως· ὑπελόγησα δὲ τὴν ἔκτασιν ἐκάστου τῶν καταστημάτων τούτων εἰς 2500-3000 □ μέτρα, πλὴν τοῦ περὶ τὸν χώρου δι' αὐλᾶς, κήπους, κλπ. Κεῖνται δὲ ταῦτα ἐπὶ τῶν τεσσάρων γωνιῶν τῆς διασταυρώσεως δύο μεγάλων λεωφόρων. Ἡ δαπάνη μόνον τῶν οἰκοδομημάτων ὑπελογίσθη εἰς 4,000,000 φρ. ἀλλ' ἀμφίβολον, ἂν τὸ ποσὸν τοῦτο θέλει ἀρκέσει.

Δὲν δυνάμεθα νὰ διακόψωμεν τὴν ἀφήγησιν τῶν ἐν Τουρίνῳ ἐντυπώσεων ἡμῶν μὴ μνημονεύοντες καὶ δύο ἑτέρων φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων πρώτης τάξεως, δηλαδὴ τοῦ Istituto pei rachitici di Torino καὶ τοῦ Nuovo ospedale Mauriciano.

Τὸ πρῶτον τούτων, τὸ διὰ τοὺς ῥαχιτικούς, ἰδρύθη τὸ πρῶτον ἐν Τουρίνῳ τῷ 1872 τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ κόμπος Ἐρνέστου Ῥικκάρδου, παρέδρου, ἐπιτετραμμένου τὰ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἐν τῇ Δημαρχίᾳ Τουρίνου, ὅστις σκοπὸν εἶχε τὴν στοιχειώδη παιδευσιν τῶν ὑπὸ τῆς ῥαχίτιδος παραμεμορφωμένων πενήτων παίδων, οἵτινες δὲν ἐδύναντο ἀνενοχλήτως νὰ συχνάζωσιν εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα. Ἐτερος σκοπὸς τοῦ ἰδρύματος ἦν καὶ ἡ βελτίωσις τῆς ὑγείας τῶν δυστυχῶν τούτων ὄντων διὰ καταλλήλου ὀρθοπαιδευτικῆς γυμναστικῆς καὶ ὑγιεινῆς. Ἐταιρία φιλανθρωπικὴ, συγκροτηθεῖσα, ἀνέλαβε τὴν δι' εἰσφορῶν καὶ δωρεῶν συντήρησιν τοῦ φιλανθρωπικοῦ τούτου ἰδρύματος. Τὸ παράδειγμα τῶν ἐν Τουρίνῳ ταχέως ἐμιμήθησαν καὶ ἕτεροι τῆς Ἰταλίας πόλεις, ἰδίᾳ δὲ τὰ Μεδιόλανα, ἡ Γένοβα, ἡ Μάντουα, κλπ. Μετ' ὀλίγα ἔτη ἐμιμήθησαν τὸ παράδειγμα τῶν ἰταλικῶν πόλεων καὶ οἱ Παρίσιοι καὶ αἱ Βρουξέλαι.

Αἱ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη πρόοδοι τῆς χειρουργικῆς, δι' ὧν στρεβλώσεις τῶν ἄρθρων καὶ ὀστέων καὶ παρ' ἄλλοις μὲν, ἀλλ' ἰδίᾳ παρὰ τοῖς ῥαχιτικοῖς ἐπανορθοῦνται τοσοῦτον καλῶς, ἐπίνεγκον τὴν ἀνάγκην τοῦ θεραπεύειν τὰ ῥαχιτικά παιδία καὶ δι' ἐγχειρήσεων. Πρῶτοι οἱ Μεδιολάνοι προσέθηκαν τῇ προτέρᾳ σχολῇ τῶν ῥαχιτικῶν καὶ χειρουργικὸν θεραπευτήριον, τοῦτοις δὲ παρηκολούθησαν καὶ οἱ ἐν Τουρίνῳ ἐταῖροι κρίναντες τὴν ἀνέγερσιν ἰδίου κτιρίου, ὅπερ ἀπεπερατώθη μεσοῦντος τοῦ ἔτους 1887.

Πρὸς ἀνέγερσιν αὐτοῦ ἐδαπανήθησαν 300,000 φρ. Τὸ οἰκόπεδον αὐτοῦ ἔχει ἕκτασιν 5,000 τετραγωνικῶν μέτρων, ἡ δὲ οἰκοδομὴ κατέχει τὸ τρίτον σχεδὸν αὐτοῦ. Διαιρεῖται δὲ εἰς τρία τμήματα, τὸ κυρίως νοσοκομεῖον (la palazzina delle infermerie), τὴν σχολὴν καὶ τὸ γυμναστήριον μετὰ τοῦ ψυχαγωγίου (padiglione di ricreazione).

Τὸ νοσοκομεῖον εἶναι χωρητικότητος 28 κλινῶν, ὧν ἐπὶ τοῦ παρόντος δέκα μόνον εἰσὶν εἰς ἐνέργειαν ἐλλείψει μέσων. Εἶδον ἐν αὐτῷ παιδία χειρισθέντα δι' ὀστεοτομίας ἀπλῆς ἢ σφηνοειδοῦς μετὰ λαμπρᾶς ἐπιτυχίας.

Τὴν ἑτέραν πλευρὰν τοῦ οἰκοπέδου κατέχει τὸ λεγόμενον σχολεῖον, ὅπερ σύγκεται ἐκ τριῶν αἰθουσῶν διὰ τρεῖς τάξεις τῶν ῥαχιτικῶν παιδίων ἀπὸ τοῦ 3ου μέχρι τοῦ 7ου ἔτους τῆς ἡλικίας. Ἐν ἐκάστῃ τάξει ὑπάρχουσι ταπεινὰ θρανία, ἐφ' ὧν κάθονται τὰ παιδία διδασκόμενα τὰς στοιχειώδεις γνώσεις ὑπὸ ἐξησκνημένης διδασκάλου, ἥτις συχρὰ διακόπτουσα τὴν μελέτην διδάσκει αὐτὰ εἰς μικρὰς καὶ ἐλαφρὰς ἀσκήσεις τοῦ σώματος, οἷον, κίνησιν τῆς κεφαλῆς κατὰ διαφόρους διευθύνσεις, κινήσεις τοῦ κορμοῦ, κινήσεις τῶν ἄνω καὶ κάτω ἄκρων παντοίας, κτλ. Τὰς ἀσκήσεις διαδέχεται ἀνάπαυλά τις, εἶτα δὲ ἄρχεται πάλιν ἡ μελέτη. Ἐν ἐκάστῃ αἰθούσῃ ὑπάρχει καὶ μία κλίνη, ὥστε ἂν παιδίον τι καταστῇ κεκμηκὸς καὶ νυσταλέον νὰ ὑπνώττη ἐπ' αὐτῆς. Τῇ μεσημβρίᾳ παρατίθεται αὐτοῖς λιτὸν γεῦμα, εἶτα δὲ, ἀφ' οὗ παίξωσιν ἐν τοῖς διαδρόμοις καὶ τῷ ψυχαγωγίῳ ἢ καιροῦ ἐπιτρέποντος ἐν τῷ κήπῳ, ἄρχεται αὖθις

ἡ διδασκαλία, ἥτις διαρκεῖ τὸ μὲν θέρος μέχρι τῆς 5^{ης} τὸν δὲ χειμῶνα μέχρι τῆς 4^{ης} μ. μ., ὅτε τὰ παιδιά ἀπέρχονται οἴκαδε. Ἡ ἔλευσις εἰς τὴν σχολὴν καὶ ἡ οἴκαδε ἐπάνοδος τῶν μικρῶν ῥαχιτικῶν, ἀδυνατούντων νὰ διανύσωσι περὶ μακρὰς ἀποστάσεις, γίνεταί διὰ λεωφορείων πρὸς τοῦτο ὠρισμένων, ἅτινα ἔχουσι σταθμοὺς ἐν διαφόροις κεντρικοῖς σημείοις τῆς πόλεως, ἔνθα ἐν ὠρισμένη ὥρᾳ συνέρχονται καὶ μεταφέρονται εἰς τὸ κατάστημα, ὅθεν πάλιν μετὰ τὸ πέρας τῶν μαθημάτων ἐπαναφέρονται εἰς τοὺς αὐτοὺς σταθμοὺς. Τὰ παιδιά ταῦτα ἐρχόμενα εἰς τὸ κατάστημα ἐνδύονται ἐπενδύτην ὁμοιόμορφον, ὃν ἀπερχόμενα καταλείπουσιν ἐν τῷ καταστήματι. Ἐκάστη τάξις συνέκειτο, ὅτε ἐπεσκέφθην τὸ κατάστημα, ἐκ 50 περίπου ῥαχιτικῶν παιδίων.

Κατὰ τὸ ἔτερον πέρας τοῦ σχολείου πρὸς τὴν γωνίαν ὑπάρχει μεγάλη αἶθουσα, τὸ γυμναστήριον, ἥτις περιέχει μέγαν ἀριθμὸν σκευασιῶν καὶ μηχανημάτων, συντελούντων πρὸς ἐπανόρθωσιν διαφόρων παραμορφώσεων, βλαισογονάτων, ψευδῶν ἀγκυλώσεων, ῥαιβοκράνων, σκολιώσεων τῶν σπονδύλων, κτλ. κλπ.

Ἀπὸ τοῦ γυμναστηρίου διάδρομος φέρεται εἰς τὸ ψυχαγωγίον, στενὴν καὶ μακρὰν στοάν, πανταχόθεν κλειομένην, ἐν ἧ τὰ ῥαχιτικά παιδιά παίζουν καὶ περιπατοῦσιν, ὅταν ὁ καιρὸς μὴ ἐπιτρέπη τὴν ἐν ὑπαίθρῳ διασκέδασιν αὐτῶν.

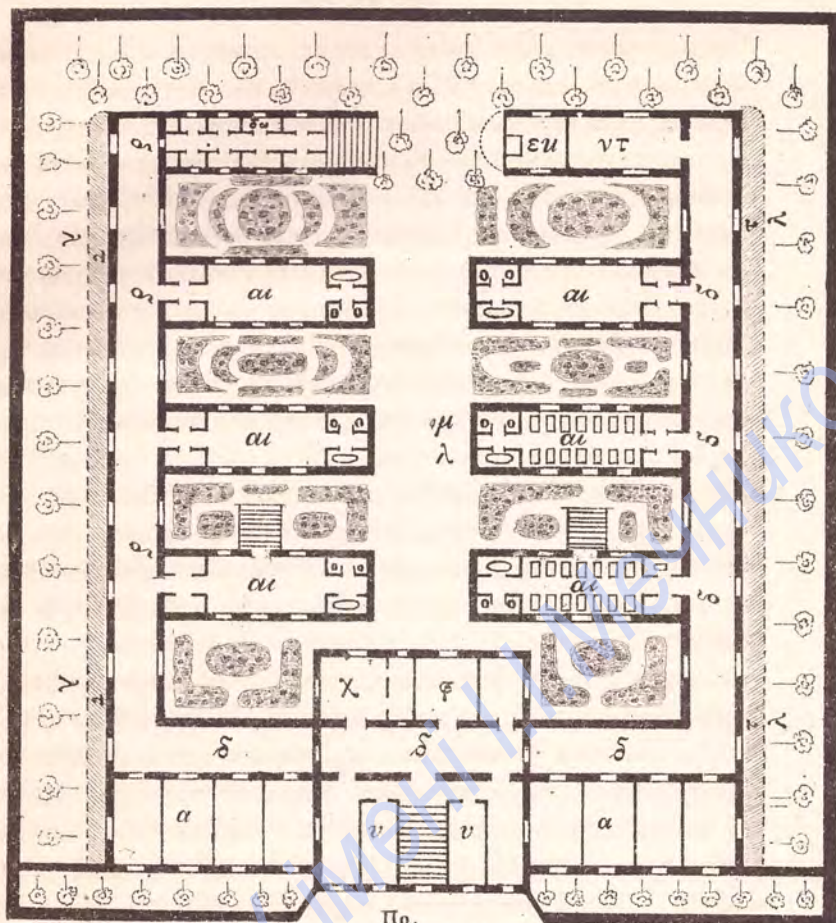
Κατὰ τὴν ἀντίθετον τοῦ γυμναστηρίου γωνίαν ὑπάρχει ἕτερα μεγάλη αἶθουσα μετὰ δύο παρακειμένων μικρῶν δωμάτων διὰ τὴν ἐν ὠρισμένη ὥρᾳ ἐπίσκεψιν ῥαχιτικῶν παιδίων πρὸς ἀπλὴν συμβουλήν ἔξωθεν προσερχομένων.

Ἡ θερμανσις τοῦ καταστήματος τούτου γίνεται διὰ τοῦ συστήματος τῶν θερμοαγωγῶν, διὰ τεθερμασμένου ἀέρος. Δύο θερμοαγωγοί, ἐν τοῖς ὑπογείοις τοῦ νοσοκομείου καὶ τῆς σχολῆς τεθειμένοι, ἐκπέμπουσι διὰ σωλῆνων εἰς ἀπάσας τὰς αἰθούσας καὶ τοὺς διαδρόμους θερμὸν ἀέρα, ὅστις δι' ὀπῶν, εὐρισκομένων δύο μέτρα ἄνω τοῦ πατώματος, εἰσδύει εἰς τοὺς διαφόρους χώρους καὶ θερμαίνει αὐτούς.

Οἱ θερμοαγωγοί εἰσιν οὕτω κατεσκευασμένοι, ὥστε παράγουσι θερμοκρασίαν 15⁰ Κελσίου κατὰ μέσον ὄρον, ἐντὸς δὲ αὐτῶν εἰσὶ τεθειμένα δοχεῖα πεπληρωμένα ὕδατος, ὅπερ ἐξατμιζόμενον παρέχει τῷ θερμῷ ἀέρι τὴν προσήκουσαν ὑγρασίαν. Αἱ ὀπαί, δι' ὧν ὁ θερμὸς ἀήρ εἰσέρχεται εἰς τὸ δωμάτιον, ἔχουσι κιγκλιδωτὸν πῶμα, ἐπιτρέπον τὴν εἰσόδον πλείονος ἢ ἐλάσσονος θερμαντικοῦ κατὰ τὴν ἀνάγκην. Ἔτεροι ὀπαί, πλησίον τοῦ πατώματος ἐπὶ τῶν τοίχων, ἀπάγουσι τὸν μεμολυσμένον ἀέρα, οὕτω δὲ ὁ εἰσερχόμενος θερμὸς καὶ καθαρὸς ἀήρ ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου ὁ ἐξερχόμενος μεμολυσμένος, ἀπεργάζονται τέλειον καὶ διαρκῆ ἀερισμὸν τοῦ ὅλου καταστήματος.

Τὸ εὐεργετικώτατον τοῦτο κατάστημα συντηρεῖται δι' εἰσφορῶν καὶ δωρεῶν διαφόρων· τὸ πλεῖστον δὲ τοῦ προσωπικοῦ αὐτοῦ, οἶον, διοικητικὸν συμβούλιον, ἰατροί, βοηθοί, διδάσκαλοι, κλπ. ὑπηρετοῦσι σχεδὸν ἀμισθὴ χάριν φιλανθρωπίας μόνον.

Τὸ ἕτερον ἄξιον μνείας λαμπρὸν φιλανθρωπικὸν ἴδρυμα ἐν Τουρίνω εἶναι τὸ νέον Μαυρικιακὸν νοσοκομεῖον (Nuovo ospedale Mauriciano), πρὸ δύο ἢ τριῶν ἐτῶν μόλις ἀποπερατωθὲν καὶ ἐγκαινισθὲν. Εἶναι τὸ περικαλλέστερον καὶ τελειότερον ὑπὸ ὑγιεινὴν ἔποψιν πάντων τῶν νοσοκομείων, ὅσα ἐν Ἰταλίᾳ ἐπεσκέφθην. Ἀνάλογον πρὸς τοῦτο εἶναι καὶ τὸ ἐν Γενούῃ νέον νοσοκομεῖον, ὡς μοι εἶπον, δὲν εἶδον ὅμως αὐτό. Τὸ νέον Μαυρικιανὸν νοσοκομεῖον κεῖται ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς πόλεως ἐπὶ γηπέδου 45,000 τετραγωνικῶν μέτρων, ἐξ ὧν 6000 μέτρα κατέχει ἡ οἰκοδομὴ καὶ περιβάλλεται ὑπὸ τεσσάρων μεγάλων ὁδῶν. Τὸ ὅλον οἰκὸδομημα ἔχει σχῆμα Π, οὗ ἡ ἐγκαρσία πλευρὰ ἀποτελεῖ τὴν πρόσοψιν τοῦ κτιρίου (Εἰκῶν 2 πρ.) καὶ εἶναι διώροφος. Ἡ πρώτη ὀροφή, ὅσον 2 1/2 μέτρα ὑπὲρ τὸ ἔδαφος, περιέχει ἐκατέρωθεν τῆς κλίμακος δωμάτια ὑποδοχῆς (v. v.), ἐκατέρωθεν δὲ τούτων δωμάτια ἐπισκέψεως, γραφεῖα ἰατρῶν, ἀποθήκας, κλπ. (α. α.). Ἀπέναντι τῆς κλίμακος ὑπάρχει τὸ χειροεργεῖον (χ) καὶ τὸ φαρμακεῖον (φ). Ἡ δευτέρα ὀροφή

Πρ.
NUOVO OSPEDALE MAURIZIANO
UMBERTO I^o

- Πρ. Πρόσοψις. υ. υ. Δωμάτια ύποδοχῆς.
 α. α. Δωμάτια ἐπισκέψεως, γραφεῖα, ἀποθήκη κλ.
 γ. Χειρουργεῖον. φ. Φαρμακεῖον.
 δ. δ. δ. Διάδρομοι.
 αι. αι. Αἴθουσαι μεμονωμέναι.
 λ. Λουτήρ. μ. Μαγειρεῖον πρόχειρον καὶ ἀπόπατος.
 δω. Δωμάτια ἐπὶ πληρωμῇ.
 εκ. Ἐκκλησία. ντ. Νεκροταφεῖον.
 τ. τ. Τάφος.

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова

περιέχει τὴν διεύθυνσιν, τὴν κατοικίαν τοῦ διευθυντοῦ, κλ. Μεταξὺ τῶν κατὰ τὴν εἴσοδον δωματίων τῆς πρώτης ὀροφῆς καὶ τοῦ χειρουργείου καὶ φαρμακείου ὑπάρχει διάδρομος ὀκτὼ μέτρων πλάτους διήκων καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς προσόψεως. Ἀπὸ τῶν περάτων τούτου διήκουσι καθέτως πρὸς τὰ ὀπίσω δύο ἕτεροι ἰσοπλατεῖς διάδρομοι, ἀποτελοῦντες τὰς καθέτους πλευρὰς τοῦ Π (δ. δ. δ. δ.) καὶ περικλείοντες οἰοεὶ ἐν παραλληλόγραμμον. Ἀπὸ ἐκατέρας τῶν ἔσω πλευρῶν τῶν δύο τούτων διαδρόμων προέχουσιν εἰς τὸ ἐμβαδὸν τοῦ παραλληλογράμμου ἀνά τέσσαρες ὑπερμεγέθεις ἐπιμήκεις αἰθουσαι (αι) ἔχουσαι μῆκος μὲν ὑπὲρ τὰ 50 μέτρα, πλάτος δὲ 14 περίπου καὶ ὕψος περὶ τὰ 7 μέτρα. Αὐταὶ εἰσὶν αἱ κεχωρισμέναι αἰθουσαι (Pavillons), ἐκάστη τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ οἰοεὶ χωριστὸν ἢ πλῆρες νοσοκομεῖον. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῶ εἰσερχομένῳ εἰς ἐκάστην τῶν αἰθουσῶν τούτων ὑπάρχει ἀνά ἓν μικρὸν δωμάτιον, ὧν τὸ μὲν χρησιμεύει τῶ νοσοκόμῳ, τὸ δὲ ἀρρώστῳ, ὃν ἀνάγκη ν' ἀποχωρίσῃσι τῶν λοιπῶν. Κατὰ τὸ ἀντίθετον πέρασ τῆς αἰθούσης ὑπάρχει θύρα, ἥτις φέρει εἰς ἓνα μικρὸν διάδρομον· ἀριστερὰ τούτου ὑπάρχει λουτρὸν ἐν καταλλήλῳ δωματίῳ, δεξιὰ δὲ δύο μικρὰ χωρίσματα, ὧν τὸ μὲν χρησιμεύει ὡς ἀφοδευτήριον, τὸ δὲ ὡς πρόχειρον μαγειρεῖον· μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχει κλίμαξ, ἥτις κατέρχεται εἰς τὸ ὑπόγειον. Ἐν τῶ αὐτῷ διαδρόμῳ ὑπάρχει καὶ θυρίς, δι' ἧς ῥίπτονται αἱ ῥυπαραὶ λινοστολαί, κλπ. εἰς ὑπόγειον δωμάτιον, ὀπόθεν μεταφέρονται εἰς πλύσιν. Ὡσαύτως ἐν τῷ ὑπογείῳ ὑπὸ τὸ ἀφοδευτήριον συλλέγονται τὰ ἀποχωρήματα ἐν σιδηρῷ κινητῷ χοιῖῳ, ὅπερ καθ' ἐκάστην ἀνανεοῦται· ὥστε οὔτε ὄχετοί, οὔτε βόθροι διὰ τὰ ἀποχωρήματα ὑπάρχουσιν ἐν τῷ καταστήματι.

Τὰ παράθυρα τῶν αἰθουσῶν καὶ διαδρόμων εἰσὶν ὑπερμεγέθη ἀπὸ τοῦ δαπέδου μέχρι μικρὸν ὑπὸ τὴν στέγην ἐκτεινόμενα, δύνανται δὲ ν' ἀνοίγωνται εἴτε ὀλόκληρα, εἴτε τὸ κατώτερον αὐτῶν μέρος μόνον, εἴτε τὸ ἀνώτερον, εἴτε τὸ μεσαῖον κατὰ τὴν ἀνάγκην. Ἡ θέρμανσις τῶν τε αἰθου-

σών και διαδρόμων, ὡς και ὁ ἀερισμὸς γίνονται διὰ θερμαγωγῶν, ὑπὸ ἐκάστην αἴθουσαν εὐρισκομένων, ἀπαραλλάκτως ὡς και ἐν τῷ καταστάματι τῶν ραχιτικῶν παίδων. Κατὰ τὸ θέρος ὁ ἀερισμὸς ἐπαρκεῖ διὰ μόνων τῶν παραθύρων.

Ἐκάστη κεχωρισμένη αἴθουσα περιέχει 28 κλίνας, πλὴν τῆς ἐν τῷ κατὰ τὴν εἴσοδον κεχωρισμένῳωματίῳ ὑπαρχούσης. Αἱ κλίνας εἰσὶ σιδηραῖ, ἡ δὲ ὑπόστρωσις αὐτῶν ἐλαστικὴ ἐκ πλεκτοῦ σύρματος, ὡς και αἱ ἐν τῇ ἐμῇ κλινικῇ κλίνας. Σημειωτέον, ὅτι τοιαύτας κλίνας ἔχουσι τὰ πλεῖστα τῶν νοσοκομείων, ἅτινα ἐπεσκέφθην ἐν Ἰταλίᾳ. Αἱ στρωματὰ εἰσι πεπληρωμένα διὰ λεπτοῦ χόρτου, ὁμοίου πρὸς τὴν τσίβαν καλουμένην, τὸ ὅποιον εἶναι εὐωνότατον, πωλούμενον πρὸς 5-10 λεπτὰ τὸ χιλιόγραμμον. Τὸ χόρτον τοῦτο καταστρέφεται μετὰ πᾶσαν σχεδὸν χρῆσιν τῆς στρωμνῆς ὑπὸ ἀρρώστου σπουδαῖον νόσημα πάσχοντος ἢ ἐπὶ μακρὸν κατεχομένης. Αἱ σινδόνας και τὰ σκεπάσματα εἰσι καθαρῶτατα, ὡς και αἱ λινοστολαὶ τῶν ἀρρώστων. Ἡ τροφή εἶναι καθαρὰ και λίαν ἐπαρκῆς.

Ἐκ τῶν δύο κεχωρισμένων αἰθουσῶν τῶν τελευταίων ἡ μὲν εἶναι διηρημένη εἰς μικρὰ δωμάτια, χρῆσιμα πρὸς ἀρρώστους, οἵτινες ἐπὶ πληρωμῇ πέντε φράγκων καθ' ἐκάστην θεραπεύονται ἰδίᾳ (δω), ἡ δὲ διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ μὲν χρῆσιμεῖται ὡς ἐκκλησίᾳ, τὸ δὲ ὡς νεκροτομεῖον.

Ἐν ταῖς κεχωρισμέναις αἰθούσαις δύνανται νὰ νοσηλεύωνται περὶ τοὺς 200 ἀρῶστοι, ἐν ἀνάγκῃ ὅμως πάντες οἱ διάδρομοι δύνανται νὰ χρῆσιμεύσωσι πρὸς τοποθέτησιν δύο σειρῶν κλινῶν, οὕτω δὲ τὸ νοσοκομεῖον δύναται νὰ περιλάβῃ ὡς 500 ἀρῶστους.

Ἐν τῶν κεχωρισμένων αἰθουσῶν και ἐν τοῖς διαδρόμοις ὑπάρχουσι ὑπόγεια, ἅτινα κατὰ τὴν ἐξω πλευρὰν εἰσι ἰσόγεια, διότι κατὰ μῆκος τῶν πλευρῶν τούτων ὑπάρχει τάφρος βαθεῖα (τ. τ. τ). Ἐν αὐτοῖς δὲ ὑπάρχουσι τὰ μαγειρεῖα, αἱ ἀποθήκαι ξύλων και ἀνθράκων, τὰ πλυντήρια

ξηραντήρια τῶν κλινοστρομωνῶν καὶ λινοστολῶν, αἱ πρὸς θέρμανσιν μηχαναί, κτλ.

Τὸ δαπανηθὲν χρηματικὸν ποσὸν διὰ τὴν οἰκοδομὴν καὶ τὸ γήπεδον τοῦ ὠραίου τούτου νοσοκομείου ἀνέρχεται, καθὰ ὁ διευθυντὴς ὁ καὶ τῆς οἰκοδομῆς ἐπιστατήσας μὲ ἐβεβαίωσεν, εἰς 1,600,000 φρ., ἡ δὲ συντήρησις ἐκάστου ἀρρῶστου μεθ' ὄλων τῶν δαπανῶν τοῦ καταστήματος, προσωπικοῦ, κλπ. ἀνέρχεται μόλις εἰς 2,20 φρ. καθ' ἐκάστην, δηλαδή, πολὺ ὀλιγώτερα ἢ ἐν τῷ ἡμετέρῳ νοσοκομείῳ.

Παρατίθεμεν ἐνταῦθα τὸ σχεδιάγραμμα τοῦ νοσοκομείου τούτου.

III

ΠΙΣΑ

Τῆ 11/23 Ἰουνίου, ἀπελθὼν τοῦ Τουρίνου, ἀφίχθην τῇ ἐσπέρᾳ εἰς Πίσαν. Τὸ Πανεπιστήμιον αὐτῆς ἐκ τῶν κρειτόνων τῆς Ἰταλίας ἔχει περὶ τοὺς 600 φοιτητάς· εἶναι δὲ ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἰδρυθὲν τῷ ἔτει 1343.

Τὸ οἰκοδόμημα τοῦ Πανεπιστημίου, ἐν κεντρικῇ τῆς πόλεως θέσει κείμενον, δὲν παρουσιάζει ἰδιάζον τι, διδάσκονται δὲ μόνον ἡ νομικὴ καὶ αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι, ὧν αἱ συλλογαὶ καὶ τὰ ἐργαστήρια ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῷ.

Ἡ ἰατρικὴ καὶ φαρμακευτικὴ διδάσκονται ἐν μεγάλῃ οἰκοδομῇ, ἐπὶ τούτῳ ἐγεγρηθείη καὶ φερούσῃ τὸ ὄνομα «Ἰατρικὴ Σχολή»· περιέχει δὲ καὶ ἀπάσας τὰς συλλογὰς καὶ τὰ ἐργαστήρια τὰ εἰς τὴν ἰατρικὴν ἀνήκοντα. Τὸ χημεῖον δὲν εἶναι λόγου ἄξιον, ἴσως δὲ καὶ κατώτερον τοῦ μέχρι τοῦδε ἡμετέρου.

Τὸ ἀνατομεῖον, διεθνόμενον ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῆς ἀνατομίας κ. Ρομίτη (Romiti), εἶναι ἀξιόλογον καὶ ἀρκούν-

τως τέλειον. Ἐργάζονται δὲ ὑπὸ τὸν καθηγητὴν εἰς ἐπιμελητῆς καὶ δύο προπαρασκευασταί, οἵτινες παρασκευάζουσι τῷ καθηγητῇ πρὸς διδασκαλίαν πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ παρασκευάσματα, οἷον, μῦς, ἀγγεῖα, νεῦρα, σπλάγχνα, κτλ. τὰ χρήσιμα διὰ τὸ μάθημα ἐκάστοτε, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου ἢ ἀνατομικῆ συλλογῆ βρῖθει παντοίων παρασκευασμάτων, ἅτινα ἐπιδείκνυνται ἐν ταύτῳ κατὰ τὴν διδασκαλίαν. Ἄπαν δὲ τὸ ἀνατομικὸν μουσεῖον πλουτίζεται καὶ συμπληροῦται ὑπὸ τῶν αὐτῶν προσώπων, ἐργαζομένων δι' ὅλης σχεδὸν τῆς ἡμέρας. Λαμβάνουσι δὲ μισθὸν ὁ μὲν ἐπιμελητῆς 1500 φρ. ἑτησίως, οἱ δὲ παρασκευασταὶ ἀνὰ 1000, ὁ δὲ καθηγητῆς διὰ τὴν διεύθυνσιν ἐπιμίσθιον 700 μόνον φράγκα. Οἱ φοιτηταὶ ἀσκοῦνται ἐν τῷ ἀνατομείῳ ἀπὸ τῆς 1ης μ. μ. ὥρας μέχρι τῆς 8ης καὶ 9ης ἑσπερινῆς.

Εἶτα προσῆλθον εἰς τὸ ἐργαστήριον τῆς παθολογικῆς ἀνατομίας διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ αὐτῆς *Maffucci*, πρὸς ὃν εἶναι ἀνατεθειμένη καὶ ἡ διδασκαλία τῆς γενικῆς παθολογίας, ὡς χηρευούσης τῆς ἔδρας ταύτης ἐπὶ τοῦ παρόντος. Ὁ κ. *Μαφφούτσος*, ὃν καλῶς ἐγνώρισα, ἔχει ζῆλον εἰς τὸ ἔργον του καὶ εὐφυσίαν ἑκτακτον, φαίνεται δὲ ἀνὴρ μαθήσεως οὐ τῆς τυχούσης. Τὸ ἐργαστήριον αὐτοῦ, ὅπερ σύγκειται ἐκ πολλῶν αἰθουσῶν κεῖται ἐπὶ τοῦ ἰσογείου· ἔχει διαδρόμους εὐρεῖς, κῆπον, αὐλήν, ἧς μέγα μέρος κεχωρισμένον χρησιμεύει ὡς κτηνοτροφεῖον τῶν διαφόρων πρὸς πειραματισμὸν ζώων, οἷον, κυνῶν, κονίκλων, ἰνδικῶν χοίρων, ὀρνίθων, μυῶν, κλπ. κλ. Πλὴν πολλῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ, ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν μικροβίων, μοὶ ἐπέδειξε καὶ ἰνδικοὺς χοίρους, εἰς ὧν τὴν κοιλίαν εἶχεν ἐμβολιάσει ὕλην φυματιώδη. Οἱ λυμφατικοὶ ἀδένες τῆς βουβῶνος τῶν χοίρων τούτων ἦσαν διηθημένοι, ἐξωδηκότες, σκληροί, οἱ μείζονες ἐλαστικοὶ καὶ μονήρεις, μὴ συνεχόμενοι ἀλλήλοις εἰς μάζαν, ὡς ἐπὶ φλεγμονώδους ἀδενίτιδος. Καθὰ μὲ διεβδαίωσεν οἱ ἀδένες οὔτοι παρουσιάζωσι τὴν ἰνώδη καλουμένην φυματίωσιν, σπανίως δὲ τὴν τυρώδη. Ὁ κ. *Μαφφούτσος* ἔχει ἓνα μόνον βοηθὸν διὰ τε τὰς ἐργασίας ταύ-

τας καὶ τὸν πλουτισμὸν τοῦ μουσείου τῆς παθολογικῆς ἀνατομίας, ὅπερ εἶναι ἀρκετὰ πλούσιον, κατέχον τὸ ἥμισυ τοῦ ἄνω λίαν εὐρυχώρου ὀρόφου, οὗ τὸ ἕτερον ἥμισυ κατέχεται ὑπὸ τοῦ ἀνατομικοῦ μουσείου. Ὁ βοηθὸς οὗτος, ὅστις μετὰ τοῦ καθηγητοῦ ἐργάζεται δι' ὅλης σχεδὸν τῆς ἡμέρας, λαμβάνει 1,500 φρ. ἑτησίως, ὁ δὲ καθηγητὴς 700, ὡς ἐπιμίσθιον, καὶ 2,000 φρ. κατ' ἔτος δι' ἔξοδα τοῦ ἐργαστηρίου, συμπλήρωσιν τῶν ἐργαλείων καὶ μηχανημάτων, πλουτισμὸν τῆς συλλογῆς, κλπ.

Ἐγγύτατα τῆς ἰατρικῆς σχολῆς ὑπάρχει τὸ νοσοκομεῖον, ἔνθα γίνεται ἡ διδασκαλία ἀπασῶν τῶν κλινικῶν, χειρουργικῆς, παθολογικῆς, μαιευτικῆς καὶ γυναικολογικῆς, δερματοσφυιλιδικῆς, ὀφθαλμιατρικῆς. Ἐγνώρισα ἐν αὐτῷ τὸν καθηγητὴν τῆς χειρουργικῆς κλινικῆς καὶ χειριστικῆς κ. Landi, πρεσβύτην, λίαν πεπειραμένον, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐπιστημονικῶς ἀναλόγως μεμορφωμένον. Ὡσαύτως ἐγνώρισα τὸν καθηγητὴν τῆς ὀφθαλμολογίας κ. Manfredi, λίαν μεμορφωμένον ἐπιστήμονα, ὅστις ἔχει ἐν τῇ κλινικῇ αὐτοῦ 60 κλίνας καὶ μέγα ὑλικὸν ἐξωτερικῶν ἀρρώστων. Ἐν μόνον ἄτοπον παρετήρησα ἐν τῷ νοσοκομείῳ Πίσης, δηλαδὴ, ὅτι ἐν τμημα αὐτοῦ χειρουργικόν, ἰδίᾳ γυναικολογικόν, διευθύνει ὁ καθηγητὴς τῆς ἀνατομίας κ. Ρομίτης, ὅπερ κατὰ τὰς νῦν ἐπικρατούσας ιδέας εἶναι ἀσυγχώρητον.

Τὸ νοσοκομεῖον σχετικῶς πρὸς τὴν μικρότητα τῆς πόλεως, μὴ ἀριθμούσης πλείονας τῶν 27,000 κατοίκων, εἶναι ὑπερμέγεθες, περιέχον ἐν ὅλῳ 400 κλίνας, ἐν ᾧ τὸ ἡμέτερον νοσοκομεῖον, ἢ «Ἐλπίς», ὅπερ καὶ πανελλήνιον καλοῦμεν, διότι πανταχόθεν τοῦ ἑλληνισμοῦ συρρέουσιν εἰς αὐτό, μόλις καὶ μετὰ βίας συντηρεῖ 130 μόνον κλίνας. Τὸ κτίριον καὶ σχέδιον τοῦ νοσοκομείου, εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαίων, ἀποτελούμενον ἐκ στενῶν καὶ μακροτάτων αἰθουσῶν. Αὗται περιέχουσιν ἀνὰ 60-120 κλίνας, διαιρουμένας εἰς διάφορα τμήματα παθολογικόν, χειρουργικόν, σφυιλιδικόν, κτλ. Ἀπὸ τινος ὅμως ἤρχισαν νὰ διασκευάζωσιν αὐτὸ ἐπὶ τὸ τελειότερον, καὶ δὴ ἀνεσκευάσθη ἐντελῶς ἡ ὀφθαλμολο-

γική κλινική. ἔχει αἰθούσας πρὸς επίσκεψιν ἐξωτερικῶν ἀρρώστων, τμήμα γυναικῶν καὶ τμήμα ἀνδρῶν, δωμάτια μικρὰ δι' 1-3 ἀρρώστους ἐπὶ πληρωμῇ 3, 5 καὶ 10 φράγκων καθ' ἑκάστην· ἔχει προσέτι δωμάτιον ἴδιον πρὸς ὀφθαλμοσκοπίαν, δωμάτιον πρὸς ἰδίαν ἐργασίαν τοῦ καθηγητοῦ, αὐλὴν κατάλληλον πρὸς συντήρησιν ζώων χάριν πειραμάτων, κτλ. κλπ. Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ ὑπάρχει χώρος πρὸς ὑποδοχὴν 60 ἀρρώστων. Ταῦτα πάντα ἐγένοντο τῇ ἐπιτηρήσει καὶ γνωμοδοτήσει τοῦ καθηγητοῦ κ. Μανφρέδου.

Ἐν Πίσῃ ὑπάρχει καὶ κτηνιατρικὴ σχολὴ ἐγγύς τῆς ἰατρικῆς. Ἐν Ἰταλίᾳ εἰσὶ τρεῖς κτηνιατρικαὶ σχολαί, ἧτοι ἡ μὲν ἐν Τουρίνῳ, ἡ δὲ ἐν Πίσῃ καὶ ἡ τρίτη ἐν Νεαπόλει. Τὰς δύο τελευταίας, ἃς ἐπεσκέψθην, θέλω περιγράψαι ὁμοῦ ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν ἐν Νεαπόλει ἐκπαιδευτηρίων.

IV

ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ

Μεσοῦντος Ἰουνίου μηνός, τῇ 13/25 ἦλθον, εἰς τὴν πόλιν ταύτην.

Ἐν ταύτῃ Πανεπιστήμιον τέλειον δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ μόνον σχολαί τινες, ἰδίᾳ δὲ ἰατρικὴ καὶ φαρμακευτικὸν σχολεῖον. Ἡ ἰατρικὴ διδάσκεται ὑπὸ 23 καθηγητῶν, ὧν 4-5 ἀνήκουσιν εἰς τὴν σχολὴν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ διδάσκουσι τὰ γενικὰ μαθήματα, οἱ δὲ λοιποὶ τὰ εἰδικά, ἧτοι τὴν φυσιολογίαν, ἀνατομίαν περιγραφικὴν, ἀνατομίαν τοπογραφικὴν καὶ ἱστολογίαν, παθολογικὴν ἀνατομίαν, γενικὴν παθολογίαν, φαρμακολογίαν, ἰατροδικαστικὴν, ὑγιεινὴν, γενικὴν κλινικὴν χειρουργικὴν, γενικὴν κλινικὴν παθολογικὴν, κλινικὴν μαιευτικὴν καὶ γυναικολογικὴν, κλινικὴν συφιλιδικὴν, κλινικὴν δερματολογικὴν, κλινικὴν ψυ-

χιατρικὴν, κλινικὴν ὀφθαλμολογικὴν, εἰδικὴν νοσολογίαν, χειρουργικὴν παθολογίαν, χειριστικὴν.

Παρὰ τῶν φαρμακοποιῶν ἀπαιτοῦνται ἀπλῶς τὰ ἐξῆς μαθήματα, χημεία γενικὴ, βοτανικὴ, φυσικὴ, φαρμακευτικὴ χημεία, ὀρυκτολογία, φαρμακολογία καὶ τοξικολογία. Παρὰ δὲ τῶν χημικῶν φαρμακοποιῶν ἀπαιτεῖται, πλὴν τούτων, καὶ ἡ διδασκαλία τῆς ζωολογίας καὶ γεωλογίας.

Τὰ πλεῖστα τῶν θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν μαθημάτων διδάσκονται ἐν τῷ κατὰ τὴν ὁδὸν Ἀλφάνη (Via degli Alfani) νοσοκομείῳ (Spedale Sta Maria dei Fiori). Τὸ νοσοκομεῖον τοῦτο, ἐν κεντρικῇ τῆς πόλεως θέσει κείμενον, κατέχει ἐν παμμέγιστον τετράγωνον τῆς πόλεως. Αἱ ἐπὶ τῶν ὁδῶν πλευραὶ αὐτοῦ κατέχονται ὑπὸ παντοίων οἰκιῶν μικρῶν καὶ μετρίων, τὸ πλεῖστον πενιχρῶν. Αἱ πλεῖσται τούτων ἔχουσι καὶ ἰσόγεια μαγαζεῖα παντὸς εἴδους, μὴ διακρινόμενα τὸ παράπαν ἐπὶ καθαριότητι καὶ εὐπρεπείᾳ. Ὁ ἐκ τῶν οἰκοδομῶν τούτων περικλειόμενος μέγας ἐτι χώρος κατέχεται ὑπὸ μοναστηρίου ἀρχαίου, οὗ ἡ πρόσοψις εὐρίσκειται ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀλφάνη. Τὸ μοναστήριον τοῦτο εἶναι τὸ νοσοκομεῖον μετὰ διαδρόμων σκοτεινῶν, στενῶν καὶ μηδὲν σχεδὸν ἀεριζομένων. Αἱ αἴθουσαι τῶν ἀσθενῶν εἰσιν οὐχὶ πολὺ μεγάλαι, αἱ κλῖναι ἐν ἐκάστη τούτων οὐχὶ πολλαί, οἱ ὄροφοι χαμηλοί, οὐδένα ἄλλον τρόπον τοῦ ἀερισμοῦ ἔχουσαι πλὴν τοῦ διὰ τῶν παραθύρων, ἅτινά εἰσιν ἀναλόγως μικρά. Ἡ καθαριότης τῶν κλιμάκων, διαδρόμων, αἰθουσῶν, κλπ. δὲν εἶναι ἀξία ἀπομιμήσεως, αἱ κλινοστρωματὰ ὅμως καὶ αἱ ἐνδυμασίαι τῶν ἀρρώστων εἰσιν ἀξιόλογοι.

Πλὴν τῶν λοιπῶν κλινικῶν ἐπεσκέφθην μετ' ἐπιστασίας τὴν μόνην χειρουργικὴν κλινικὴν, τὴν τοῦ καθηγητοῦ Corradi, εἰς ἣν μὲ ὠδήγησεν ὁ πρῶτος αὐτοῦ βοηθός, ἀναπληρῶν αὐτόν πλὴν τοῦ βοηθοῦ τούτου (Coadjutore), ὅστις λαμβάνει ἐτησίως φρ. 1500, ἔχει ἡ χειρουργικὴ κλινικὴ καὶ δύο δευτέρους βοηθούς, ὧν ὁ μὲν λαμβάνει 700, ὁ δὲ 600 φρ. ἐτησίως καὶ οὐδὲν πλέον. Ἡ τῶν χειρουργικῶν ὀργάνων συλλογὴ δὲν εἶναι ἐπίζηλος. Τὸ χειρουργεῖον εἶναι

στενόχωρον καὶ ἀκαταλλήλως διηρημένον διὰ τοὺς μαθητάς, διότι μόλις 50-60 αὐτῶν δύνανται νὰ ἔχωσι θέσιν καὶ οὐχὶ πάντες κατάλληλον, ἐν ᾧ οἱ φοιτηταὶ οἱ τοῦ ἔτους τῆς κλινικῆς εἰσι συνήθως 120-150. Τὸ τῆς παθολογικῆς κλινικῆς ἀμφιθέατρον εἶναι μείζον καὶ σκοπιμώτερον κατὰ τὸ σχῆμα. Ἐν ταῖς αὐθούσαις τῆς χειρουργικῆς κλινικῆς ὑπάρχει χώρος ὑπὲρ 55 ἀσθενῶν, οἵτινες ὅμως ἐκλέγονται ἐκ τῶν λοιπῶν χειρουργικῶν τμημάτων τοῦ νοσοκομείου, ὅπερ εἶναι μέγα καὶ δέχεται παντὸς εἶδους ἀρρώστους.

Δὲν ἐδυνήθην νὰ ἴδω ἐκ τῶν ἐργαστηρίων τὸ χημεῖον, ἅτε ἀπουσιαζόντων τοῦ τε καθηγητοῦ καὶ τῶν βοηθῶν αὐτοῦ, ὅπως ὅμως ἐδυνήθην νὰ μάθω οὐδενὸς λόγου ἄξιόν ἐστιν.

Ἐπεσκέφθην τὸ ἐργαστήριον τοῦ καθηγητοῦ τῆς φυσιολογίας Λουκιάνη (Luciani), ὅπερ ὁ ἴδιος παρατύχων μοι ἐπέδειξεν ἀκριβέστατα καὶ προθυμώτατα. Τὸ ὅλον ἐργαστήριον κατέχει πολλὰ δωμάτια τοῦ ἰσογείου μετὰ κήπου καὶ αὐτῆς πρὸς συντήρησιν διαφόρων ζῶων πρὸς πειραματισμόν. Ἐν τῶν δωματίων χρησιμεύει ὡς γραφεῖον τοῦ καθηγητοῦ καὶ βιβλιοθήκη ἐκ φυσιολογικῶν συγγραμμάτων καὶ πληθὺς περιοδικῶν διαφόρων ἐθνῶν. Ἐτερον δωμάτιον χρησιμεύει πρὸς μικροσκοπικὰς ἐρεῖνας, ἄλλο πρὸς νεκροτομὴν ζῶων· ἕτερον πρὸς ἐργασίαν τῶν φοιτητῶν, οἵτινες ὅμως διὰ τὸ μὴ ὑποχρεωτικὸν τῶν ἀσκήσεων ἐλάχιστα, ἵνα μὴ εἶπω οὐδόλως, ἐργάζονται, ἢ μᾶλλον ἀποκλειστικῶς ἐργάζονται ἐκεῖνοι, οἵτινες μέλλουσι νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὴν φυσιολογίαν εἰδικῶς. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ τοῖς λοιποῖς τῶν ἐργαστηρίων οὐχὶ μόνον ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ παντοῦ τῆς Ἰταλίας, ὁπόθεν διήλθον ἄχρι τοῦδε. Ἐτερον δωμάτιον χρησιμεύει πρὸς τήρησιν τῶν μικροσκοπικῶν παρασκευασμάτων, ἄλλο δὲ πρὸς φωτογράφησιν αὐτῶν, κλπ. κατ. Καὶ ὁ καθηγητὴς οὗτος ἔχει ἓνα ἐπιμελητὴν, λαμβάνοντα 1500 φρ. κατ' ἔτος καὶ βοηθὸν λαμβάνοντα 700 φρ.

Ὁ κ. Λουκιάνης ἦν ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς, ἣν ὥρισεν ἡ ἰατρικὴ καὶ φυσικὴ ἀκαδημία τῆς Φλωρεντίας, ὅπως

ἐπιτηρήσῃ τὸν ἐσχάτως ἐν τῇ πόλει ταύτῃ εἰς τριακονθήμερον νηστείαν ὑποβληθέντα Σούκκην (Succi)· ἐνίργησε δ' ἐπ' αὐτοῦ πολλὰς φυσιολογικὰς ἐρεῖνας, ἃς ἐξέθηκεν εἰς τὴν ῥηθειῶσαν ἀκαδημίαν.

Κατέναντι τῆς κυρίας εἰσόδου τοῦ νοσοκομείου τούτου ὑπάρχει ἡ εἰσόδος εἰς τὸ μαιευτήριον καὶ τὴν γυναικολογικὴν κλινικὴν, ἅτινα διευθύνει ὁ καθηγητὴς κ. Χιάρας (Chiara). Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο κατεσκευάσθη ἀρχῆθεν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, καὶ συνεπῶς δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι εἶναι κατὰ πάντα τέλειον. Ἡ ἐν αὐτῷ τάξις καὶ καθαριότης εἰσὶν ἄξια παντὸς ἐπαίνου. Ἐν δωματίῳ τινι μοὶ ἐπεδείχθησαν ὑπὸ τῶν βοηθῶν πολλαὶ φωτογραφίαι γυναικῶν χειρισθεισῶν διὰ κύστεις τῆς ὠοθήκης, ἄλλων χειρισθεισῶν διὰ καισαρικῆς τομῆς κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Πορῶ καὶ μιᾶς κατὰ τὴν ἀρχαίαν μέθοδον. Ἡ τελευταία ἐγένετο αὐθις ἐγκυος. Ἐτερον δωμάτιον χρησιμεύει ὡς ὄργανοθήκη, ἕτερον πρὸς ἐξέτασιν τῶν γυναικῶν. Αἴθουσά τις χρησιμεύει ὡς ἀμφιθέατρον διὰ τὰς παραδόσεις, ἕτερα δὲ διὰ τοὺς τοκετούς. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσι δύο κλῖναι, ὧν ἑκατέρα ἔχει τρεῖς στρωμνάς, ἐκάστη δ' αὐτῶν καλύπτει τὸ ἥμισυ μόνον τῆς κλίνης· τίθενται δὲ αἱ μὲν δύο ἐπάλληλοι κατὰ τὸ ἀνώτερον ἥμισυ τῆς κλίνης, καὶ ἐπ' αὐτῶν κεῖται ὁ κορμὸς καὶ τὰ ἰσχία, ἡ δὲ τρίτη κατὰ τὸ κατώτερον ἥμισυ τῆς κλίνης καὶ ἐπ' αὐτῆς στηρίζονται οἱ πόδες τῆς καμνούσης. Πρὸς τὸ κιγκλίδωμα, τὸ πρὸς τοὺς πόδας τῆς κλίνης, ὑπάρχει θέσις, ἐφ' ἧς τίθεται ψεκάστήρ, ἐργαζόμενος κατὰ τὸν χρόνον τοῦ τοκετοῦ. Ἡ κλίνη εἶναι οὕτω κατεσκευασμένη, ὥστε τὸ πρὸς τοὺς πόδας ἥμισυ δύναται ν' ἀποχωρίζηται αὐθωρεῖ, ὡς αἰεὶ παραστῆ ἀνάγκη χειρισμοῦ, μὴ μετακινουμένης τὸ παράπαν τῆς τικτούσης. Ὑπάρχουσι προσέτι μικρὰ καὶ μεγάλα δωμάτια ὑπὲρ τῶν λεχωίδων.

Ἐν τῷ μαιευτηρίῳ τούτῳ οἱ τοκετοὶ εἰσὶν ὑπὲρ τοὺς 500 κατ' ἔτος, ὄρμιοι, πρῶϊμοι καὶ ἐκτρώσεις. Ἰκανὴν αἴσθησιν παρήγαγέ μοι ἡ συχνὴ χειριστικὴ ἐπέμβασις κατὰ τοὺς τοκετούς, ὡς ἐξήγαγον ἐκ τοῦ ἐλέγχου τοῦ παρελθόντος

ἔτους, ὡς λ. χ. ἡ ἐμβρυουλκία· εἰς τὸ ἡμισυ τῶν προώρων τοκετῶν καὶ εἰς τὸ τρίτον καὶ πλέον τῶν ἐκτρώσεων ἦν σεσημειωμένη χειριστικὴ ἐπέμβασις. Ἐκ τούτου συμπεραίνω, ὅτι οἱ ἐν Φλωρεντία τοῦλάχιστον δὲν ἔχουσιν ἐπαρκῆ ὑπομονὴν ἢ ἀναμείνωσι καὶ τὴν τόσῳ συχνὰ ἐπερχομένην εὐεργετικὴν τῆς φύσεώς ἐνέργειαν, καὶ σπεύδουσι πρὸς χειριστικὴν βοήθειαν προώρως. Ὡσαύτως ἐξεπλάγην μαθὼν, ὅτι ἐντὸς τριετίας ἐνηργήθη ἡ καισαρικὴ τομὴ πεντάκις, ἐν ᾧ ἐν τῷ μαιευτηρίῳ τῆς Βιέννης λ. χ., ἔνθα συμβαίνουσι πολλαὶ χιλιάδες τοκετῶν κατ' ἔτος, αἱ χειριστικαὶ ἐπεμβάσεις εἰσὶ κατ' ἀναλογίαν πολλῶ σπανιώτεροι, ἢ δὲ καισαρικὴ τομὴ ἔτι σπανιώτερα. Ἴσως ἐνταῦθα ἡ ῥαχίτις εἶναι πολὺ συχνὴ καὶ συνεπῶς αἱ παραμορφώσεις καὶ μεγάλαι στενώσεις τῆς πυέλου πολλῶ συχνότεραι. Σημειώτερον ὅμως, ὅτι καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς τῆς Ἰταλίας μαιευτηρίοις, ἅτινα ἐπεσκέψθην δὲν ὑπάρχει ἡ συχνότης αὕτη τῆς χειριστικῆς ἐπεμβάσεως, ἔτι δ' ὀλιγότερον τῆς καισαρικῆς τομῆς. Ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐν Νεαπόλει μόλις ἐνθυμοῦνται, ὅτι ἐξετελέσθη ποτε καισαρικὴ τομὴ, ἐν δὲ Πανόρμῳ οὐδόλως.

Αἱ ἐπίτοκοι γίνονται δεκταὶ ἐν τῷ μαιευτηρίῳ ἀπὸ τοῦ 9ου μηνός, 8 δὲ ἡμέρας μετὰ τὸν τοκετὸν ἀπολύονται, ἐὰν καλῶς ἔχωσι.

Κατὰ τὸ ὀπίσθιον τοῦ μαιευτηρίου μέρος ὑπάρχει θύρα καὶ διάδρομος, δι' ὧν συγκοινωνεῖ τὸ μαιευτήριον πρὸς μέγα βρεφοκομεῖον. Εἰς τοῦτο μεταφέρονται τὰ νεογνά, ὅσα εἰσὶ νόθου καταγωγῆς ἢ αἱ μητέρες ἀδυνατοῦσι νὰ θηλάσωσιν αὐτά.

Τῇ ἐπιούσῃ ἐπορεύθην εἰς τὸ φρενοκομεῖον τῆς πόλεως (Manicomio), ὅπερ εἶναι ἀρχαιότατον καὶ ἴσως τὸ πρῶτον ἐν Ἰταλίᾳ ἰδρυθέν, ἔχον δὲ χωρητικότητα ἐπαρκῆ ὑπὲρ 800-900 φρενοβλαβῶν καὶ ὄν σχεδὸν πάντοτε πληρεῖς. Οἱ ἐν αὐτῷ πάσχοντές εἰσι πάντες ἐκ τῆς ἐπαρχίας τῆς Φλωρεντίας, ὡς δὲ μ' ἐπληροφόρησαν οἱ φρενοβλαβεῖς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ εἰσὶ πολλοί, ἀναλογοῦντες 2 1/2 περίπου ἐπὶ 1000 κατοίκων. Ὁ ὁδηγὼν με ὑποδιευθυντῆς μοὶ

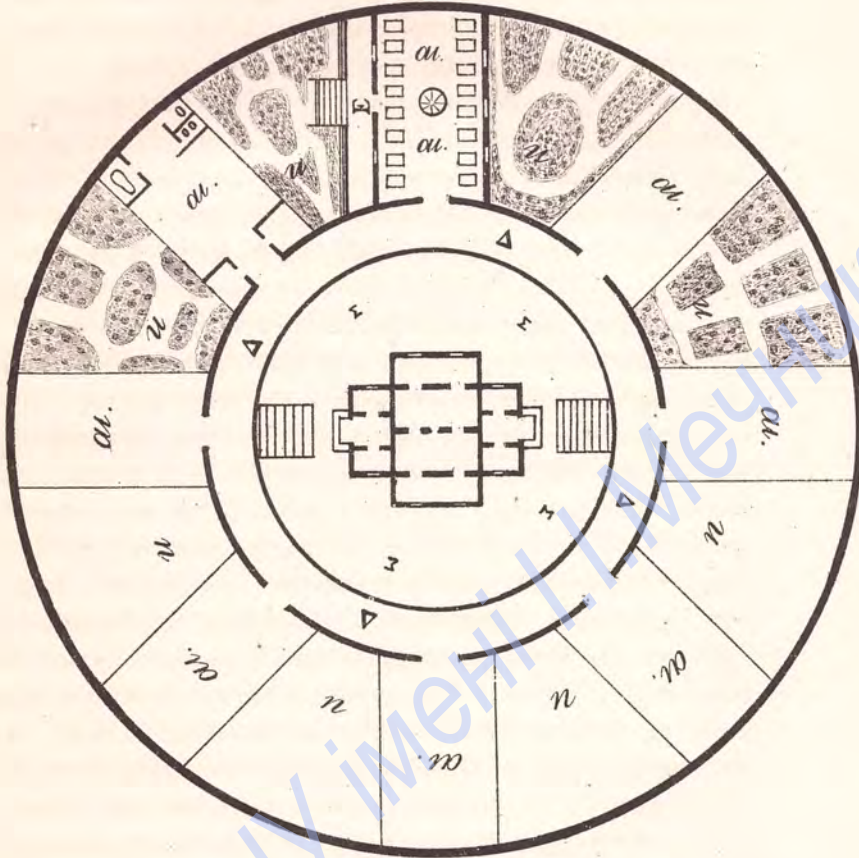
ἐπέδειξε δύο στρατιώτας ἐκ Μασσάβας μετενεχθέντας καὶ πάσχοντας περιεργοτάτην φρενοβλάβειαν. Οὔτοι κατὰ τὸν κρότον τῶν πρώτων πυροβολισμῶν κατέστησαν πάντη ἀναυδοὶ καὶ κατελήφθησαν ὑπὸ μεγίστης μελαγχολίας, ἀφ' ἧς ἐγένετο ἀδύνατον νὰ συνέλθωσι, καὶ τοὶ παρῆλθον ἔκτοτε πολλοὶ μῆνες, οὔτε λέξιν ἐδυνήθη ἐκάτερος τούτων νὰ προφέρῃ, οὔδὲ τὴν βαθέως κεκυφύϊαν κεφαλὴν αὐτομάτως ν' ἀνορθώσῃ. Τὸ ἀρχαιότατον τοῦτο φρενοκομεῖον διατηρεῖ τὸν αὐτὸν ἀρχικὸν ῥυθμὸν, οὐδ' ὑπέστη μεταρρυθμίσεις κατὰ τὰ νεώτερα συστήματα τῶν φρενοκομεῖων, οἷον εἶναι τὸ ἐν Σιένη τελειότατον, τὸ ἐν Νεαπόλει, κλπ. Τοῦτο δ' ἴσως, διότι νῦν ἐγείρουσιν ἐκτὸς τῆς πόλεως νέον φρενοκομεῖον κατὰ τὰ νεώτερα συστήματα, πολλῶ μείζον τοῦ ὑπάρχοντος.

Πλὴν μεγάλων αἰθουσῶν τοῦ ὕπνου, τῆς διημερεύσεως καὶ αὐλῶν διὰ τοὺς ἡσυχούς τῶν φρενοβλαβῶν, ὑπάρχει καὶ μέγας ἀριθμὸς κελλίων κεχωρισμένων διὰ τοὺς ἀνησυχούς καὶ μανιακούς· ἐν τοῖς κελλίοις δὲ τούτοις οὐδὲν μέσον προφυλακτικὸν ὑπάρχει κατὰ κακώσεων καὶ τρώσεων, ἅς οὔτοι δύνανται νὰ πάθωσι, ῥιπτόμενοι ἀδιακρίτως κατὰ τῶν τοίχων καὶ τοῦ δαπέδου. Ὡσαύτως δι' ἀνησυχούς ἀρρώστους, ῥιπτομένους ἐκ τῆς κλίνης, ἔχουσι κλῖνας μετὰ σιδηροῦ κικλιδώματος ἕκ τε τῶν πλευρῶν καὶ ἐκ τῶν ἄνω, ἐν αἷς ἐγκλείουσιν αὐτούς. Οὕτω δὲ παρέχουσι τὴν ἀποτρόπαιον ὄψιν θηρίων, ἐγκεκλεισμένων ἐν τοῖς κλωβοῖς!

Πρὸς τὸ κατάστημα τοῦτο συνέχεται τὸ νοσοκομεῖον τῶν ἀνιάτων, ἀνικάνων καὶ γερόντων. Διῆλθον μόνον τὸ τμήμα τῶν γυναικῶν, συνιστάμενον εἰς ὑπερμεγέθεις καὶ λίαν ἐπιμήκεις αἰθούσας, διασταυρουμένα ἐν σχήματι † ἢ T.

Μέγα μέρος τοῦ οἰκοδομήματος τούτου ἐκρημνίσθη, ἀνοικοδομεῖται δὲ κατὰ τὸ σύστημα τῶν κεχωρισμένων αἰθουσῶν (pavillons), ὅπερ κρίνω ἄριστον, ἐν ἧ περιπτώσει ἤθελέ ποτε κατορθωθῆ ἢ κατανοηθῆ καὶ παρ' ἡμῖν ἢ ἀπόλυτος ἀνάγκη ὅπως ληθῆ πρόνοια σπουδαία ἐκ μέρους τῶν ἀρμοδίων καὶ ἰδίᾳ τῆς Κυβερνήσεως ὑπὲρ σπουδαίων θεραπευτηρίων ὑπὲρ τῆς πασχούσης τάξεως τῶν πενήτων, ἥτις

καὶ αὐτὴ προσφέρει τὸν ὀβολὸν τῆς εἰς τὰ δημόσια ταμεῖα καὶ ἔχει δικαίωμα νὰ αἰτήσῃται τὴν ἀνίκουσαν ἰατρικὴν περίθαλψιν ἐν ὥρᾳ ἀσθενείας. Ἡ τοιαύτη πρόνοια λαμβάνεται πανταχοῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ὑπὲρ τῆς πενομένης τάξεως εἴτε ὑπὸ τῶν Κυβερνήσεων, εἴτε ὑπὸ τῶν πόλεων, ἢ ὑπὸ τῶν κοινοτήτων τῶν διαφόρων φυλῶν, τῶν οἰκουσῶν διαφόρους πόλεις· ὡς ἐν παραδείγματι μνημονεύω μόνον τῆς ἐν Σμύρῃ ἑλληνικῆς κοινότητος, ἐνθα συντηροῦσι νοσοκομεῖον καὶ γηροκομεῖον, δυνάμενον νὰ περιθάλλῃ ὑπὲρ τοὺς 250 πένντας, τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐνθα συντηροῦσι νοσοκομεῖον νεώτατον καὶ τελειότατον καθ' ὅλα. Πλὴν τῆς τελειότητος ἔχει τὸ ῥηθὲν νοσοκομεῖον καὶ ἑτέραν ἀρετὴν, ὅτι εἶναι καὶ ὀλιγοδαπανηρότερον τῶν λοιπῶν τοῦ συστήματος τούτου νοσοκομείων ὡς ἐκ τῆς διαρρύθμισεως τῶν διαφόρων μερῶν τῆς οἰκοδομῆς. Τὸ ὅλον οἰκόπεδον ἔχει σχῆμα κυκλικὸν ἢ ἑλλειψοειδές. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο παρίστησιν ἢ εἰκῶν 3. Ἐν τῷ κεντρικῷ κύκλῳ ἢ ἑλλείψει (Σ. Σ. Σ.) ὑπάρχει οἰκοδομὴ χρήσιμος διὰ τὴν διεύθυνσιν, ἀποθήκας, κατοικίαν προσωπικοῦ, ὑποδοχὴν ἀρρώστων (οἱ), κτλ. κτλ. Περὶ τὴν περιφέρειαν τοῦ κυκλικοῦ τούτου ἐδάφους καὶ εἰς ὕψος 1-1 1/2 μέτρον ὑπάρχει ὡσαύτως εὐρύς κυκλικὸς ἢ ἑλλειψοειδῆς διάδρομος θολωτὸς (Δ.Δ.Δ). Ἀπὸ τῆς περιφερείας τοῦ διαδρόμου τούτου προβάλλουσιν ἀκτινῶδον μεγάλαι παραλληλόγραμμοι αἶθουσαι (αἱ, αἱ) συγκοινωνοῦσαι πρὸς τὸν διάδρομον δι' εὐρείων θυρῶν, ἔχουσι δὲ ἐκάστη χωρητικότητα καὶ διαίρεσιν καὶ διασκευὴν, ὡς αἱ κεχωρισμέναι αἶθουσαι τοῦ ἐν Φλωρεντία Μαυρικιανοῦ νοσοκομείου (Εἰκ. 2). Ἐν μέσῳ δύο αἶθουσῶν ὑπάρχει κῆπος (κ. κ. κ), ἕκαστος δὲ τῶν κήπων εἶναι κεχωρισμένος καὶ χρησιμεύει ἀποκλειστικῶς εἰς μίαν αἶθουσαν. Ἐκάστη δὲ τούτων ἔχει κατὰ τὴν ἑτέραν τῶν μακρῶν αὐτῆς πλευρῶν ἐπιμήκη ἐξώστην (Ε), ἀπὸ τοῦ ὁποίου διὰ κλίμακος κατέρχονται οἱ ἀρρώστοι εἰς τὸν κῆπον. Οὕτω δὲ ἐκάστη αἶθουσα ἀποτελεῖ ἴδιον καὶ τέλειον νοσοκομεῖον μετὰ πάν-

ΚΥΚΛΙΚΟΝ ΣΧΗΜΑ

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ ΕΚ ΚΕΧΩΡΙΣΜΕΝΩΝ ΑΙΘΟΥΣΩΝ
ΕΝ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ.

Σ. Σ. Κεντρικός χώρος, περιέχων τὴν διεύθυνσιν, ἀποθήκας,
φαρμακείον κλ. Δ. Δ. Κυκλικὸς διάδρομος. αί. αί. Αἴθουσαι.
μεμονωμέναι. Ε. Ἐξώστης. κ. κ. Κήποι.

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова

των τῶν χρειωδῶν καὶ τοῦ κίπου. Ἐννοεῖται δέ, ὅτι δύναται τις νὰ σχηματίσῃ τὴν ἔλλειψιν ὅσον μακρὰν θέλῃ καὶ οὕτως ἀνεγείρῃ αἰθούσας κεχωρισμένας ὅσας βούλεται.

V

ΡΩΜΗ

Μεσοῦντος μηνὸς Ἰουνίου (16/28) ἦλθον εἰς Ῥώμην. Ἐνταῦθα ὑπάρχει Πανεπιστήμιον τέλειον ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων τῆς Ἰταλίας καὶ τοῦτο (1245), ἔχον 1254 φοιτητάς.

Τὰ μαθήματα καὶ ἐνταῦθα εἶχον παύσει πρὸ πεντεκαίδεκα ἡμερῶν, καθηγητῶν τε καὶ φοιτητῶν ἀσχολουμένων περὶ τὰς ἐτησίας ἐξετάσεις.

Ἡ διδασκαλία τῶν μαθημάτων τῆς ἰατρικῆς γίνεται ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις τῶν μαθημάτων, ὅσα ἔχουσι τοιαῦτα, ὡς ἡ ἀνατομία, παθολογικὴ ἀνατομία, ὑγιεινή, ἱστολογία, κτλ. Ἐν αὐτοῖς ὑποχρεοῦνται οἱ μαθηταὶ καὶ ν' ἀσκῶνται. Διὰ τὴν κλινικὴν διδασκαλίαν δὲν ὑπάρχει ἐν νοσοκομεῖον πολυκλινικόν, ὡς ἀλλαχοῦ, ἀλλ' ἕκαστον κλινικὸν μάθημα διδάσκεται ἐν ἰδίῳ νοσοκομείῳ. Οὕτως ἡ παθολογικὴ κλινικὴ ἐν τῷ νοσοκομείῳ τοῦ ἀγίου Πνεύματος (Spedale San Spirito), ἡ χειρουργικὴ ἐν τῷ νοσοκομείῳ τοῦ ἀγίου Ἰακώβου (Sp. San Giacomo), ἡ μαιευτικὴ ἐν τῷ νοσοκομείῳ τοῦ ἀγίου Ἰωάννου (Sp. San Giovanni Laterano), ἡ συφιλιδικὴ καὶ ἡ τῶν δερματικῶν ἀλλαχοῦ, ὡς καὶ ἡ ὀφθαλμολογικὴ. Ἡ τοιαύτη διασπορὰ τῶν διδακτηρίων ἀπαιτεῖ οὐχὶ μικρὸν κόπον, οἱ δὲ φοιτηταὶ οἱ βουλόμενοι νὰ φοιτῶσιν ἐπιμελῶς εἰς αὐτὰ κατατρίβουσι πολὺν χρόνον. Τὸ ἄτοπον τοῦτο εὐτυχῶς εἶναι πρόσκαιρον· διότι ἡ Κυβέρνησις, μεριμνῶσα περὶ τῆς ὡς οἶόν τε τελειότερας καὶ εὐχερεστερας παιδείσεως τῆς νεολαίας, ἀνεγείρει νῦν

ὑπερμέγεθες γενικὸν νοσοκομεῖον πολυκλινικόν, ἐν ᾧ θέλουσι συγκεντρωθῆ πασαι αἱ κλινικαὶ καὶ τὰ πρὸς αὐτὰς ἀρμόζοντα πρακτικὰ μαθήματα. Ἡ δαπάνη δὲ τοῦ νοσοκομείου τούτου προϋπελογίσθη εἰς τὸν στρογγύλον ἀριθμὸν τῶν εἴκοσιν ἑκατομμυρίων φρ.

Ἐν πρώτοις ἐπεσκέφθην τὸ νοσοκομεῖον, ἔνθα διδάσκειται ἡ χειρουργικὴ κλινικὴ (Sp. San Giacomo). Τοῦτο κεῖται ἐν τῷ μέσῳ περιήπου τῆς μεγαλητέρας καὶ πολυανθρωποτέρας ὁδοῦ τῆς πόλεως (Via del Corso) εἶναι ἀρχαιότατον, ἰδρυθὲν τὸ πρῶτον τῷ ἔτει 1316 ὑπὲρ 16 ἀσθενῶν, αὐξηθὲν ὁμως κατὰ διαφόρους περιόδους, δύναται νὰ περιλάβῃ νῦν 300 ἀρρώστους. Τὸ κυρίως νοσοκομεῖον εἶναι σχεδὸν ἰσόγειον, σύγκειται δὲ ἐξ ὑπερμεγέθων καὶ ἐπιμήκων αἰθουσῶν, ὡς τὰ πλεῖστα τῶν νοσοκομείων τῆς Ἰταλίας. Τὸ πρῶτον πάτωμα περιέχει μόνον τοὺς διὰ τὴν κλινικὴν διδασκαλίαν χρῆσιμους ἀσθενεῖς, ἐκλεγομένους ἐκ τῶν λοιπῶν ἀσθενῶν τοῦ νοσοκομείου· περιέχει δὲ προσέτι τὸ ἀμφιθέατρον, τὴν ὄργανοθήκην, μικρὸν ἐργαστήριον διὰ τοὺς καθηγητὰς, κατοικίαν τοῦ προσωπικοῦ, κτλ. Ἐκ τοῦ ὅλου προϋπολογισμοῦ τοῦ νοσοκομείου ἐξάγεται, ὅτι ἡ ὀλικὴ δαπάνη ἐκάστου ἀρρώστου δὲν ὑπερβαίνει τὰ 2,10 φράγκα καθ' ἑκάστην. Ἡ τροφή εἶναι ἀρίστη· τῇ μὲν πρωΐα, πέμπτη ὥρα, λαμβάνουσιν οἱ ἀσθενεῖς καφὲν μετὰ γάλακτος, τῇ δὲ δεκάτῃ ρόφημα μετὰ κρέατος ἐφθοῦ ἢ ὀπτοῦ, ἢ τι πεφρυγμένον, τῇ δὲ πέμπτῃ μ. μ. λαμβάνουσιν ὡσαύτως τὴν τελευταίαν τροφήν τῆς ἡμέρας. Ἡ καθαριότης καὶ τάξις τοῦ νοσοκομείου δὲν εἶναι ἐκ τῶν ἀμέμπτων. Ἡ χειρουργικὴ κλινικὴ ἦν σχεδὸν κενὴ ἀρρώστων ἔνεκα τῶν διακοπῶν.

Τῇ ἐπιούσῃ, 30 Ἰουνίου, ἐπεσκέφθην τὸ νοσοκομεῖον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, πλησίον τῆς ὁμωνύμου ἐκκλησίας κείμενον καὶ ὑπὸ οἰκῶν περιστοιχιζόμενον. Τὸ νοσοκομεῖον τοῦτο ἀποτελεῖται κυρίως ἐκ δύο οἰκῶν, κατέναντι ἀλλήλων κειμένων καὶ ὑπὸ τῆς ὁδοῦ S. Giovanni διαχωριζομένων, ἐχόντων δὲ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ προσωπικόν, μίαν καὶ τὴν

αὐτὴν διεύθυνσιν. Τὸ νοσοκομεῖον τοῦτο εἶναι ἔτι ἀρχαιότερον τοῦ τοῦ ἁγίου Ἰακώβου κατὰ μίαν ἑκατονταετηρίδα περίπου, ἰδρυθὲν τὸ πρῶτον τῷ ἔτει 1208 ὡς νοσοκομεῖον τῶν προσκυνητῶν, τῶν πανταχόθεν εἰς τὴν ἔδραν τοῦ Πάπα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην συρρέοντων. Ἐκτοτε νύξήθη καὶ ἐπλουτίσθη διὰ δωρεῶν καὶ κληροδοτημάτων μεγάλως, συντηρεῖ δὲ νῦν 400 κλίνας, ὠρισμένας ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ γυναικεῖον φύλον. Καὶ τούτου ἡ διαίρεσις εἶναι ὡς ἡ πλειστῶν νοσοκομείων ἐν Ἰταλίᾳ εἰς μακρὰς καὶ ὑπερμεγέθεις αἰθούσας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ χῶρος αὐτοῦ δὲν εἶναι πολὺ μέγας, ἡ δὲ συρροὴ τῶν πασχουσῶν εἶναι πολλὰκις μεγάλη, ἀναγκάζονται νὰ συμπικνωσὶ τὰς κλίνας τοσοῦτον, ὥστε αἱ μεγάλαι αἰθουσαι ἀντὶ 50-60 κλινῶν εἰς δύο σειρὰς, ἔχουσι διπλάσιον ἀριθμὸν ἀρρώστων εἰς τέσσαρας σειρὰς κλινῶν, ὅπερ βεβαίως οὐχὶ ἐπωφελές. Τοιαύτη συμπύκνωσις ὑπῆρχε καὶ καθ' ὃν χρόνον ἐπεσκέφθην αὐτό.

Ἐν τῷ ἄνω ὀρόφῳ ὑπάρχουσι μικρότεραί τινες αἰθουσαι, ἐν αἷς ἔχουσιν ἀποκεχωρισμένας τὰς φυματιώσας.

Τὸ τοιοῦτο μέτρον ἀγνοῶ κατὰ πόσον ἐνδέχεται νὰ προφυλάττῃ κατὰ τῆς μεταδόσεως τῆς νόσου ἀπὸ ἀτόμου εἰς ἄτομον, ὡς ἐπίσης ἀγνοῶ ἂν ὑπάρχῃ αὐθεντικὴ ἀπόδειξις, ὅτι φυματιῶν μετέδωκε τὸ νόσημα εἰς ἕτερον ἀσθενῆ ἐν τῇ αὐτῇ αἰθούσῃ ἢ ἐν τῇ παρακειμένη κλίνῃ νοσηλευόμενον. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅμως, ὅτι τὸ εἶδος τοῦτο τῆς προγραφεῖς, γνωστὸν οὕτω γενόμενον τοῖς πάσχουσι, στερεῖ αὐτοὺς πάσης ἐλπίδος ἰάσεως ἢ διακοπῆς τῆς φυματιώδους ἐπεξεργασίας, ἧς τοσοῦτον συχνὰ σήμερον ἐπιτυγχάνομεν διὰ τῶν γνωστῶν διαιτητικῶν καὶ φαρμακευτικῶν μέσων καὶ διὰ τῆς χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως πλειστάκις. Ὅπόσον δὲ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου συντελεῖ ἡ ἀνύψωσις τῆς ἠθικῆς καταστάσεως τοῦ ἀρρώστου, ἡ περὶ τῆς ἰάσεως του ἐλπίς, ἡ ἀγνοία πολλάκις τοῦ εἶδους τῆς παθήσεως του, ἅτινα πάντα διὰ τῆς ἀπομονώσεως ταύτης ἀπόλλυσι, δὲν εἶναι βεβαίως ἀνάγκη εἰπεῖν τι. Ἐὰν δὲ ὑποθέσωμεν,

ὅτι ἡ ἀπομόνωσις τῶν ψυματιῶντων εἶναι βέβαιον προφυλακτικὸν μέτρον κατὰ τῆς μεταδόσεως τῆς ψυματιώσεως, τότε ὁ κύκλος, εἰς ὃν ἡ ἀπομόνωσις αὕτη ἐπεκτείνεται, εἶναι ὅλως ἀνεπαρκής· διότι καὶ οἱ λευκοὺς ὄγκους πάσχοντες, ὡς καὶ αἱ ψυματιώσεις τῶν ὀστέων, καὶ οἱ ψυχρὰ ἀποστήματα περιόστεα φέροντες καὶ οἱ ψυματιώσεις τοῦ δέρματος πάσχοντες, φέροντες δὲ ἕλκη ἀπλᾶ ἢ συριγγώδη, ἀποδίδουσι μετὰ τοῦ πύου τὰ μικρόβια τοῦ Κόχ, ὡς οἱ ἄνωθι ἀποκεχωρισμένοι μετὰ ψυματιῶν τοῦ πνεύμονος ἀποδίδουσι μετὰ τῶν ἀποχρέψεων τοιαῦτα μικρόβια, ἐξ ὧν ὁ κίνδυνος· μείζων δ' ἔτι ἤθελεν εἶσθαι ὁ τοιοῦτος κίνδυνος τοῖς πάσχουσι ψυματιῶσιν τῶν γεννητικῶν ὀργάνων, οἵτινες διὰ τῆς συνουσίας ἔρχονται εἰς τόσῳ ἄμεσον ἐπαφὴν μετὰ ὑγιῶν ἀτόμων. Ἔδει λοιπὸν πάντες οὗτοι ν' ἀπομονῶνται! Ἐὰν δὲ ἡ ἀρχὴ αὕτη μεταδοθῆ καὶ εἰς τὴν ἰδιωτικὴν πράξιν, ὡς δυστυχῶς ἤρχισε νὰ διαδίδηται ὑπὸ τινῶν συναδέλφων καὶ παρ' ἡμῖν, ἔνθα ὁ φόβος τῆς κολλητικότητος τῆς φθίσεως εἶναι πατροπαράδοτος, τότε ποία ἔσεται ἡ θέσις τῶν ἀτυχῶν τούτων ἀρρώστων; Μὰ τὸν Δία φοβοῦμαι μὴ συμβῆ ὅ,τι καὶ τοῖς λεπροῖς· οὕτω πως θέλουσιν ἀποφεύγει οἱ ἀδελφοὶ τοὺς ἀδελφούς, τὰ τέκνα τοὺς γονεῖς, οἱ γονεῖς τὰ τέκνα, πολλῶ δὲ μᾶλλον οἱ γνώριμοι τοὺς ἀτυχεῖς πάσχοντας φόβῳ μὴ μεταλάβωσι τοῦ νοσήματος.

Ταῦτα δὲ λέγοντες οὐδαμῶς πρεσβεύομεν τὸ ὅλως μὴ μεταδοτικὸν τῆς ψυματιώσεως, ἀλλὰ τὸ λίαν δυσμεταδόσιμον αὐτῆς μέχρις ἀποδείξεως τοῦ εὐμεταδότου διὰ συγχρωματισμοῦ, διὰ τοῦ ἀέρος, διὰ τῆς χρήσεως τῶν ἐνδυμάτων τῶν πασχόντων ὑπὸ ὑγιῶν κλπ.

Μόνον ἴσως ἐν τοῖς νοσοκομείοις ἠθέλομεν ἐπιτρέψει τὴν ἀποχώρησιν ψυματιῶντων κατὰ τὸ τελευταῖον στάδιον διατελούντων καὶ ἐλπίδα βελτιώσεως μὴ παρεχόντων. Ὡσαύτως ἐν τῇ ἰδιωτικῇ πράξει δυνάμεθα νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν τῶν περιστοιχούντων τὸν πάσχοντα εἰς τινὰς προφυλάξεις, μὴ ἐμπνέοντες τὸν πανικὸν ἐν τῷ οἴκῳ καὶ τὴν ἀπελλισίαν τοῖς πάσχουσιν.

Ἐν τῷ νοσοκομείῳ τούτῳ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἡ καθαριότης τοῦ καταστήματος καὶ ἡ περιποίησης τῶν ἀρρώστων εἶναι ἀρίστη. Τὸ νοσοκομεῖον κέκτηται περιουσίαν οὐ μικράν, διευθύνεται δὲ ὑπὸ ἀνδρὸς ἰατροῦ μὲν, ἀλλ' ἀποκωρηκός τῆς πράξεως (τοιούτοι δὲ εἶναι συνήθως οἱ διευθυνταὶ τῶν νοσοκομείων ἐν Ἰταλίᾳ), ὅστις εἶναι ὅλως καθωσιωμένος εἰς τὸ ἔργον του, ἐπιτηρῶν τὰ πάντα καὶ περὶ πάντων μεριμνῶν οὐχὶ βεβαίως χάριν τῆς ἀντιμισθίας, ἥτις εἶναι μόλις διακοσιὰ φραγκοί, οὐδ' εἶναι δὲ δυνατόν νὰ συμβῇ κατάχρησις διὰ τὴν ἄοκνον ἐπιτήρησιν τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου ἢ ἀδελφάτου, ἀλλὰ διότι εἶναι ἀνὴρ τοῦ καθήκοντος καὶ δὲν θεωρεῖ τὴν θέσιν ὡς βιοποριστικὸν ἀπλῶς μέσον.

Μία μόνον κλινικὴ διδασκαλία γίνεται ἐν τῷ νοσοκομείῳ τούτῳ, ἡ τῆς μαιευτικῆς, ὑπὸ τοῦ διευθύνοντος τὸ μαιευτικὸν τμημα καθηγητοῦ κ. Ἡρακλέους Πασχουάλι (Ercule Pasquali), πρὸς ὃν χορηγεῖται καὶ αἴθουσα μετὰ δέκα κλινῶν διὰ γυναικολογικὰς περιπτώσεις. Ἰδία γυναικολογικὴ κλινικὴ δὲν ὑπάρχει οὔτε ἐνταῦθα, οὔτε ἐν ἄλλῳ τῶν ἰταλικῶν Πανεπιστημίων, ὅσα ἐπεσκέφθην. Πανταχοῦ ὁ τῆς μαιευτικῆς καθηγητῆς διδάσκει καὶ τὴν γυναικολογίαν, διευθύνων καὶ τὸ γυναιολογικὸν τμημα. Ἐν τῷ μαιευτηρίῳ τούτῳ γεννῶνται ὡς 400 παῖδες, παρίστανται δὲ τοῖς τοκετοῖς καὶ οἱ φοιτηταί, περιοδικῶς καλούμενοι ἀνὰ ἕξ καὶ διαμένοντες ἐπὶ ἑβδομάδα. Ἐρευνήσας μετ' ἀκριβείας ἔμαθον, ὅτι χειρουργικὴ ἐπέμβασις κατὰ τοὺς τοκετοὺς γίνεται ἐνταῦθα μόνον ἐξ ἀνάγκης, συνεπῶς δὲ οὐχὶ τόσον συχνά, ὅσον ἐν Φλωρεντίᾳ, καισαρική δὲ τομὴ δὲν ἐνθυμοῦνται, ἂν ἐγένετό ποτε κατὰ τὰ τελευταῖα τοῦλάχιστον ἔτη.

Πλὴν τοῦ μαιευτηρίου τούτου ὑπάρχουσι καὶ ἕτερα τρία ἐν Ῥώμῃ. Αἱ τίκτουσαι γίνονται δεκταὶ μόνον κατὰ τὴν ὥραν τοῦ τοκετοῦ, σπανίως δὲ καὶ πρότερον, ὅταν ὁ καθηγητῆς κρίνῃ ἀναγκαῖον. Ἐξέρχονται δὲ συνήθως τῇ ἕκτῃ μετὰ τὸν τοκετὸν ἡμέρα.

Ἐκτὸς τοῦ μαιευτηρίου τὸ λοιπὸν νοσοκομεῖον διαιρεῖ-

ται εἰς ἕξ τμήματα, ὧν ἕκαστον διευθύνει πρωτίατρος (Primario) μισθοδοτούμενος ἀνὰ 260-300 φρ. κατὰ μῆνα, καὶ δύο βοηθοί, λαμβάνοντες ἀνὰ 75 φρ. κατὰ μῆνα καὶ οὐδὲν πλεόν, οὐδὲ κατοικίαν. Ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ νοσοκομείου ἐξάγεται, ὅτι ἡ ὀλικὴ δαπάνη ἑκάστου ἀρρώστου ἀνέρχεται εἰς φρ. 2 καὶ 40 καθ' ἑκάστην.

Τῆ 1^η Ἰουλίου ἐπορεύθη καὶ εἰς τὸ νοσοκομεῖον τοῦ ἁγίου Πνεύματος (Sp. San Spirito), ἐν ᾧ ὑπάρχει ἡ παθολογικὴ κλινικὴ τοῦ καθηγητοῦ Γουίδα Βακέλλην (Guida Vaccelli). Καὶ τοῦτο εἶναι ἀρχαῖον μέγα νοσοκομεῖον, περιέχον περὶ τὰς 500 κλῖνας, ὑπερμέτρως συμπηκνωμένας. Ἀποτελεῖται δὲ καὶ τοῦτο ἐκ δύο οἰκοδομῶν, κατέναντι ἀλλήλων κειμένων καὶ χωριζομένων ὑπὸ τῆς ὁδοῦ Borgo S. Spirito καὶ χρησιμεύει ἀποκλειστικῶς εἰς ἄνδρας· κεῖται δὲ ἐν τῷ ἀντιθέτῳ πέρατι τῆς πόλεως, ὅπου εἶναι τὸ νοσοκομεῖον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ἐν τῇ πέραν τοῦ ποταμοῦ πόλει, οὐ μακρὰν τοῦ ἁγίου Πέτρου. Τὸ νοσοκομεῖον τοῦτο διαιρεῖται εἰς ὀκτὼ τμήματα, ὧν ἕκαστον διευθύνει εἰς πρωτίατρος, λαμβάνων 200-300 φρ. κατὰ μῆνα μετὰ δύο βοηθῶν ἰατρῶν, ὧν ὁ μὲν πρῶτος λαμβάνει 75 φρ. ὁ δὲ δευτέρος 40 μόνον κατὰ μῆνα.

Τὸ νοσοκομεῖον τοῦτο εἶναι κυρίως προωρισμένον ὑπὲρ παθολογικῶν ἀρρώστων, ἔχει ὅμως καὶ τμήμα χειρουργικὸν ὑπὲρ ἀρρώστων, οἵτινες ἠθέλον λάβει ἀνάγκην χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως, ὡς λ. χ. ἐμπυημάτων, ὑδρωπος, ἀποστημάτων, κτλ. πρὸς δὲ καὶ τυχαίων τρώσεων, ἐκτάκτως παρουσιαζομένων. Μία αἴθουσα, ἢ μᾶλλον ἡμίσεια, μετὰ 36 κλινῶν χρησιμεύει πρὸς διδασκαλίαν τῆς μόνης παθολογικῆς κλινικῆς, κατ' ἐξαίρεσιν δὲ ἐν μικρᾷ τινι αἰθούσῃ ὑπάρχουσι 15 κλῖναι διὰ γυναῖκας πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν.

Τὸ ἕτερον τῶν οἰκοδομημάτων τῶν ἀποτελούντων τὸ νοσοκομεῖον τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὸ καὶ ἀσυγκρίτως μεῖζον, εἶναι εἰδός τι μακρᾶς στοᾶς 350 βημάτων περίπου καὶ πλατείας ὡς 22, κεῖται δὲ κατὰ μῆκος ἐπὶ τῆς ἀντίπεραν ὄχθης τοῦ Τιβέρεως ἀφ' ἐνὸς καὶ τῆς ὁδοῦ ἀφ' ἑτέρου

παρέβαλον δὲ αὐτὸ πρὸς τὰς μακρὰς ἀποθήκας ἐμπορευμάτων, ἃς παρατηρεῖ τις ἐν τοῖς docs τοῦ Λονδίνου. Τὸ ἀπέραντον τοῦτο μῆκος διαιρεῖται εἰς τέσσαρας ὑπερμεγέθεις αἰθούσας, χωριζομένας ἀπ' ἀλλήλων μόνον διὰ τινων στηλῶν. Τὸ ὕψος τῆς ὀροφῆς εἶναι 10-11 μέτρων, τὰ παράθυρα εὐρίσκονται εἰς ὕψος 6 περίπου μέτρων ἀπὸ τοῦ δαπέδου καὶ εἶναι σχετικῶς μικρὰ καὶ ὀλίγα. Κατὰ τὴν ὀροφὴν ὑπάρχει ἱκανὸς ἀριθμὸς ὀπῶν πρὸς ἀνανέωσιν τοῦ ἀέρος. Ἐκάστη αἶθουσα ἔχει περὶ τὰς 100 κλίνας ἐν τέσσαρσι σειραῖς, ἀνὰ δύο ἐκατέρωθεν τοῦ μεσαίου διαδρόμου. πλάτους ὅσον $2\frac{1}{2}$ μέτρων. Ἐπὶ ἐκατέρου τῶν τοίχων ἐκάστης αἰθούσης ὑπάρχουσιν ἀνὰ 2-3 παραπετάσματα, ἅτινα περικλείουσιν ἰσαριθμούς ἀποπάτους· ἕκαστος δὲ τούτων συνίσταται ἐκ μιᾶς ξυλίνης καθέδρας μετὰ στομίου καλῶς κλειομένου μετὰ τὴν ἀφροδον. Αἱ καθέδραι αὗται δὲν εἶναι κινηταί, ὡς λ. χ. πολλάκις αἱ ἐν ἰδιωτικαῖς οἰκίαις, ἀλλὰ μόνιμοι· δὲν ἔχουσι δὲ κάτωθεν ἀγγεῖα κινητὰ πρὸς ὑποδοχὴν καὶ ἀπομάκρυνσιν τῶν περιττωμάτων, ἀλλὰ ταῦτα πίπτουσιν ἀπ' εὐθείας εἰς βόθρους ἢ ὄχετους. Τὸ ἀνδρὲς καὶ οὐχὶ κόσμιον τῶν ἀποπάτων τούτων δὲν παρετήρησα ἀλλαχοῦ. Καὶ ἡ λοιπὴ δὲ καθαριότης τοῦ νοσοκομείου εἶναι ἱκανὰ ἐλλιπίς.

Τὸ ἕτερον οἰκοδόμημα τοῦ νοσοκομείου εἶναι πολὺ μικρότερον, ὁμοιάζον μᾶλλον πρὸς κατοικίαν. Ἐνταῦθα νοσηλεύονται μόνον οἱ χρόνια καὶ ἀνίατα νοσήματα πάσχοντες· περιέχει ὅμως καὶ μικρὰς μεμονωμένας αἰθούσας διὰ μολυσματικὰ νοσήματα, εὐφλογίαν, ὄστρακιάν, ἰλαράν, διφθερίτιδα, γάγγραιναν. Νῦν δὲ παρασκευάζεται καὶ αἶθουσα πρὸς ἀποχώρισιν τῶν φυματιῶντων.

Εὐτυχῶς τὸ νοσοκομεῖον τοῦτο δὲν θέλει ἐπιζήσει ἐπὶ πολὺ, διότι κατ' ἀμφοτέρας τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ θέλει κατασκευασθῆ κρηπὶς πρὸς ἐξωραϊσμὸν τῆς πόλεως, οὗτω δὲ ἐξ ἀνάγκης τὸ νοσοκομεῖον μετενεχθήσεται ἀλλαχοῦ.

Συνεχόμενον σχεδὸν πρὸς τὸ παρόχθιον τοῦτο νοσοκομεῖον, ἐκτείνεται ὡσαύτως παρὰ τὸν ποταμὸν καὶ τὸ φρε-

νοκομείον, μέγιστον καὶ τοῦτο κτίριον, ἀλλ' οὐδένα νεωτερισμὸν φέρον, οὔτε οὐσιωδῶς διαφέρειν τοῦ ἐν Φλωρεντία.

Τῆ 2^η καὶ 3^η Ἰουλίου ἐπεσκέψθη τὰ κυριώτερα τῶν ἐργαστηρίων ἢ φροντιστηρίων, ἥτοι τὸ ἀνατομικόν, τὸ φυσιολογικόν, τὸ τῆς ὑγιεινῆς, τῆς χημείας καὶ φυσικῆς.

Τὸ πρῶτον τούτων (Istituto anatomico) κεῖται ἱκανὰ μακρὰν τοῦ Πανεπιστημίου (Via delle quattro fontane). Εἶναι οἰκοδόμημα μέγα ἐπὶ τούτῳ ἀνεγερθὲν καὶ περιέχον, πλὴν τοῦ ἀνατομείου, καὶ τὸ φροντιστήριον τῆς φυσιολογίας, τῆς φυσιολογικῆς χημείας καὶ φυσικῆς, τῆς παθολογικῆς ἀνατομίας καὶ γενικῆς παθολογίας. Ἐκαστον δὲ τῶν φροντιστηρίων τούτων διευθύνεται ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου καθηγητοῦ, διδάσκοντος καὶ τὸ ἴδιον μάθημα ἐν αὐτῷ.

Τοῦ ἀνατομικοῦ φροντιστηρίου διευθυντῆς εἶναι ὁ τακτικὸς καθηγητῆς τῆς ἀνατομίας Φραγκῖσκος Τόδαρος (Francesco Todaro), ὅστις διδάσκει τὴν περιγραφικὴν ἀνατομίαν καὶ ἀσκεῖ τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν ἀνατομὴν, ἔχει δὲ ὑφ' ἑαυτὸν δύο ἐκτάκτους καθηγητὰς, ὧν ὁ μὲν διδάσκει, τὴν ἱστολογίαν, ὁ δὲ τὴν τοπογραφικὴν ἀνατομίαν.

Ἡ ἀσκήσις τῶν φοιτητῶν εἰς τὴν ἀνατομὴν καὶ τὴν μικροσκοπίαν γίνεται μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας ἔνεκα τῆς μεγάλης αὐστηρότητος τοῦ καθηγητοῦ, κατὰ δὲ τὰς ἐξετάσεις ὁ φοιτητῆς ὑποχρεοῦται νὰ παρασκευάσῃ μέλος τι τοῦ σώματος, πρὸς ὃ χορηγεῖται αὐτῷ ἐξάωρος προθεσμία, εἴτα δὲ νὰ συζητήσῃ μετὰ τῶν ἐξεταστῶν ἐπὶ ἡμίσειαν τοῦλάχιστον ὥραν, πλὴν τῶν ἄλλων, τὸ ῥηθὲν παρασκεύασμα περιγραφικῶς καὶ τοπογραφικῶς. Ὡσαύτως ὑποχρεοῦται πρὸ τῆς ἐξετάσεως τῆς μικροσκοπικῆς ἀνατομίας εἰς τὴν ἐτοιμασίαν παρασκευασμάτων τινῶν μικροσκοπικῶν.

Οἱ φοιτηταὶ ἀσκοῦνται συνήθως εἰς τὴν ἀνατομὴν τῆ ἑσπέρας διὰ τοῦ ἀεριόφωτος, ἀπὸ τῆς 6^{ης} μέχρι τῆς 11^{ης} ὥρας· διότι αἱ τῆς ἡμέρας ὥραί εἰσι κατειληγμέναι ὑπὸ ἄλλων μαθημάτων, ἀσκοῦνται δὲ εἰς τὴν ἀνατομὴν πανταχοῦ ἐπὶ τρία ἔτη. Ἡ ἀκρίβεια καὶ αὐστηρότης αὐτῆ, ἥτις ὑπάρχει κυρίως ἐν Ῥώμῃ ἀποδίδεται, νομίζω, μᾶλλον εἰς τὴν ἐπι-

μέλειαν καὶ προθυμίαν τοῦ παντός ἐπαίνου ὄντως ἀξίου καθηγητοῦ Τοδάρου ἢ εἰς τὰς κανονιστικὰς διατάξεις. Πᾶσα ἡ ἐργασία τῆς ἀνατομίας ἐκτελεῖται ὑφ' ἑνὸς βοηθοῦ ἢ ἐπιμελητοῦ καὶ δύο παρασκευαστῶν. Πλὴν τῶν ἄλλων παρασκευασμάτων καὶ πίνακες πολλοὶ καὶ ἀκριβεῖς, ἐπικρεμάμενοι τοῖς τοίχοις, εὐκολύνουσι μεγάλως τοὺς φοιτητὰς εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἀνατομίας.

Ἡ αἴθουσα τῶν ἀνατομικῶν ἀσκήσεων εἶναι ὁ,τι τέλειον. Εἰς τὴν αἴθουσαν ταύτην διὰ καταλλήλων σωλῆνων, συγκοινωνούντων πρὸς θερμογωγόν, διοχετεύεται θερμὸς ἀήρ, ὅστις διὰ λίαν ὑψηλῆς καπνοδόχου ἐξερχόμενος, ἀπεργάζεται διαρκῆ ἀερισμὸν τῆς αἰθούσης, ὥστε ὁ εἰσερχόμενος εἰς αὐτὴν οὐδεμιᾶς ὀσμῆς αἰσθάνεται. Ἐκάστη ἀνατομικὴ τράπεζα ἀποτελεῖται ἐκ μιᾶς παραλληλογραμμοῦ ἀβαθοῦς λάρνακος ἐκ χυτοῦ σιδήρου· ταύτης ὁ πυθμὴν βαίνει κοιλούμενος πρὸς τὸ μέσον, ἔνθα φέρει ὀπὴν, περὶ ἣν προσαρμόζεται παχὺς σιδηροῦς ποῦς τῆς τραπέζης, ὅστις εἶναι ὡσαύτως κοῖλος, καὶ διοχετεύει οὕτω τὰ ἀκάθαρτα ὕδατα καὶ τὰ ἐκ τοῦ πτώματος ὑγρὰ ἔξω τοῦ καταστήματος. Ἐπὶ τοῦ χεῖλους τῆς λάρνακος στηρίζεται παχεῖα μεταλλίνη πλάξ διὰ τρητοῦ δίκην ἠθμοῦ καὶ χρησιμεύει ὅπως φέρῃ τὸ πρὸς ἀνατομὴν ἢ νεκροψίαν πτῶμα. Ἄνωθεν ἐκάστης τραπέζης κρέματα διπλῆ ἐξ ἀεριόφωτος λυχνία· παρ' αὐτὴν κατέρχεται ἐλαστικὸς σωλὴν μετὰ στρόφιγγος ἐν τῷ ἄκρῳ καὶ φέρει ὕδωρ πρὸς πλύσιν τοῦ πτώματος, τῆς τραπέζης, κλπ. Καὶ ἐν τούτῳ καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἀνατομείοις, ἅτινα ἐπεσκέφθην, ἡ ἔνεσις τῶν ἀγγείων εἰς πτώματα χρῆσιμα πρὸς ἀσκήσιν τῶν φοιτητῶν γίνεται διὰ πόλτου ἐκ γύψου καὶ ἡ δαπάνη δὲν ὑπερβαίνει ὀβολοὺς τινὰς, καὶ οὐχὶ διὰ κηροῦ, ἥτις εἶναι ἀσυγκρίτως πολυδαπανηροτέρα (30-40 φρ.)· μόνον εἰς πτώματα χρῆσιμα τῷ ἀνατομικῷ μουσεῖῳ γίνεται χρῆσις τοῦ κηροῦ.

Τὸ ἀνατομεῖον τοῦτο εἶναι τὸ τελειότερον τῶν ὅσα εἶδον ἐν Ἰταλίᾳ. Κατέχει τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ ἰσογείου, πλὴν τοῦ ἀνατομικοῦ μουσείου, ὅπερ ὡς λίαν πλούσιον κατέχει

τὸ ἥμισυ τοῦ πρώτου πατώματος. Τὸ ἕτερον ἥμισυ τούτου κατέχει ἡ παθολογικὴ ἀνατομία καὶ τὸ μουσεῖον αὐτῆς. Τὸ δεύτερον πάτωμα κατέχεται ὑπὸ τοῦ φροντιστηρίου τῆς φυσιολογίας καὶ γενικῆς παθολογίας. Τούτων ἰδίαν περιγραφὴν παραλείπω, ἅτε μὴ ἔχων νὰ προσθέσω ἀξιολογώτερόν τι τῶν ὅσα ἀλλάχοῦ εἶπον.

Ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ καὶ κατέναντι τοῦ ἀνατομείου ὑπάρχει οἰκοδομὴ μικροτέρα τῆς τοῦ ἀνατομείου, χρησιμεύει δ' αὐτῇ ὡς φροντιστήριον τῆς ὑγιεινῆς (Istituto igienico). Ἐν αὐτῷ, πλὴν τῶν ἰδίων ἐργασιῶν τοῦ καθηγητοῦ, ἀσχοῦνται καὶ φοιτῆται εἰς πάσας σχεδὸν τὰς ἐρεῖνας, τὰς ἀφορώσας εἰς τὴν ὑγιεινὴν, οἶον, εἰς ἀναλύσεις τῶν ὑδάτων ὑπὸ παντοίας ἐπόψεις, ἀναλύσεις τοῦ ἀέρος, ἐρεύνας τῆς φύσεως καὶ καταστάσεως τοῦ ἐδάφους, ἀναλύσεις καὶ ἀνακαλύψεις διαφόρων νοθεῶν ποτῶν καὶ σιτιῶν, οἴνου, γάλακτος, ἐλαίου, βουτύρου, κτλ. κτλ. Ἀσχοῦνται προσέτι περὶ τὴν ἀνακάλυψιν μικροβίων νοσογόνων ἐν τοῖς διαφόροις ὑγροῖς καὶ ἀερίοις, περὶ τὴν ἐξυγιάνσιν τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς ἀτμοσφαιρας νοσηρῶν τόπων, κτλ. Τὸ ἀνώτερον ἢ τρίτον πάτωμα τῆς οἰκίας ταύτης κατέχεται ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας καὶ χρησιμεύει ὡς ἀγορονομικὸν ἐργαστήριον, ἐν ᾧ ἀνακαλύπτονται αἱ νοθεῖαι τῶν διαφόρων τροφῶν καὶ ποτῶν, αἱ ἐρευνᾶται τῆς ποιότητος τοῦ ὕδατος, κτλ.

Ἄντ' αὐτοῦ ὅμως τοῦ ἐργαστηρίου, ὅπερ χρησιμεύει μόνον τῇ πρωτευούσῃ, πρόκειται νῦν νὰ καταρτισθῇ μέγα κεντρικὸν ὑγειονομικὸν τοιοῦτο κατάστημα, ὅπως χρησιμεύῃ εἰς ἀναλύσεις καὶ ὁδηγίας δι' ὅλον τὸ κράτος, ὑποβάλλωνται δὲ αὐτῷ πανταχόθεν πρὸς ἐρευνᾶν ἢ ποιότητος τῶν ὑδάτων, τῶν οἴνων, κτλ.

Ἐν ἑτέρῳ ὁδῷ (Via Panisperma) οὐχὶ πόρῳ τῆς προηγουμένης, κεῖνται τὸ χιμεῖον καὶ τὸ ἐργαστήριον τῆς φυσικῆς ἐντὸς εὐρέος χώρου. Τὸ χιμεῖον εἶναι ἀρχαῖον μοναστήριον μεταποιηθὲν εἰς χιμεῖον λίαν εὐρύχωρον, κατέχον τό τε ἰσόγειον καὶ ἀνώγειον. Ἐν τῷ ἰσογείῳ ὑπάρχει καὶ στοὰ μακρὰ ἔχουσα θέσιν εὐρύχωρον πρὸς ἀσκησιν 40 φοι-

τητῶν. Ἐν τῇ στοᾷ ταύτῃ ὑπάρχουσι κατὰ σειρὰν 20 τραπέζαι τετράγωνοι 1, 20μ' ἐκάστη δὲ τούτων διαιρεῖται διὰ στενοῦ ἔρμαριου ἐν τῷ μέσῳ εἰς δύο παραλληλόγραμμα καὶ χρησιμεύει πρὸς ἐργασίαν δύο φοιτητῶν, ὧν ὁ ἕτερος διὰ τοῦ παρεμπύπτοντος ἔρμαριου, οὐδόλως βλέπει τὸν ἀπέναντι αὐτοῦ. Τὸ ἐπὶ τῆς τραπέζης ἔρμαριον καὶ ὁ ὑπὸ ταύτην χῶρος διαιροῦνται εἰς δύο καὶ χρησιμεύουσιν ὅπως ἐκάτερος τῶν ἐργαζομένων ἐγκλείη ἐν αὐτοῖς τὰ τε ἀντιδραστήρια καὶ τὰ ὄργανα τῆς ἐργασίας. Ἐφ' ἐκάστης τραπέζης ὑπάρχει λυχνία ἀεριόφωτος καὶ ὕδωρ, χρῆσιμα πρὸς τὴν ἐργασίαν. Ἐπὶ τοῦ πατώματος τούτου ὑπάρχει ὡσαύτως τὸ ἀμφιθέατρον πρὸς διδασκαλίαν, αἱ ἀποθῆκαι τοῦ ὑλικοῦ, μηχαναί, κτλ.

Τὸ ἄνω πάτωμα χρησιμεύει ὡς ἐργαστήριον τοῦ καθηγητοῦ τῆς ὀργανικῆς καὶ τοῦ καθηγητοῦ τῆς ἀνοργάνου χημείας καὶ τῶν ἐπιμελητῶν. Ἐχει πολλὰ δωμάτια διὰ βιβλιοθήκην, διὰ τὸ σπεκτροσκόπιον, διὰ τοὺς ζυγούς, διὰ διαφόρους χημικὰς ἐργασίας, κτλ. Ἐν γένει τὸ χημεῖον τοῦτο εἶναι τὸ τελειότερον ἐξ ὅσων εἶδον ἐν Ἰταλίᾳ.

Τὸ ταμεῖον καὶ ἐργαστήριον τῆς φυσικῆς παρακείνεται τῷ χημεῖῳ, εἶναι μικρότερον τούτου κατὰ τὴν ἔκτασιν. Ἐν αὐτῷ εἰσι διηρημένα καὶ τεταγμένα τὰ ὄργανα τῆς φυσικῆς ἐπιστημονικῆς. Οὕτω λ. χ. ἐν μιᾷ αἰθούσῃ εἰσὶ τεταγμένα πάντα τὰ ὄργανα τῆς μηχανικῆς, ἐν ἑτέρα τὰ τῆς ὀπτικῆς, ἐν τρίτῃ τὰ τῆς ἠλεκτρικῆς, κτλ.

Ἐπάρχει αἰθουσα διδασκαλίας καὶ αἰθουσαι, ἐν αἷς οἱ φοιτηταὶ ὑποχρεοῦνται νὰ ἐργάζωνται καὶ λύωσιν 6-8 ζητήματα τῆς φυσικῆς ἕκαστος. Αἰθουσα εὐμεγέθους χρησιμεύει ὡς βιβλιοθήκη, ἑτέρα ὡς γραφεῖον τοῦ καθηγητοῦ, ἄλλαι ὡς ἐργαστήρια καὶ καθηγητῶν καὶ βοηθῶν. Ἐν τῷ αὐτῷ περιβόλῳ ἀνεγείρεται νῦν νέον εὐμέγεθες οἰκοδόμημα, προωρισμένον εἰς τὴν βοτανικὴν συλλογὴν.

VI

ΝΕΑΠΟΛΙΣ

Τῇ 4ῃ Ἰουλίου τὸ ἑσπέρας ἀφίχθην εἰς Νεάπολιν, τῇ πρωΐᾳ δὲ τῆς ἐπιούσης ἐπορεύθην εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Τοῦτο εἶναι τὸ μεγαλύτερον τῆς Ἰταλίας κατὰ τὴν πληθὺν τῶν φοιτητῶν, τῶν καθηγητῶν καὶ τῶν ὑψηλῶν. Τὸ παρελθὸν σχολικὸν ἔτος 1886-1887 ἦσαν ἐγγεγραμμένοι 4,136 φοιτηταί, ἐξ ὧν 1,597 ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ, 1,439 ἐν τῇ νομικῇ, 470 ἐν τῇ φαρμακευτικῇ, 277 ἐν τῇ τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς μηχανικῆς, 109 ἐν τῇ φιλοσοφικῇ καὶ τῇ τῶν γραμμάτων, 101 ἐν τῇ σχολῇ τῶν συμβολαιογράφων, 48 μαθήτριά ἐν τῇ μαϋευτικῇ, 30 ἐν τῇ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, 12 ἐν τῇ τῆς φυσικῆς, καὶ 3 ἐν τῇ τῆς χημείας. Κατὰ τὸν παρόντα ἑνιαυτὸν οἱ φοιτηταὶ ἀνέρχονται εἰς 5,000.

Τὸν ἀριθμὸν τῶν καθηγητῶν διαφόρων τάξεων, τῶν ὑψηλῶν καὶ τοῦ βοηθητικοῦ προσωπικοῦ ἐν συνόλῳ καὶ κατὰ σχολὰς δεῖκνύει ὁ ἐπόμενος πίναξ.

Βαθμὸς ὑπηρετούντων	Σχολαί				
	Φιλοσοφίας καὶ γραμμάτων	Νομικῆς	Μαθηματικῶν φυσικῆς ἱστορίας	Ἰατρικῆς, φαρμακευτικῆς	Ὀλικὸς ἀριθμὸς
Καθηγηταὶ τακτικοὶ	41	43	19	15	58
» ἑκτακτοὶ	3	1	2	5	11
» πεφορτισμένοι	2	5	2	17	26
Ὑψηλῆται	14	46	28	75	163
Ἐπιμεληταί, βοηθοί, παρασκευασταὶ καθηγητῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἐργαστηρ.	—	—	23	31	54
Ἐν ὄλῳ	30	65	74	143	312

Τὸ Πανεπιστήμιον τοῦτο κεῖται ἐν ἀθλιεστάτῃ τῆς πόλεως θέσει. Ἡ πρόσοψις αὐτοῦ στερεῖται τῆς προσηκούσης

θέας τοῦ μεγάλου ὄντως κτιρίου, ἅτε κειμένου ἐπὶ ὁδοῦ ἐχούσης πλάτος μόλις ἕξ μέτρων. Ἀπὸ τῆς ὁδοῦ εἰσέρχεται τις διὰ μεγάλης θύρας εἰς εὐρὴν καὶ θολωτὸν διάδρομον, ὅστις φέρει εἰς αὐτὴν τετράγωνον ἐν μέσῳ τοῦ κτιρίου. Τὴν αὐτὴν περιορίζει καὶ ἐκ τῶν τεσσάρων πλευρῶν σειρὰ κτιστῶν στηλῶν, περὶ ἃς εἰς ἀπόστασιν 6-7 μέτρων ὑπάρχει ἡ κυρίως οἰκοδομή. Τόξα ἀνάλογα καὶ θόλοι καλύπτουσι τὸν μεταξὺ στηλῶν καὶ οἰκοδομῆς χώρον εἰς τὸ ὕψος τοῦ πρώτου πατώματος· ὅμοιαι δὲ στηλῆαι καὶ θόλοι ὑπάρχουσι καὶ μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου πατώματος, ὥστε οὕτω πρὸ τῶν αἰθουσῶν εἰσιν εὐρύταται στοαὶ χρησιμεύουσαι ὡς εἴσοδος εἰς τὰς αἰθούσας τῶν παραδόσεων καὶ πρὸς ἀναψυχὴν τῶν φοιτητῶν πρὸ αὐτῶν καὶ μετ' αὐτάς.

Αἱ διάφοροι ἐπιστημονικαὶ συλλογαὶ καὶ πολλὰ ἐργαστήρια εἰσι συγκεντρωμένα ἐν τῷ μεγάλῳ τούτῳ οἰκοδομήματι.

Αἱ αἰθουσαι τῶν παραδόσεων εἰσιν ἀπλούσταται· τὰ θρανία ἐστενοχωρημένα καὶ ἀχρωμάτιστα, ὁμοιάζουσι δὲ πολὺν πρὸς τὰ θρανία τῶν παρ' ἡμῖν σχολείων καὶ γυμνασίων· ὡς ἔδρα δὲ τοῦ καθηγητοῦ χρησιμεύει ἀπλοῦν σύνθηρες κάθισμα καὶ πρὸ αὐτοῦ ἀπλουστάτη τράπεζα ἐκ σανίδων. Ἐξήτασα ἀπάσας σχεδὸν τὰς συλλογὰς καὶ τὰ ἐργαστήρια, ἀνάλογα περίπου ὄντα πρὸς τὰ τῶν λοιπῶν Πανεπιστημίων. Ὅ,τι ὅμως ἐθαύμασα εἶναι τὸ μουσεῖον τῆς συγκριτικῆς ἀνατομίας, ὅπερ εἶναι σχεδὸν τέλειον. Τὸ τῆς φυσικῆς ταμείου δὲν μοι ἐφάνη ἀρκοῦντως πλῆρες. Τὸ χημεῖον, ἱκανὰ ἐκτεταμένον καὶ κείμενον ἐπὶ τοῦ ἰσογείου, δὲν μοι ἐφάνη καὶ ἀναλόγως τέλειον. Τὸ γεωλογικὸν μουσεῖον δὲν εἶναι πολλοῦ λόγου ἄξιον, τὸ δὲ ὄρυκτολογικὸν καὶ ζωολογικὸν οὐχὶ ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων. Τὸ φαρμακολογικὸν φροντιστήριον, τὸ τῆς γενικῆς παθολογίας καὶ ὑγιεινῆς δὲν κατάρθωσα νὰ ἴδω, μοι εἶπον δέ, ὅτι δὲν εἶναι ἀνθηρά.

Νοσοκομεῖα πρὸς διδασκαλίαν χρήσιμά εἰσι δύο, κυρίως δ' εἶπεῖν ἐν μόνον, τὸ πολυκλινικὸν (Ospedale Jesus Maria). Τοῦτο εἶναι προωρισμένον ἀποκλειστικῶς εἰς κλινικὴν δι-

δασκαλίαν ἀπάντων τῶν πρακτικῶν μαθημάτων τῆς ἰατρικῆς· διὸ καὶ κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας τῶν διακοπῶν διατελεῖ σχεδὸν ἐν ἀργίᾳ, μετακομιζομένων τῶν ἀσθενῶν εἰς τὸ ἕτερον νοσοκομεῖον, τὸ τῶν ἀνιάτων καλούμενον (*Ospedale dei incurabili*).

Ἡ χωρητικότητα τοῦ κλινικοῦ νοσοκομείου δὲν εἶναι μεγάλη, μόλις δύναται νὰ περιλάβῃ 160 - 180 ἀρρώστους· διαιρεῖται δὲ εἰς τμήματα, ὅσαι καὶ αἱ κλινικαί. Ἡ παθολογικὴ κλινικὴ μόλις ἔχει 20 κλίνας, ἀναλόγως δὲ καὶ αἱ λοιπαί, πλουτίζεται ὅμως διὰ συχνῆς ἀνανεώσεως ἐκ τοῦ νοσοκομείου τῶν ἀνιάτων. Ἐκαστος κλινικὸς ἔχει τὸν 1ον βοηθὸν *Coadjutore*, ὡς καλοῦσιν ἐν Νεαπόλει, καὶ δύο βοηθοὺς (*assistente*). Τὸ μαιευτήριον δὲν εἶναι πολλοῦ λόγου ἄξιον, καί τοι ὁ τῆς μαιευτικῆς καὶ τῆς γυναικολογίας καθηγητῆς κ. Μοριζάνης ἐστὶν ἐκ τῶν διαπρεπῶν μαιευτῶν καὶ γυναικολόγων, διακρινόμενος ἰδίᾳ ἐπὶ τῇ ἐπιτυχεῖ ἐγχειρήσει τῶν κολποκυστικῶν συριγγίων καὶ ἐπὶ τῇ περιναιοπλαστικῇ. Οἱ κατ' ἔτος ἐν τῷ μαιευτηρίῳ τοκετοὶ εἰσὶν 120 - 150 τὸ πολὺ. Οἱ φοιτηταὶ δὲν διαμένουσι περιοδικῶς ἐν τῷ μαιευτηρίῳ, ἀλλὰ καλοῦνται κατὰ σειρὰν, ὡσάκις τύχη τοκετός. Ἡ διαίρεσις τοῦ νοσοκομείου, αἱ κλίναι, ὁ ἱματισμός, ἰδίᾳ ἢ καθαριότης, εἰσὶν οὐχὶ ζηλωτά, μᾶλλον δὲ ἀξιόμμεπτα. Οὐδὲν ἄλλο μεταχειρίζονται ὡς ἀντισηπτικὸν πλὴν τοῦ διπτοχλωρούχου ὑδραργύρου· ἀλλὰ τοῦτο μόνον ἀρκεῖ ἄνευ τῆς προσοκούςσης καθαριότητος ἐνδυμάτων, στρωμνῶν, ἐπιδέσμων, ἄνευ ἀπολυμάνσεως τῶν αἰθουσῶν, ὧν καὶ ὁ χῶρος στενὸς καὶ ὁ ἀερισμὸς ἀτελής; Ὡς δὲ ἐνιαχοῦ παρετήρησα, ἀλλ' εὐτυχῶς σπανίως, πολλοὺς ἐπιδέσμους ἀνανεοῦσιν οἱ νοσοκόμοι, ὑποθέτω ὅμως ἐν ἀγνοίᾳ τῶν καθηγητῶν ἢ πρωτιάτρων. Ἐτερον ἐλάττωμα τῶν ἰταλικῶν νοσοκομείων εἶναι τὸ εἶδος τῆς ἐπιστροφῆς τῶν δαπέδων. Οὐδαμοῦ τῆς Ἰταλίας ὑπάρχουσι δάπεδα ἐκ σανίδων, ἀλλ' ἐκ κεράμων τετραγώνων ἢ πολυγώνων, γωνιδῶν ἢ οὔ. Ἐκ τούτων εἰσὶν ἐστρωμένα πάντα σχεδὸν τὰ νοσοκομεῖα. Πολλοὶ τῶν κεράμων τούτων εἰσὶ τεθραυσμέ-

νοι, πανταχοῦ δὲ μεταξὺ αὐτῶν μένει κενὸν διάστημα, ὅπερ ὡς εἰκός, πληροῦται κονιορτοῦ ἐκ τῆς αἰθούσης καὶ τῶν ποδῶν τῶν ἐν αὐταῖς διαιτωμένων καὶ ἐξωθεν εἰσερχομένων, ἡ δὲ καθαριότης τῶν τοιούτων δαπέδων καὶ δύσκολος εἶναι καὶ δὲν ἐπιδιώκεται πανταχοῦ ὡς δεῖ. Ἐν τοῖς νέοις ὅμως νοσοκομείοις τὰ δάπεδά εἰσιν ἐστρωμένα διὰ ψηφοθητημάτων (μοσαϊκῶν), ὥστε δύνανται νὰ καθαρίζωνται καὶ πλύνωνται ἄριστα.

Νῦν ὑποτυποῦται ἡ ἀνέγερσις μεγάλου νοσοκομείου πολυκλινικοῦ καὶ Πανεπιστημίου μετὰ κατοικιῶν τῶν πλείστων καθηγητῶν ἐν θέσει ὑψηλῇ καὶ εὐαέρῳ τῆς πόλεως· μόνην δὲ δυσκολίαν παρέχει εἰς τὴν ἔναρξιν τοῦ ἔργου ἡ ἔλλειψις ἐπαρκοῦς χρηματικοῦ κεφαλαίου· διότι ἡ δαπάνη προϋπελογίσθη εἰς 55 ἑκατομμύρια φράγκων, ὧν μέχρι τοῦδε πέντε μόνον ἑκατομμύρια ὑπάρχουσι.

Πλὴν τοῦ τῆς πολυκλινικῆς νοσοκομείου ὑπάρχει καὶ ἕτερον μικρὸν νοσοκομεῖον, ἐν ᾧ οἱ πρωτῖατροι, ὄντες ἐν ταύτῳ καὶ ὑφηγηταί, διδάσκουσι καὶ πρακτικὰ μαθήματα. Τὸ νοσοκομεῖον τοῦτο εἶναι ἐκ τῶν καλντέρων καὶ καθαρωτέρων τῶν ἐν Ἰταλίᾳ.

Ἐτερον νοσοκομεῖον, ἐν ᾧ γίγνεται ὡσαύτως πρακτικὴ διδασκαλία ὑπὸ τῶν πρωτῖατρῶν ἐπ' ἀμοιβῇ ἐκ μέρους τῶν φοιτητῶν, ὡς γίγνεται καὶ ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ βοηθῶν καὶ παρασκευαστῶν, τῶν *cours* λεγομένων, εἶναι τὸ νοσοκομεῖον τὸ καλούμενον τῶν ἀνιάτων (*Ospedale dei incurabili*). Τὸ ὄνομα ὅμως δὲν δεικνύει καὶ τὸ πρᾶγμα· διότι ἐν τῷ παμμεγίστῳ τούτῳ νοσοκομείῳ τῷ δυναμένῳ νὰ περιλάβῃ ὑπερχιλίους ἀρρώστους, γίνονται δεκτοὶ παντὸς εἶδους ἀρρώστοι καὶ οὐχὶ μόνον οἱ ἀνιάτα νοσήματα πάσχοντες. Τὸ ὑπερμέγεθος τοῦτο κτίριον κεῖται ἐπὶ τῶν εὐρυτέρων ὁδῶν τῆς Νεαπόλεως καὶ περικυκλοῦται κατὰ διαφόρους αὐτοῦ πλευρὰς ὑπὸ στενῶν καὶ πολυανθρώπων ὁδῶν.

Πᾶσαι αἱ αἰθουσαι τοῦ νοσοκομείου τούτου εἰσὶ λίαν ἐπιμήκεις στοαὶ μετὰ θολωτῶν ὀροφῶν, ὡς καὶ ἐν πολλοῖς ἄλ-

λοις νοσοκομείοις τῆς Ἰταλίας. Εἶναι δὲ τετράστεγον, ἢ δὲ κατωτέρα στέγη εἶναι σχεδὸν ὑπόγειος. Ἡ καθαριότης καὶ τάξις εἰσὶ λίαν ἐλλιπεῖς, ὁ ἀερισμὸς ὡσαύτως, αἱ δὲ ὀροφαὶ οὐχὶ ἀρκούντως ὑψηλαί. Οἱ ἀσθενεῖς ἀναλόγως πρὸς τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν καὶ τοῦ εἴδους τῶν νοσημάτων διαρροῦνται εἰς τμήματα ἀνὰ 20-30. Ἡ θεραπεία τῶν ἀρρώστων ἐκάστου τμήματος εἶναι ἀνατεθειμένη εἰς ἓνα πρωτίαντρον καὶ δύο βοηθούς, πρῶτον καὶ δεύτερον. Καὶ ὁ μὲν πρωτίαντρος ἔχει μνηνιαῖον μισθὸν 70 φρ., ὁ πρῶτος βοηθὸς 50 καὶ ὁ δεύτερος 30, καὶ οὐδὲν πλέον· διότι αἱ θέσεις αὐταὶ θεωροῦνται οὐχὶ ὡς παρέχουσαι πόρον ζωῆς, ἀλλ' ὡς χρήσιμοι σπουδῆς καὶ προαγωγῆς.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν πρωτιάτρων εἶναι ὡς 30, ὧν πολλοὶ εἰσιν, ὡς ἐξῆρθη, καὶ ὑφηγηταὶ (parenzati) ὡς ἐν Νεαπόλει καλοῦνται· ἐπομένως χρησιμοποιοῦσι τὸ ὑλικὸν τῶν τυνημάτων, εἰς ἃ ἀνήκουσι, πρὸς πρακτικὴν διδασκαλίαν παντὸς εἴδους· ὑπάρχουσι δὲ καὶ πολλὰ ἐργαστήρια ἐν τῷ νοσοκομείῳ. Καὶ οἱ μὴ ὄντες ὑφηγηταὶ ἐκ τῶν πρωτιάτρων παρασκευάζουσι τοὺς φοιτητὰς εἰς πολλὰ πρακτικὰ μαθήματα (cours), ἀμειβόμενοι ὑπὸ τῶν φοιτητῶν ἀνὰ 70 φρ. Οὕτω διδάσκουσι σημειωτικὴν, ἐπίκρουσιν καὶ ἀκρόασιν, ἀνατομίαν, μικροσκοπίαν, χειριστικὴν, ἐπιδησιολογίαν, βακτηριολογίαν, κτλ. Οἱ ὑφηγηταὶ πρωτίαντροι, ὅταν διδάσκωσι, λαμβάνουσι μόνον ἀνὰ 12 1/2 φράγκα παρ' ἐκάστου ἀκροατοῦ, ὡς ἐν τῷ γενικῷ μέρει τῆς παρούσης πραγματείας ἐμνημονεύσαμεν. Ἐν τοσοῦτῳ οἱ ὑφηγηταὶ οὗτοί εἰσι πολλάκις ἄνδρες διακεκριμένοι καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη διδάξαντες ἐπιτυχῶς. Μεταξὺ πολλῶν μνημονεύω τοῦ κ. Σιβέλλη (Scibelli), πρεσβύτου ἤδη καὶ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὑφηγητοῦ τῆς μαιευτικῆς καὶ πρωτιάτρου χειρουργοῦ ἐν τῷ νοσοκομείῳ τῶν ἀνιάτων, ὅστις διηγωνίσθη καὶ διὰ τὴν θέσιν τοῦ καθηγητοῦ τῆς μαιευτικῆς, ἐπιτυχόντος τοῦ κ. Μοριζάνη. Ὁ γέρον οὗτος ἐργάζεται εἰσέτι ἀκαμάτως διδάσκων τὴν μαιευτικὴν καὶ τὰ γυναικεῖα νοσήματα ἐν ἰδιωτικῷ ὑπὸ τὴν ἰδίαν διεύθυνσιν θεραπευτηρίῳ· καλέσας με εἰς τὴν οἰ-

κίαν αὐτοῦ, μοι ἐπέδειξε συλλογὴν 200 γυναικείων πυέλων, ἣν ὁ ἴδιος παρεσκεύασεν ἐπὶ μακρὰ ἔτη, παριστῶσαν πάσας τὰς δυνατὰς παραμορφώσεις ἢ στενώσεις τῆς πυέλου. Ὅντως τοιαύτην πλουσίαν συλλογὴν ἐν οὐδενὶ μουσεῖῳ παθολογικῷ ἢ μαιευτικῷ εἶδον. Παραδέχεται δὲ καὶ ἰδίαν διαίρεσιν τῶν παραμορφώσεων τῆς πυέλου. Μοι ἐπέδειξε προσέτι μέγαν ἀριθμὸν ἐμβρύων μετὰ τῶν παραρτημάτων αὐτῶν ἐν ἀγγείοις οἰνοπνεύματος τηρουμένων, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς συλλήψεως μέχρι τέλους σχεδὸν τῆς κνήσεως ἀνὰ πενθημερίαν, ἐπομένως ὑπὲρ τὰ 55 παρασκευάσματα δεικνύοντα τὴν κατὰ πενθήμερον ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμβρύου· μοι ἐπέδειξε δὲ καὶ πληθὺν ἄλλων παρασκευασμάτων χρῆσιμων πρὸς τὴν ἰδίαν διδασκαλίαν.

Τῆ 12^η Ἰουλίου ἐπορεύθην εἰς δύο φρενοκομεῖα, ἐν ἐπαρχιακὸν (Manicomio di S. Francesco Sales) περικλεῖον ὡς 400 φρενοβλαβεῖς, κείμενον ἐπὶ ὑψηλῆς μὲν, ἀλλ' ἀκαταλλήλου θέσεως, καὶ ἐν ἰδιωτικὸν (Manicomio privato Fleurent).

Τὸ πρῶτον εἶναι μονὴ διαλυθεῖσα καὶ διασκευασθεῖσα εἰς φρενοκομεῖον· χρησιμεύει δὲ μόνον εἰς ἄρρενας, διὰ δὲ τὰς γυναῖκας ὑπάρχει ἰδιαίτερον τῆς αὐτῆς χωρητικότητος ἐν θέσει μίαν ὥραν ἀπεχούσῃ τῆς πόλεως.

Τὸ φρενοκομεῖον τοῦτο εἶναι πολλῶ κρεῖσσον τοῦ ἐν Φλωρεντία· καὶ καθόλου μὲν ὁ ὀργανισμὸς ἀμφοτέρων εἶναι ὁ αὐτός, ἀλλὰ τὸ ἀπάνθρωπον, ἐὰν ἐπιτρέπεται εἰπεῖν, ὅπερ εἶδον ἐν Φλωρεντία, τοῦ ἐγκλείειν δηλ. τοὺς μανιακοὺς ἐν κλωβοῖς σιδηρείοις, ἢ ἐν δωματίοις, ἄνευ οὐδενὸς προληπτικοῦ μέσου κακώσεως τοῦ σώματος αὐτῶν, δὲν ὑπάρχει. Τοὺς ἐπικινδύνους ἀρρώστοις προσπαθοῦσι νὰ κατευνάσωσι διὰ πειθοῦς, ἂν δὲ τοῦτο δὲν ἦναι κατορθωτόν, θέτουσιν αὐτοὺς ἐπὶ τῆς κλίνης, φέροντας τὸν μανδύαν τῶν παραφόρων μετὰ μακρῶν χειρῶν, ἃς στηρίζουσιν ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῆς κλίνης διὰ τελαμώνων· δύο δ' ἕτεροι τοιοῦτοι περιβάλλουσι τὰς μασχάλας δίκην ἀγκύλης καὶ στηρίζονται ἐπὶ τῶν δύο πρὸς τὴν κεφαλὴν ποδῶν τῆς κλίνης· τρίτος δὲ ταλαμῶν ἐγκαρσίως περὶ τὴν κλίνην φε-

ρόμενος, στηρίζει τὰ γόνατα καὶ τὰ σκέλη ἐπ' αὐτῆς. Ταῦτα δ' ὅσον διαρκεῖ ἡ μανιακὴ παραφορὰ, εἶτα οἱ δεσμοὶ λύνονται μέχρις οὗ παραστῆ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐκ νέου ἐφαρμογῆς αὐτῶν.

Ἐκ τῆς ὑδροθεραπείας μεταχειρίζονται μόνον ἐν τῷ φρενοκομείῳ τούτῳ τὰ χλιαρὰ λουτρά, ἅτε εὐρίσκοντες αὐτὰ λυσιτελέστερα παντὸς ἄλλου ὑδροθεραπευτικοῦ μέσου. Τρεῖς τάξεις ἀσθενῶν εἰσιν ἐν τῷ καταστήματι τούτῳ. Καὶ οἱ μὲν πρώτης καὶ δευτέρας γίνονται δεκτοὶ ἐπὶ πληρωμῇ, διαφέρουσι δὲ κατὰ τοῦτο, ὅτι οἱ μὲν τῆς πρώτης ἔχουσι δύο δωμάτια, οἱ δὲ τῆς δευτέρας ἓν, οἱ δὲ τῆς τρίτης τάξεως θεραπεύονται δωρεὰν καὶ διαιτῶνται ἐν κοιναῖς αἰθούσαις, πλὴν τῶν μανιακῶν.

Τὸ ἕτερον φρενοκομεῖον Fleurent εἶναι ἰδιωτικόν, πολὺ μικρότερον τοῦ προηγουμένου· δύναται δὲ νὰ περιλάβῃ τὸ πολὺ 120 ἀρρώστους. Κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν μου περιεῖχε μόνον 66. Διαιρεῖται εἰς δύο μεγάλα τμήματα ἐντελῶς κειχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων, τὸ τῶν ἀρρένων καὶ τὸ τῶν γυναικῶν. Οἱ ἐν αὐτῷ νοσηλευόμενοι ἀποτελοῦσι πέντε τάξεις ἀναλόγως πρὸς τὴν πληρωμὴν. Καὶ ἡ μὲν πρώτη πληροῖται 500 φρ. κατὰ μῆνα, ἡ δὲ δευτέρα 350, ἡ δὲ τρίτη 220, ἡ δὲ τετάρτη 160, καὶ ἡ τελευταία 100. Δαπάναι τινὲς ἰδιαίτεροι, ταχυδρομικά, τηλεγραφικά, κτλ. ἐπιβαρύνουσι τοὺς ἀρρώστους.

Ἐν τῷ καταστήματι τούτῳ φαίνεται, ὅτι παρέχεται ἐπιμελεστέρα περιποίησης τοῖς πάσχουσιν. Ἐνταῦθα εἶδον καὶ μηχανήματα κατάλληλα, δι' οὗ καὶ οἱ ἀνήσυχτοι τῶν ἀσθενῶν δύνανται νὰ εἰσαχθῶσιν ἐντὸς λουτῆρος πρὸς λουσίαν. Πρὸς τοῦτο ἐπιδέονται ἐπὶ κλίνης καταλλήλου, μεθ' ἧς βυθίζονται εἰς τὸν λουτῆρα. Ἐν τῷ καταστήματι τούτῳ γίνεται χρῆσις καὶ τῶν λοιπῶν τρόπων τῆς ὑδροθεραπείας, πλὴν τῶν χλιαρῶν λουτρῶν.

Τέλος ἐπεσκέφθην ἐν Νεαπόλει καὶ τὴν κτηνιατρικὴν σχολὴν. Αὕτη εἶναι τελειότερα τῆς ἐν Πίσῃ, ἔχει δὲ ἴδιον κατάστημα, ἐν ᾧ διδάσκονται τὰ τε θεωρητικὰ καὶ πρακτικὰ

μάθημα· διότι περὶ τὸν μέγαν περίβολον τοῦ καταστήματος ὑπάρχουσι πολλοὶ σταῦλοι, χρήσιμοι πρὸς νοσηλείαν τῶν διαφόρων ζῶων, ἵππων, ἡμιόνων, ὄνων, βοῶν, κυνῶν, κτλ. ἔχουσι δὲ καὶ ἰδίους ὅλως κεχωρισμένους σταύλους διὰ τὰ μολυσματικὰ νοσήματα. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἰδιαίτερος χῶρος, ἐν ᾧ γίνεται ἐπίσκεψις ἀπλῆ πασχόντων ζῶων, μὴ νοσηλευομένων ἐν τῷ καταστήματι. Ἐν τῷ ἰσογείῳ τούτου ὑπάρχει αἴθουσα τῶν ἐγχειρήσεων καὶ ὄργανοθήκη, αἴθουσα νεκροψιῶν, αἴθουσα ἀσκήσεων ἀνατομικῶν ἐπὶ πτωμάτων. Ἐν τῷ πρώτῳ πατώματι τοῦ καταστήματος τούτου ὑπάρχουσιν αἴθουσαι διδασκαλίας, μουσεῖον ζωολογίας καὶ συγκριτικῆς ἀνατομίας ἀρκούντως τέλειον, καὶ μουσεῖον παθολογικῆς ἀνατομίας μετὰ πλουσίας συλλογῆς ἐκ παθολογικῶν παρασκευασμάτων καὶ ἰδία τῶν ὀστέων. Ὑπάρχουσι προσέτι καὶ ἐργαστήρια χημείας, ἱστολογίας, κτλ. διὰ τοὺς καθηγητάς. Ἡ σπουδὴ τῆς κτηνιατρικῆς εἶναι τετραετής· διδάσκονται δὲ οἱ φοιτηταὶ τὰ ἐξῆς μαθήματα :

Ἔτος πρῶτον.

Ἀπὸ Νοεμβρίου μέχρι τέλους
Μαρτίου.

Ἀπὸ Ἀπριλίου μέχρι τέλους
Ἰουνίου.

Χημείαν

Χημικὰς ἀναλύσεις

Ἀνατομίαν

Κινητικὰ ὄργανα καὶ ἀγγειολο-
γίαν.

Βοτανικὴν

Φυσιολογίαν

Χημείαν

Ζωολογίαν.

Ἔτος δεύτερον.

Ἱστολογίαν, ὄργανολογίαν καὶ
φυσιολογίαν.

Ζωογνωσίαν (Ezoognosia).

Κινητικὰ ὄργανα καὶ ἀγγειολο-
γίαν.

Ἱστολογίαν, ὄργανολογίαν καὶ
φυσιολογίαν.

Ἀσκήσεις ἀνατομικαί.

"Έτος τρίτον.

Γενική και παθολογική ανατομία.

Ίατρική ὕλη, θεραπευτική και τοξικολογία.

Εἰδική παθολογία

Ίατρική κλινική

Χειρουργική κλινική

Πεταλλουργία.

Τὰ αὐτά.

"Έτος τέταρτον.

Χειριστική

Εἰδική παθολογία

Μαιευτική

Παθολογική κλινική

Χειρουργική κλινική

Υγιεινὴ και Ζωοτεκνία.

Τὰ αὐτά και

Ίατροδικαστική κτηνιατρική

Υγειονομική ἀστυνομία.

VII

ΠΑΝΟΡΜΟΣ

Τῇ πρωίᾳ τῆς 14ης Ἰουλίου κατέπλευσα εἰς Πάνορμον, ἔνθα, ἅμα ἀποβάς τοῦ ἀτμοπλοίου, ἐπορεύθην εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ὅπερ εἶναι ἐκ τῶν ἀρίστων τῆς Ἰταλίας καὶ τὸ πρῶτον ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν τῶν τριῶν ἐν Σικελία. Τὸ σύνολον τῶν φοιτητῶν αὐτοῦ κατὰ τὸν παρόντα ἐνιαυτὸν ἀνέρχεται εἰς τοὺς 1,153. Ἐκ τούτων τοὺς πλείστους ἀριθμεῖ ἡ νομικὴ σχολή, ἥτοι 422, εἶτα ἡ ἱατρικὴ 319, καὶ τρίτον ἡ φαρμακευτικὴ 176, ἡ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν γραμμάτων 39, ἡ τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς φυσικῆς 85, ἡ τῆς σχολῆς τῶν ἀρχιτεκτόνων καὶ μηχανικῶν (Scuola d'applicazione) 60, ἡ τῶν συμβολαιογράφων 24, ἡ τῶν μαιῶν 30. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦ Πανεπιστημίου, μονὴ ἀρχαία μετε-

σκευασμένη, κεῖται ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πόλεως ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ Macgueda, ὑψίσταται δὲ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς παρουσίας ἑκατονταετηρίδος, 1806.

Ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ εὗρον ἀγαθῇ τύχῃ τὸν πρύτανιν κ. Πατέρνον (Paterno Emanuele), καθηγητὴν τῆς γενικῆς χημείας, τανῦν δὲ τὸ τρίτον ἔτος πρυτανεύοντα, ἐκλεχθέντα δὲ καὶ διὰ τὸ ἐπίον. Ὁ διαπρεπὴς οὗτος χημικὸς καὶ πρύτανις, ὅστις τῷ 24ῳ ἔτει τῆς ἡλικίας ἀνεδείχθη καθηγητῆς τῆς χημείας διὰ διαγωνισμοῦ, μοὶ προσνέχθη φιλοφρονέστατα καὶ αὐτὸς οὗτος μοὶ ἐπέδειξεν ἐπὶ δύο ὅλας ἡμέρας πᾶν ὅ,τι εἶχον ἀνάγκην νὰ ἴδω. Καὶ πρῶτον τὸ χημεῖον αὐτοῦ, ὅπερ, κατέχον μέγα μέρος τῆς δευτέρας στέγης τοῦ Πανεπιστημίου, εἶναι ἄριστα καταρτισμένον· πλὴν δὲ τοῦ ἐργαστηρίου διὰ τε ἑαυτὸν καὶ τοὺς 4-5 βοηθούς, (ὧν οἱ δύο πρῶτοι λαμβάνουσιν ἀνὰ 1800 φρ. κατ' ἔτος, ὁ τρίτος 1500, ὁ τέταρτος καὶ πέμπτος ἀνὰ 1200) ἔχει καὶ χῶρον ἱκανὸν πρὸς ἄσκησιν 20-24 φοιτητῶν. Χορηγοῦνται προσέτι πρὸς συντήρησιν τοῦ χημείου ἑξακισχίλια φρ. καὶ πλείονα ἐν ἀνάγκῃ. Ὁ ὅλος χῶρος εἶναι ὄντως στενός· διὸ πρόκειται νῦν ν' ἀνεγερθῆ ἴδιον χημεῖον μετὰ κατοικίας καὶ τοῦ καθηγητοῦ, ὅπερ εἶναι δικαιοτάτον, καθ' ὅσον ὁ κ. Πατέρονος ἐργάζεται διπνεκῶς ἐν τῷ χημείῳ ἀπὸ τῆς 8 πρωϊνῆς ὥρας μέχρι τῆς 6 ἑσπερινῆς. Τῇ μεσημβρίᾳ προγεύεται ἐν τῷ χημείῳ. Καθηγητῆς μετὰ τοσαύτης ἀφοσιώσεως καὶ ἐπιτυχίας ἐργαζόμενος, δικαιοῦται ἀξίων μεγάλα, ἢ δὲ Κυβέρνησις ἀδικεῖ τὴν ἐπιστήμην ἀρνούμενη ἐπαρκῆ ἀρωγὴν.

Εἶτα μ' ὠδήγησεν εἰς τὰ λοιπὰ μουσεῖα καὶ ἐργαστήρια, τὰ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ὡς τὸ ζωολογικὸν καὶ τὸ τῆς συγκριτικῆς ἀνατομίας μουσεῖον, τὸ γεωλογικὸν καὶ ὀρυκτολογικόν, περιέχον κυρίως ἀπολιθώματα ἐκ Σικελίας καὶ μάλιστα ἐκ Πανόρμου, οἶον, φυτῶν, κογχυλίων καὶ ἄλλων ζῶων, ἐν οἷς μεγάλην πληθὺν ἐλεφάντων, ἰδίως κεφαλῶν καὶ χαυλιοδόντων, μειζόνων τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, τηρούντων δὲ εἰσέτι κατὰ μέγα μέρος τὴν ὀστεώδη ὑφήν,

όντων ὅμως εὐθρόπτων. Μὲ ἐβεβαίωσε δὲ ὁ καθηγητὴς τῆς γεωλογίας καὶ ὀρυκτολογίας, ὅτι πληθὺς μεγάλην ἐλεφάντων, 132 τὸν ἀριθμὸν, ἂν καλῶς ἐνθυμῶμαι, εὐρέθησαν ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ χώρῳ οὐχὶ πόρῳ τοῦ Πανόρου, ὡσεὶ ἐν καιρῷ κατακλυσμοῦ ἢ καταστροφῆς κατέφυγον εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην ἀθρόοι, ἐνθα καὶ εὔρον τὸν θάνατον. Εἶδον προσέτι καὶ τὴν φαρμακολογικὴν συλλογὴν, οὐχὶ ἀξίαν λόγου, καὶ τὸ φαρμακευτικὸν φροντιστήριον, περὶ οὗ δὲν δύναμαι νὰ ἐκφέρω γνώμην ὡς ἐν τῇ πρώτῃ ἀρχῇ τῆς συστάσεως αὐτοῦ εὐρισκομένου.

Τῇ ἐπιούσῃ πρωΐᾳ ὁ κ. πρύτανης ἔσχε τὴν καλωσύνην νὰ με ὀδηγήσῃ εἰς τὴν πολυκλινικὴν (Ospedale di Concezione) περιέχουσαν 120 περίπου κλίνας. Πλὴν δὲ τῆς συφιλιδικῆς καὶ τῆς τῶν δερματικῶν νόσων κλινικῆς πᾶσαι αἰλοῖται ὑπάρχουσιν ἐν τῷ νοσοκομείῳ τούτῳ, εἰσὶ δὲ ὅλως ἀνεπαρκεῖς· διότι ἡ μὲν παθολογικὴ κλινικὴ μόλις ἔχει 36 κλίνας ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἡ χειρουργικὴ 60, ἡ τῆς ὀφθαλμολογίας 20. Ἄλλὰ πλὴν τοῦ ἀνεπαρκοῦς τοῦ χώρου, οὔτε ἡ διαίρεσις, οὔτε ἡ καθαριότης καὶ λοιπὴ οἰκονομία τοῦ καταστήματός εἰσι πολλοῦ λόγου ἀξιαί. Τὸ καλύτερον μέρος τοῦ νοσοκομείου εἶναι ἡ ἄνω ἢ τρίτη στέγη, ἣτις χρησιμεύει ἀποκλειστικῶς τῇ μαιευτικῇ καὶ τῇ γυναικολογίᾳ· ἔχει πολλὰ μικρὰ δωμάτια, ἐν οἷς διαιτῶνται αἱ ἐπίτοκοι καὶ αἱ τεκοῦσαι χωριστὰ ἐκάστη. Ὅσακις πρόκειται τοκετός, προκηρύσσεται οὗτος ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ μαιευτηρίου πρὸς γνῶσιν τῶν φοιτητῶν, οἵτινες ἂν παρατύχωσι καὶ ἐπιθυμῶσι νὰ παραστῶσι τῷ τοκετῷ, προσέρχονται. Εὐκόλως ἐννοεῖ ἕκαστος, ὅτι ἐν καιρῷ νυκτός εἶναι ἀκατόρθωτον νὰ προσέλθωσι καὶ αὐτοὶ οἱ πρόθυμοι τῶν φοιτητῶν. Τοκετοὶ εἰσι καθ' ὅλον τὸ ἔτος περὶ τοὺς 100. Ἄν δ' ἀφαιρέσῃ τις τὸ ἥμισυ τοῦ ἔτους καὶ πλεον διὰ τὰς διακοπὰς καὶ ἐορτάς, ἂν ἀφαιρέσῃ πολλοὺς τῶν ἐν καιρῷ νυκτός τοκετῶν, πρόσθετος δὲ καὶ τὴν ἀμέλειαν πολλῶν, εὐρίσκει ἐλλειπεστάτην τὴν πρακτικὴν σπουδὴν τῆς μαιευτικῆς, ἐν ᾧ, ὡς εἶδομεν ἐν ἄλλοις Πανεπιστημίοις τῆς Ἰτα-

λίας καὶ πόλεσιν ἰσοπληθέσι περίπου, ἢ τῆς μαιευτικῆς πρακτικῆ σπουδῆ εἶναι πολλῶ τελειότερα, ὡς λ.χ. ἐν Φλωρεντία, ἐν Ῥώμῃ, ἐν Βονωνία, ἔνθα τίκτουσι περὶ τὰς 300 γυναῖκες, οἱ φοιτηταὶ διαμένουσι περιοδικῶς ἐν τῷ μαιευτηρίῳ καὶ κατὰ τὴν νύκτα.

Καὶ τὸ νοσοκομεῖον τοῦτο ἦν ποτε μονὴ καλογραιῶν· διάδρομος δὲ κλειστός, ἔχων μῆκος 250-300 βημάτων, φέρει ἐκ τῶν ὀπισθεν τοῦ καταστήματος παρά τινα ὁδὸν εἰς εὐρὴν χῶρον, ἐν ᾧ εἶναι ἀνεγειγερμένον μέγα οἰκοδόμημα, οὗ τὸ μὲν ἡμισυ χρῆσιμεύει εἰς τὴν ἀνατομίαν, τὸ δὲ ἕτερον ἡμισυ εἰς τὴν παθολογικὴν ἀνατομίαν. Ἡ ἄνω στέγη περιέχει τὸ μουσεῖον ἀμφοτέρων τῶν κλάδων τούτων τῆς ἐπιστήμης, ἀρκοῦντως πεπλουτισμένον καὶ ἀεὶ πλουτιζόμενον.

Ἐπεσκέφθην ὡσαύτως καὶ τὸ γενικὸν νοσοκομεῖον τοῦ Πανόρμου (Ospedale S. Severio) περιλαμβάνον περὶ τοὺς 300 ἀρρώστους παντὸς εἶδους. Καὶ τοῦτο ἦν μονὴ ἀρχαία ἐκ τῶν πρωτίστων. Εἶναι εὐρύχωρον, ἢ δὲ ἐν αὐτῷ τάξις καὶ καθαριότης οὐ τυχοῦσα. Διαιρεῖται εἰς πολλὰ τμήματα, διευθυνόμενα συνηθέστερον ὑπὸ πρωτιάτρων, ὧν πολλοὶ καὶ ὑψηλῆται εἰσι, χρησιμοποιοῦντες τὸ πρὸς διδασκαλίαν ὑλικόν. Οὐχ ἧττον ὅμως πρωτίατροί τινες εἰσὶ καὶ καθηγηταί, ὡς ὁ τῆς δερματοσφυλιδικῆς κλινικῆς.

Μετὰ τοῦτο ἐπεσκέφθην καὶ τὸ ὑγειονομικὸν ἐργαστήριον τῆς ἀστυνομίας, ἔνθα ἐνεργεῖται ἡ ἀνίχνευσις τῶν νοθειῶν τῶν διαφόρων σιτίων καὶ ποτῶν. Τὸ ἐργαστήριον τοῦτο διευθύνει εἰς χημικὸς μεθ' ἐνὸς βοηθοῦ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν τοῦ κ. Πατέρνου.

Ἐν τμήματι τοῦ καταστήματος τούτου ὑπάρχει καὶ τὸ ἐμβολιαστήριον τῶν λυσσοδύκτων, τὸ μόνον τοῦ εἶδους τούτου, ὅπερ ἐν Ἰταλίᾳ ἐπεσκέφθην καὶ τὸ ὁποῖον συντηρεῖται ὑπὸ τοῦ δήμου· συνέστη δὲ ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους 1887 τῇ συνεργείᾳ καὶ συστάσει τοῦ κ. Πατέρνου. Διευθυντὴς αὐτοῦ εἶναι ὁ ἱατρὸς δὲ-Βλάσι (De Blassi) μεθ' ἐνὸς βοηθοῦ, λαμβάνων 150 φρ. κατὰ μῆνα. Ἀτυχῶς ἀφίχθην ἀργά,

ὅτε οἱ πρωῖνοὶ ἐμβολιασμοὶ εἶχον ἤδη γίνει, ὥστε ἐπανῆλ-
θον τὸ πρῶτὸ τῆς ἐπιούσης, ὅπως ἴδω τὴν ἐργασίαν ταύ-
την. Τῇ 7ῃ πρωῖνῇ ὥρα ἐπορεύθην εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ
κ. δὲ-Βλάση, ὅστις ἔσχε τὴν καλωσύνην καὶ ὑπομονὴν νά
μοι ἐπιδείξῃ καὶ ἐξηγήσῃ λεπτομερῶς ἀπάσας τὰς ἐργα-
σίας τῆς παραγωγῆς τοῦ λυσσώδους ἰοῦ, τὸν τρόπον τῆς
ἐξασθενήσεως αὐτοῦ, τὸν τρόπον τοῦ ἐμβολιασμοῦ, κτλ.,
ἅτινα ἐν βραχυτάτῳ θέλω περιγράψῃ κατωτέρω.

Λαμβάνει κόνικλον, ὃν στηρίζει πρηνῆ διὰ προσδέσεως
τῶν τεσσάρων αὐτοῦ ἄκρων ἐπὶ πινακίδος, ἀποκόπτει τὰς
τρίχας κατὰ τὸ ὀπίσθιον μέρος τῆς κεφαλῆς, περίπου κατὰ
τὸ βρέγμα, φέρει τομὴν μέχρι τοῦ ὀστοῦ καὶ διὰ ξύστρου
ἀποχωρίζει δέρμα καὶ περιόστεον· μετὰ τοῦτο λαμβάνει
χοινικίδα 6 χ. μ. διαμέτρου περίπου καὶ ἐνεργεῖ κατὰ τὴν
ἀποψιλωθεῖσαν θέσιν ἀνάτρησιν μικρὸν πέραν τῆς μέσης
γραμμῆς, ὅπως μὴ τρώσῃ τὸν φλεβώδη κόλπον καὶ προ-
καλέσῃ αἰμορροαγίαν· ἀποχωρίζει τὸν περιορισθέντα δίσκον
καὶ ἀποκαλύπτει οὕτω τὴν μῖνιγγα, ὑφ' ἣν διὰ βελόνης
τοῦ Πραβάξη λοξῶς φερομένης, ὅπως μὴ τρώσῃ τὸν ἐγκέ-
φαλον, ἐγγχεί τὸν ἰὸν τῆς λύσεως, ὃν παρασκευάζει ἀνα-
μιγνύων ἀκριβῶς ἐν κυβικὸν ἑκατοστόμετρον ζωμοῦ στει-
ρώδους μετὰ μικροῦ τεμαχίου ἐκ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ κο-
νίκλου δηλητηριασθέντος προηγουμένως· μετὰ τοῦτο κα-
λύπτει τὸ τραῦμα, ἀφ' οὗ ἀποπλύνῃ αὐτὸ διὰ διαλύσεως
διττοχλωροῦχου ὑδραργύρου 1:1000, προσελκύνων τὸ περι-
σταλὲν δέρμα καὶ ἐνῶν διὰ τινων ραφῶν. Πᾶσα ἡ ἐργασία
αὕτη μόλις διαρκεῖ 4-5 ἐξηκοστὰ τῆς ὥρας.

Τὸ οὕτω δηλητηριασθὲν ζῶον ταῖς πρώταις ἡμέραις διά-
γει καλῶς, τῇ 3ῃ καὶ 4ῃ ἄρχεται πυρετός, τῇ 5ῃ ἄρχονται
φαινόμενα παραλυτικά, τὸ πρῶτον κατὰ τὰ πρόσθια ἄκρα·
τῇ ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ εἰσὶ σαφῆ πάντα τὰ φαινόμενα τῆς παρα-
λυτικῆς μορφῆς τῆς λύσεως, ἥτις εἶναι ἡ συνηθεστέρα
παρὰ τοῖς κονίκλοις· τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ ἐπέρχεται ὁ θάνατος
ἂν μὴ ἐπῆλθε τῇ προτεραίᾳ. Ἡ ἐβδόμη ἡμέρα εἶναι ἡ κα-
ταλληλοτέρα πρὸς λῆψιν τοῦ ἰοῦ, ὅστις εἶναι τόσῳ δηλη-

τηριωδέστερος, ὅσῳ μᾶλλον πρόσφατος. Καθ' ἐκάστην λοιπὸν ἡμέραν ἐμβολιάζει κατὰ τὸν περιγραφέντα τρόπον ἀνὰ ἓνα κόνικλον· τῇ ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ φονεύει τὸν πρῶτον ἐμβολιασθέντα, ὅπως λάβῃ τὸν ἰόν, τῇ ἐπιούσῃ τὸν δεύτερον, τῇ τρίτῃ τὸν τρίτον, καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἐκ τῶν φονευομένων κονίκλων λαμβάνει τὸν ἰόν κατὰ τὸν ἐξῆς ἀπλούστατον τρόπον. Ἄφ' οὗ στηρίξῃ τὸ ζῶον, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, ἐπὶ πινακίδος, φέρει τομὴν κατὰ μῆκος τῆς ῥάχεως διὰ τοῦ δέρματος καὶ ἀποκαλύπτει τὴν σπονδυλικὴν στήλην· εἶτα διαιρεῖ ταύτην ἐγκαρσίως μικρὸν ἄνωθεν τῆς ὀσφύος, καί, ὑψὼν μικρὸν διὰ λαβίδος, τέμνει τὰ τόξα τῶν σπονδύλων ἐκατέρωθεν τῆς ἀκάνθης διὰ ψαλλιδίου μέχρι τοῦ προμήκουσ μυελοῦ· μετὰ τοῦτο διὰ τῆς αὐτῆς λαβίδος ὑπαίρει τὸν νωτιαῖον μυελὸν μετὰ τῆς μύνιγγος, τέμνων τὰ ἐκατέρωθεν ἐξερχόμενα νεῦρα, καὶ τέλος ἀποκόπτει αὐτὸν πρὸ τοῦ προμήκουσ μυελοῦ. Ὁ οὕτως ἀποχωρισθεὶς νωτιαῖος μυελός, πρόσφατος ὢν, ἀποβαίνει δηλητηριωδέστατος, ἀποξηραίνόμενος δὲ κατὰ μικρὸν καθίσταται ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ἀσθενέστερος, ὡς ἀμέσως θέλομεν εἶπει.

Τὸν οὕτως ἀποχωρισθέντα δηλητηριώδη νωτιαῖον μυελὸν προσδέει κατὰ τὸ ἄκρον διὰ ῥάγματος καὶ ἀναρτᾷ ἐν κυλινδρικῇ φιάλῃ ἀποξηραντικῇ, καλῶς ἐπιπωματισμένη διὰ πυκνοῦ βόλου ἐκ βάμβακος· ἐν τῷ πυθμένι αὐτῆς τίθενται ῥαβδία τινὰ καυστικοῦ καλίου, ἅτινα, ἀπορρόφῶντα τὴν ὑγρασίαν τοῦ ἐν αὐτῇ κρεμαμένου νωτιαίου μυελοῦ, ξηραίνουσι αὐτὸν κατὰ μικρὸν καὶ καθιστῶσι οὕτω τὸν ἰὸν ἀσθενέστερον. Αἱ ἀποξηραντικαὶ φιάλαι, ὡς καὶ τὰ ἐκ βάμβακος πώματα καθίστανται προηγουμένως στειρώδη δι' ὑψηλῆς θερμοκρασίας τιθέμενα ἐντὸς καταλλήλου κλιβάνου.

Νωτιαῖος μυελός ἰώδης, τηρηθεὶς ἐν ἀποξηραντικῇ φιάλῃ ἐπὶ 13 ἡμέρας, ἔχει τὸν λυσώδη ἰὸν ἀσθενέστατον, ἐπὶ 12 ἡμέρας τηρηθεὶς ἔχει αὐτὸν ἥττον ἀσθενῆ· ἐπομένως ὅσον ὀλιγωτέρας ἡμέρας ἀποξηραίνεται, τόσον ὀλιγώτερον ἀπόλλυσι τὴν δηλητηριώδη δύναμιν. Τῇ 5ῃ καὶ 4ῃ εἶναι ἔτι

πολὺν ἰσχυρὸς καὶ ἀποτελεῖ τὸν ἰσχυρότερον τῶν ἐμβολιαζομένων ἰῶν, πρὸς ὃν ὅμως ὁ ἀνθρώπινος ὀργανισμὸς ἀν-ἀντέχει ἐμβολιαζόμενος, ἐὰν ἐθισθῆ προηγουμένως διὰ τῶν ἀσθενεστέρων ἐμβολιασμῶν.

Ἐπιβολιασμὸς γίνεται δις τῆς ἡμέρας ἐφ' ἐκάστου ἀτόμου ὑποδορίως κατὰ τὴν κοιλίαν, κατὰ τὴν ἐξῆς τάξιν·

Τῆ 1ῃ ἡμέρᾳ διὰ τοῦ ἰοῦ τῆς 13 ἡμέρας.

Τῆ 2ᾳ πρωτὶ διὰ τοῦ ἰοῦ τῆς 13 ἡμέρας.

Τῆ 3ῃ πρωτὶ δι' ἰοῦ τῆς 12 ἡμέρας

Τῆ 4ῃ » » 11 »

Τῆ 5ῃ » » 10 »

Τῆ 6ῃ » » 9 »

Τῆ 7ῃ » » 8 »

Τῆ 8ῃ » » 7 »

Τῆ 9ῃ » » 6 »

Τῆ 10 » » 5 »

Τῆ δεύτῃ δι' ἰοῦ τῆς 12 ἡμέρας.

Τῆ » » » 11 »

Τῆ » » » 10 »

Τῆ » » » 9 »

Τῆ » » » 8 »

Τῆ » » » 7 »

Τῆ » » » 6 »

Τῆ » » » 5 »

Τῆ » » » 4 »

Ὁ κύκλος οὗτος τῆς ἐνέσεως ὡς ἐπιτοπολὺν ἐπαναλαμβάνεται δις, ὥστε ἐν ὅλῳ ἡ θεραπεία διαρκεῖ 20-22 ἡμέρας. Πρὸς ἐμβολιασμὸν λαμβάνεται τεμάχιον νωτιαίου μυελοῦ ὅσον 5 χ. μ. μακρόν, τίθεται ἐντὸς δοκιμαστικῆς κυλινδρικῆς ὑέλου στεριώδους, ἐπιχέεται μικρὰ ποσότης ζωμοῦ ὡσαύτως στεριώδους καὶ δι' ὑελίνης ῥάβδου συνθλίβεται ἄχρις οὗ προσμιγῆ τῷ ζωμῷ καὶ ἀποτελέσῃ ὑγρὸν τεθλωμένον. Ἄπασα ἡ μάζα αὕτη παραλαμβάνεται διὰ τινος κλύσματος τοῦ Πραβάζην καὶ ἐγχέεται ὑπὸ τὸ δέρμα τῆς κοιλίας.

Καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1887 ἐνεβολιάσθησαν 131 ἄτομα λυσσοδόκητα, ἐπὶ 56 δὲ τούτων ἀπεδείχθη πειραματικῶς ἡ ὑδροφοβία τῶν δηξάντων αὐτοὺς κυνῶν. Ἐκ τῶν ἐμβολιασθέντων ἀπεβίωσαν δύο μόνον· ὥστε τὰ ἀποτελέσματα ἦσαν τὰ αὐτά, ὡς καὶ ἐν τῷ ἐμβολιαστηρίῳ τοῦ Pasteur.

VIII

ΜΕΣΣΗΝΗ

Τῆ πρωία τῆς 17 Ἰουλίου κατέπλευσα εἰς Μεσσήνιν. Ἄμα ἀποβάς εἰς τὴν πόλιν, ἐπεσκέψθην τὸν καθηγητὴν τῆς παθολογικῆς κλινικῆς κ. Χρυσάφουλλην (Crisafulli), ὃν ἐγνώρισα ἐν Βονωνία. Ὁ καθηγητὴς οὗτος λίαν φιλοφρόνως προσφερόμενος, μὲ ὠδήγησεν εἰς τε τὸ Πανεπιστήμιον, τὰ μουσεῖα καὶ τὰς κλινικάς.

Τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Μεσσήνης ἰδρύθη τῷ ἔτει 1548 ἐπὶ τοῦ Ποντίφικου Παύλου τοῦ Γ', εἶναι δὲ ἐκ τῶν δευτερευόντων τῆς Ἰταλίας. Κατὰ τὸ ἔτος 1887-1888 ἠριθμεῖ φοιτητὰς 218, ἐξ ὧν 65 τῆς νομικῆς σχολῆς, 53 τῆς ἰατρικῆς, 47 τῆς φαρμακευτικῆς, κτλ. Ἔχει δὲ 22 τακτικοὺς καθηγητὰς, 16 ἐκτάκτους, 12 πεφορτισμένους καὶ 24 ὑφηγητὰς. Καὶ τοῦ Πανεπιστημίου τούτου τὸ οἰκοδόμημα ἦν ἀρχαία μονή. Ἐν αὐτῷ εὔρονται πάντα τὰ ἐργαστήρια, μουσεῖα, συλλογαί, κτλ. δὲν παρέχουσι δέ τι ἄξιον ἰδίας μνείας.

Πᾶσαι αἱ κλινικαὶ διδάσκονται ἐν τῷ γενικῷ νοσοκομείῳ, ὅπερ εἶναι ἱκανὰ μέγα, ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅμως δὲν εἶχε πλείονας τῶν 160 ἀρρώστων· διότι πᾶσαι σχεδὸν αἱ αἴθουσαι τῶν κλινικῶν ἕνεκα τῶν διακοπῶν ἦσαν κεναί. Τὸ μαιευτήριον ὑπάρχει ὡσαύτως ἐν τῷ αὐτῷ νοσοκομείῳ, οἱ δὲ ἐν αὐτῷ τοκετοὶ εἰσι περὶ τοὺς 80 μόλις κατ' ἔτος.

Ἡ τάξις, ἡ καθαριότης, ὁ ἀερισμὸς, κτλ. τοῦ νοσοκομείου δὲν εἶναι ἄξια ἰδίας μνείας.

IX

ΚΑΤΑΝΗ

Τὸ πρῶτὸ τῆς ἐπαύριον, 18 Ἰουλίου, ἀπέβην εἰς Κατάνην. Ἐπορεύθην τὸ πρῶτον εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ὅπερ εἶναι κρεῖσσον ἢ μείζον τοῦ τῆς Μεσσήνης. Ἐχει 24 τακτικούς καθηγητάς καὶ 8 ἐκτάκτους, ἱκανὸν δὲ ἀριθμὸν πεφορτισμένων καὶ ὑψηγνῶν. Οἱ φοιτηταὶ αὐτοῦ ἀνήρχοντο τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1887-1888 εἰς 449, ἐξ ὧν ἀνῆκον τῇ νομικῇ σχολῇ 213, τῇ ἰατρικῇ 149, τῇ φαρμακευτικῇ 65, ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμαις 18, καὶ τοῖς γράμμασι 4. Ἐν τῷ καταστήματι ὑπάρχουσι καὶ πάντα σχεδὸν τὰ ἐργαστήρια καὶ αἱ συλλογαί. Ἐπεσκέφθην τὴν συλλογὴν τῶν ὀργάνων τῆς φυσικῆς, ἥτις εἶναι ἱκανῶς πτωχή. Ἡ ὀρυκτολογικὴ συλλογὴ τοῦ καθηγητοῦ Σιλβέστρου (Silvestri) περιέχει, πλὴν τῶν ἐν γένει ὀρυκτῶν, συλλογὴν ἰδίως ἐκ Σικελίας καὶ πάντα τὰ ὀρυκτὰ τῆς Αἴτνης. Ἐν τῷ μουσεῖῳ τούτῳ ὑπάρχει καὶ σταθμὸς σειсмоγραφικός, ἔχων ἅπαντα τὰ σειμογραφικὰ ὄργανα, δι' ὧν σημειοῦται ὁ χρόνος ἐκάστου σειμοῦ, ἡ διάρκεια αὐτοῦ καὶ ἡ διεύθυνσις, ἣν τὸ σειόμενον ἔδαφος λαμβάνει ἐκάστοτε.

Ἐπεσκέφθην τὸ ἀνατομεῖον ὄλως νεόδμητον, ὁμοῦ δὲ καὶ τὸ παθολογικὸν ἀνατομεῖον. Ἀμφότερὰ εἰσι τέλεια σχεδόν, ὡς τὸ ἐν Ῥώμῃ ἀνατομεῖον. Εὔρον ἐκεῖ τὸν καθηγητὴν τῆς ἀνατομίας κ. Φραγκῖσκον Βερτέ (Francesco Berté), ὅστις μοι ἐπέδειξε τὰ πάντα, ἰδίᾳ δὲ ἀξιόλογον συλλογὴν παναρχαίων σικελικῶν κρανίων.

Ἐν Κατάνῃ ἡ κλινικὴ διδασκαλία γίνεται ἐν διαφόροις νοσοκομείοις, ἐξ ὧν ἄξιον μνείας εἶναι τὸ τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουήλ.

Οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν γινώσκουσιν ἤδη τὸ ἐν Τουρίνῳ μέγα Μαυρικιανὸν νοσοκομεῖον. Ἄς φαντασθῶσι τοῦτο ἐν μικρῷ καὶ ἔξουσιν ἀκριβῆ εἰκόνα καὶ τοῦ ὠραίου τούτου

Βικτωριανού νοσοκομείου. Ἐχει πέντε μεγάλας κεχωρισμένες αἰθούσας δι' ἀσθενεῖς, ἐκάστη δὲ τούτων εἶναι χωρητικότητος 15 ἀσθενῶν, καὶ περιέχει τὰ πάντα, ὅσα ἀπαιτοῦνται εἰς αὐτοτελὲς θεραπευτήριον. Ἐν ὅλῳ δύναται νὰ νοσηλεύσῃ 75 ἀσθενεῖς συγχρόνως, κατ' ἔτος δὲ νοσηλεύονται ἐν αὐτῷ ὑπὲρ τοὺς 800. Τὸ νοσοκομεῖον τοῦτο εἶναι προωρισμένον ἀποκλειστικῶς εἰς παθολογικοὺς ἀρρώστους, χρησιμεύει δ' ἐνταύτῳ ὡς παθολογικὴ κλινικὴ, διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ διαπρεποῦς καθηγητοῦ τῆς παθολογικῆς κλινικῆς κ. Τομασέλλη Σαλβατόρου (Tomaselli Salvatore).

Τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ ἀνηγέρθη πρὸ ὀλίγων ἐτῶν. Ἡ οἰκοδομὴ ἤρξατο διὰ κεφαλαίου 100,000 φρ., ἅτινα ἦσαν προωρισμένα εἰς ἀνέγερσιν ἀνδριάντος τοῦ ἀποβιώσαντος βασιλέως Βίκτωρος, ἀλλὰ φωνὴ φιλόανθρωπος ὑψώθη συστήσασα, ἀντὶ τοῦ ἐκ μαρμάρου μνημείου, τὴν ἀνέγερσιν τοῦ νοσοκομείου τούτου, ὅπως ἐν αὐτῷ οἱ θεραπευόμενοι εὐλογῶσι διὰ παντός τὴν μνήμην τοῦ ἀειμνήστου βασιλέως, οὗ ἢ ἐκ μαρμάρου προτομὴ εἶναι ἐστημένη ἐν τῷ κέντρῳ τῆς αὐλῆς. Ἄρα γε δὲν εἶναι δυνατὸν καὶ παρ' ἡμῖν μία ὁμοία φωνὴ νὰ μετατρέψῃ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ἐθνικοῦ θεάτρου εἰς ἐθνικὸν ἢ μᾶλλον Πανελλήνιον νοσοκομεῖον, ἐν ᾧ οἱ θεραπευόμενοι νὰ εὐλογῶσιν εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα τὸν ἰδρυτὴν αὐτοῦ Γεώργιον τὸν Α', βασιλέα τῶν Ἑλλήνων;

Ὑποσημειοῦμαι εὐσεβάστως

Ἐν Ἀθήναις, τῆ 8 Ὀκτωβρίου 1888.

Ὁ τῆς χειρουργικῆς κλινικῆς καὶ χειρουργικῆς παθολογίας καθηγητῆς

Θ. ΑΡΕΤΑΙΟΣ

НБ ОНУ імені І. Мечникова

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

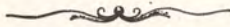
Πρὸς τὸν Πρύτανιν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου . . . Σελίς

ΠΡΩΤΟΝ ΜΕΡΟΣ

Περὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Πανεπιστημίων καὶ περὶ τῶν παρα- τημάτων αὐτῶν καθόλου	»	5
Περὶ διοικήσεως τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Πανεπιστημίων	»	12
Περὶ Καθηγητῶν καὶ Ὑφηγητῶν	»	14
Ἄμοιβαὶ Καθηγητῶν	»	15
Περὶ διδασκαλίας	»	17
Περὶ ἐξετάσεων	»	25

ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΜΕΡΟΣ

Περὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Πανεπιστημίων καὶ περὶ τῶν παρα- τημάτων αὐτῶν κατὰ μέρος	»	32
Βοωνία	»	32
Τουρίνον	»	33
Πίσα	»	47
Φλωρεντία	»	50
Ῥώμη	»	57
Νεάπολις	»	68
Πάνομος	»	76
Μεδσίνη	»	83
Κατάνη	»	84

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ
1888

22/09/25

903099

НБ ОНУ

Н. 229235

~~66936~~

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова

